

В. ШЕКСПІР

**Ромео і Джульєтта
Багато галасу з нічого**

"АЛЬТЕРПРЕС"

НОВА ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА

В. ШЕКСПІР

Ромео і Джульєтта
Багато галасу з нічого

Київ
"АЛЬТЕРПРЕС"
1998

ББК 84.4 Англ
Ш41

Серію засновано у 1998 році

Редакційна колегія серії:

*П.Хазін
В.Каплан
В.Михайлов
Л.Трофимова*

**Видання здійснено спільно з Підприємством «Основа»
громадської організації «Товариство книголюбів «Основа».**

Шекспір Вільям

Ш41 Ромео і Джульєтта. Багато галасу з нічого: Пер. з англ.– К.: “Альтерпрес”, 1998. – 223 с. – («Нова шкільна бібліотека»).

ISBN 966-542-041-0

ISBN 966-542-061-5

П'єси великого англійського письменника В.Шекспіра (1564–1616), творчість якого учні старших класів вивчають на уроках всесвітньої літератури за шкільною програмою.

Ш 4306021600-026 без оголош.
98

ББК 84.4 Англ

ISBN 966-542-041-0
ISBN 966-542-061-5

© Художнє оформлення, назва
серії. “Альтерпрес”, 1998

Ромео і Джульєтта

ПРОЛОГ

В розкішній Вероні, де ця відбувається дія,
Дві рівно поважні родини, підпавши злобі,
Змагалися здавна в запеклій, тяжкій боротьбі,
Аж доки не сталась жахливо-трагічна подія.

Під впливом зловісних планет, супротивних собі,
З утроб ворогів, де буяла жорстока стихія,
З'явилася пара коханків, прекрасних як мрія;
Але їх кохання пішло на поталу судьбі.

Всі люті пригоди тієї сумної любови,
Що жертвою впала ненависти впертих родин,
Обмивши їх згоду потоками чистої крові,

Ми маєм явити на протязі двох-трьох годин.
Як зволите пильно дивитись на зміну картин,
Ми вади свої надолужимо щирістю мови.

АКТ ПЕРШИЙ

СЦЕНА ПЕРША

Громадський майдан.

Входять двоє слуг Капулетті: Сансоне та Грегоріо.

Сансоне

Даю слово, Грегоріо, не попустимо так себе допикати.

Грегоріо

Ні, ні, бо ми ж таки не печеня.

Сансоне

Я кажу, як розізлились, так зараз до мечя.

Грегоріо

Еге ж, та коли б ще не збувся плеча.

Сансоне

Я швидко рубону, як хто мене роздражнить.

Грегоріо

Тільки що не швидко тебе роздражниш.

Сансоне

І пес із Монтечиного дому мене роздражнить.

Грегоріо

Роздражнитись – розрухатись, а хоробра людина твердо стоїть. Отим же то й ти, скоро роздражнишся, то й рушиш навтьоки.

Сансоне

І пес із цього дому розрухає мене до стояння. Як забачу чоловіка чи жінку з Монтекків, то зіпрусь об мур і... ані руш!

Грегоріо

По цьому ж то й знати, що ти легкодухий раб, бо тільки легкодух тулиться до муру.

Сансоне

Правда. Жінки – сосуди скудельні, от їх і припирають до муру. Тому й я чоловіків із Монтечиного двору відпихатиму від муру, а дівчат припиратиму до муру.

Грегоріо

Сварка йде між нашими панами, а ми ж тільки їхні люди.

Сансоне

Все одно. Я буду тираном на власну руку. Воюючи з чоловіками, буду лютим до дівчат; стинатиму їм голови.

Грегоріо

Голови дівчатам?

Сансоне

Еге ж, дівочі голови з віночками, тоб-то їх дівоцтво: як хочеш розумій.

Грегоріо

Зрозуміє це той, кому дошкулить.

Сансоне

О, я доти їм дошкулятиму, докіль моєї снаги стояти; а це ж відомо всім, що з мене здоровий шмат м'яса.

Грегоріо

Добре, що не риби. А був би рибою, то була б із тебе тарануха. Ну, виймай же своє знаряддя: ось іде двоє Монтеківців.

Входять Абрамо та Балдасаро.

Сансоне

Ось моя зброя наголо. Зачеми, а я тебе заслоню ззаду.

Грегоріо

Як! Повернешся до мене задом та й навтьоки?

Сансоне

Не бійсь мене.

Грегоріо

Оттакої! Мені тебе боятись!

Сансоне

Нехай право буде з нашого боку: нехай вони зачнуть.

Грегоріо

Я покажу їм дулю, йдучи мимо. Нехай думають про це, як хочуть.

Сансоне

Ні, як сміють. Буде їм сором, як таке стерплять.

Абрамо

Це ви показуєте дулю, добродію?

Сансоне

Я показую дулю, добродію.

Абрамо

Це ви нам показуєте дулю, добродію?

Сансоне

(стиха до Грегоріо).

Чи з нашого боку буде право, як скажу: так?

Грегоріо

Ні.

Сансоне

Ні, добродію, я не вам показую дулю, добродію; а все-таки показую дулю, добродію!

Грегоріо

Ви робите зачіпку, добродію?

Абрамо

Зачіпку, добродію? Ні, добродію!

Сансоне

Коли робите, добродію, так ось я перед вами. Я служу такому ж, як і ви.

Абрамо

Та не кращому...

Сансоне

Згода, добродію.

Входить Бенволіо.

Грег'оріо

(стиха до Сансоне).

Скажи, кращому. Он іде один з роду їхньої синьйори.

Сансоне

А вже ж, кращому.

Абрамо

Брешеш!

Сансоне

Виймайте ж мечі, коли ви не баби. Грегоріо, згадай свої залізожерні вдари!

(Б'ються).

Бенволіо

Розчепітесь, дурні! Мечі в піхви! Не тямите сами, що робите.

(Одбиває мечі).

Входить Ти б а л ь д о .

Ти б а л ь д о

З нагим мечем серед бидлят безсердих?
Бенволіо, ось смерть твоя, оглянься!

Бенволіо

Я миролоб. Сховай меча у піхви
Або рубай, розчепимо цю челядь.

Ти б а л ь д о

Рубаючи, ти мириш? О, гидото!
Ненавиджу це слово, як Монтекків,
Як пекло. Боягузе, боронись!...

(Б'ються).

Входять і н ш і з обох домів і вмішуються до чвари; тоді входять
м і щ а н и з киями.

М і щ а н и

Київ! Списів!.. А биймо враже панство!..
Смерть Капулетті!.. Всіх Монтек до біса!

Входять Капулетті у нічний опанчі та с - р а Капулетті.

Капулетті

Що це за гук? – А де мій меч, мій меч?

С - р а Капулетті

Ціпок, ціпок! Про що меча гукати?

Капулетті

Меча, кажу! Прибіг старий Монтеккі,
Поблискує мечем нам на зневагу.

Входять Монтеккі та с - р а Монтеккі.

Монтеккі

Ти тут, паскудо! *(До жінки)* Ні, мене не спиниш!

С - р а Монтеккі

Не допущу до ворога й на крок!

Входить герцог із прибічниками.

Герцог

Бунтівники, ненавидники миру!
Сусідською плямується ви кров'ю,

Чи чуєте? Ви люди чи звірюки,
Що гасите свою погибну ярість,
Пускаючи із жил цівки червоні!
Послухайте ж тепер мого наказу,
А то я вас тортурами скараю.
Утретє вже за слово легкокриле
Ти, Капулетті, й ти, старий Монтеккі,
Тривожите усобицями місто.
Славетні, сиві мешканці Верони,
Поскидавши свої поважні шати,
Хапаються, роз'юшені мов звірі,
За ратища старезні, як їх руки,
І ржаві, як злоба їх стародавня.
Коли ще раз стривожите Верону,
Розплатитесь життям за те буяння.
Розходьтєся ж усі, що позбігались!
Ви, Капулетті, йдіть слідом за мною.
Монтеккі, ви приходьте по обіді
Довідатись, який наш призивіл буде
На міському судищі стародавнім.
Під страхом смерті вам велю: розходьтєся.
Герцог із прибічниками виходять і за ними Капулетті,
синьйора Капулетті, міщани й слуги.

Монтеккі

Скажи мені, небоже, хто цю ворожнечу
Стару тут знов підняв? Чи ти не бачив?

Бенволіо

Приходжу я, аж тут уже зчепились
Із вашими людьми ворожі слуги.
Я кинувся рознять, аж ось завзятий
Тибальдо скочив із мечем готовим.
Гукаючи мені зневажливі похвалки,
Розмахує круг голови безумно,
Повітря аж сміється з нього свистом.
В той час як ми рубалися з Тибальдом,
Збігалися до них і нас міщани;
Аж ось пристиг і вгамував нас герцог.

С-ра Монтеккі

А де ж мій син? Хто бачив, де Ромео?
Я радуюсь, що він не встряв у бучу.

Бенволіо

Ще до пори, як благодатне сонце

Споглянуло крізь золоте віконце,
Удосвіта я вийшов проходитись,
Тривожний дух мій трохи розгуляти.
Коли ж дивлюсь я, син ваш під кленами,
Що розрослись за мурами, сховався.
Дивуючись, що так зарані ходить,
Хотів його спитати, та заздівши,
Що я іду, він зник між гущиною.
Вважаючи ж по собі, що чутливість
Насамоті найбільше в серце грає,
Я за своїм пішов, не за його настроєм,
І обминув того, хто сам людей минає.

Монтеккі

Не раз уже його так бачать ранком.
Доповнює блискучу росу слізьми,
А небеса захмарює зітханням.
Як же зачне всевеселяще сонце
На найдальшому сході підбирати
Заслони з ліжка ясної Аврори –
Сумний мій син тікає від проміння
І сам собі зачиниться в кімнаті.
Віконницями любий день вигонить
І темну ніч у себе штучну робить.
Віщує нам цей сум гіркі досади,
Як завчасу не дати йому ради.

Бенволіо

Яка ж була б цьому причина, дядю?

Монтеккі

Не знаю сам і не чував од нього.

Бенволіо

Чи ви ж про це випитували в сина?

Монтеккі

Не тільки сам, але і наші друзі.
Коли ж він сам собі в чуттях повірник!
Я не скажу – розумний у пораді,
Та мовчазний і замкнений так міцно,
Такий тугий на довідки й на розгляд,
Як пуп'янок, що черв шкідливий точить,
Закіль він свій солодкий цвіт розпустить
І принесе красу свою в дар сонцю.
Коли б мені причину смутку взнати,
То знав би я, де й ліків нам шукати.

Ромео показується оддалеки.

Бенволіо

Ось він іде. Зволіте відступити,
То може я й з'ясую все докладно.

Монтеккі

Бувай щаслив! Ти зробиш добре діло,
Розвідавши. А ми ходімо, пані.

Виходять Монтеккі та с-ра Монтеккі.

Бенволіо

Ромео, з добрим ранком!

Ромео

Чи ще рано?

Бенволіо

Та ще дев'ята.

Ромео

В смутку хвили довгі.

Це мій отець, що йде звідціль так спішно?

Бенволіо

Він. Що ж тобі, Ромео, час так довжить?

Ромео

Нема того, що час нам поганяє.

Бенволіо

Чи закохався?

Ромео

Змучився.

Бенволіо

З кохання?

Ромео

Ні, ласки не знайшов там, де кохаю.

Бенволіо

Ох, ця любов, така принадна з виду,
А справді деспотична і жорстока.

Ромео

Ох, ця сліпа любов! Вона прямує

І без очей, куди сама захоче.

А де обідаєм? Ой! Що тут сталось?

Ні, не кажи: я чув цю колотнечу.

Усюди тут злоба й гидка ненависть,

А найбільше любов. Гей, ти, любове

З ненависти! Ненависне кохання!
Ти все, уперше створене з нічого!
Тяжка пустото і важка марнице!
Безобразний хаос форм прекрасних!
Ти з олива перце, блискучий диме.
Холодний жар, хвореє здоров'я,
Безсонний сну, ество, що не існує!
Так, я люблю, та й не люблю любові.
Тобі це сміх?

Бенволіо

Ні, я скоріш заплачу.

Ромео

А то ж чому?

Бенволіо

Що ти сумуєш тяжко.

Ромео

Оце ж вона, та безпорадна приязнь!
Моя журба, мов камінь, груди давить;
Твоя ж мені нової ще прибавить;
Що ти любов до мене виявляєш,
То мов ножем мене по серцю краєш.
Любов – це дим, що в'ється від зітхання,
На волі він – огонь в очах коханків!
У пригнеті – потопа сліз і горя.
А що ж іще? Найрозумніша дурість,
Смертельна трута й животворний трунок.
Прощай, мій друже.

Бенволіо

Я піду з тобою.

А то немов би ти гордуєш мною.

Ромео

Я стеряний, мене нема з тобою.

Ромео? Ні, він десь блукає інде.

Бенволіо

Скажи мені не в жарт, кого ти любиш?

Ромео

Як я скажу – зітханням?

Бенволіо

Не зітханням,
Та і не в жарт.

Ромео

Слабому завіщання
Складати – не веселий жарт. Скажу я
Тобі не в жарт: я дівчину кохаю.

Бенволіо

Поцілив я, бо так умом і кинув.

Ромео

Стрілець незгірший. І додам ще: гарну.

Бенволіо

Як гарна ціль, то й легше поціляти.

Ромео

Шкода, братко: її Амур стрілою
Не досягне! Діяна головою,
Озброєна своїм дівоцтвом чистим,
Вона гордує тим лучком огнистим.
Неприступна лестивости кохання
І поглядам німого залицання!
Не квапиться на золото й клейноди,
Що і святих доводять до турботи.
О, як же ж то багата ти красою!
Та вбога тим, що зникне все з тобою.

Бенволіо

То заклалась до віку дівувати?

Ромео

У скупості ж її великі втрати.
Бо та краса, котру вона згнітає,
Усю красу в потомства одіймає.
Аж надто вже вона заслужить раю,
Як од її краси я тут сконаю.
Вона клялась нікого не кохати,
А я живу і мушу це казати.

Бенволіо

Ось слухай же: забудь про неї думать.

Ромео

Навчи мене не думать ні про віщо.

Бенволіо

Аби схотів очима скрізь буяти
І по світах усіх краси шукати!

Ромео

Цим робом я ще більш її уроду
Превознесу в душі серед народу.

Маски щасливі, що вкривають чола
У гарних пань: чорнотою своєю
Нагадують красу, що затуляють.
Той, що осліп, ніяк забути не може
Безцінних скарбів страченого зору.
Вкажи мені красу найуродливішу, –
Її краса листом про мене буде,
Щоб вичитав, що є на світі краща.
Ні, не тобі навчить мене не думать.

Б е н в о л і о

Так от же ні! Куплю таку науку,
Або ж умру не виплативши боргу.
(Виходять).

СЦЕНА ДРУГА

Вулиця.

Входять Капулетті, Парис та слуга – блазень.

Капулетті

Монтеккі й я, ми зв'язані однако
Пенею, щоб держали мир. Це й добре:
Старим, як ми, здається, це й не трудно.

Парис

Повагою ви в нас обоє рівні.
Жаль, що так довго ви ворогували.
Прошу ж тепер, синьйоре мій, сказати,
Чого від сватання я можу ждати?

Капулетті

Перекажу вам те, що ви вже чули.
Дочка моя ще в світі не бувала:
Штирнадцятьох років не налічила.
Нехай ще два в красі прив'януть літа,
Тоді її доспіє дівування.

Парис

Ставали матерями ще й молодші...

Капулетті

Почавши вчасно, швидко й покінчили.
Мої надії всі земля пожерла;
Дочка – моя наслідниця єдина.
Зумісте з'єднати її серце,
З'єднаєте й моє благословення.

Аби вона обрала вас за мужа,
То цим уже моя сповниться воля.
Цю ніч, мій друже любий, в мене в домі
По давньому звичаю буде бенкет.
Закликано гостей значних багато,
Над тебе ж ми ні одного не маєм.
В господі в нас цю ніч засяють зорі,
Ще кращі тих, що в бога на просторі.
Як прожене весна зиму кульгаву,
І ринеться вся молодь на забаву,
Так весело ти в нас забенкетуєш
І в серденьку нове життя почуєш.
Тоді шукай йому ти до вигоди
Первоцвіту дівочької природи.
Між іншими дочку мою побачиш,
Та може й їй яку ціну назначиш.
Ходімо. *(До слуги)*. Ти! Махай по всій Вероні
Та познаходь поважні ці персони,
Що тут стоять. *(Дає папір)*. Ти мусиш їх прохати
До нас на учту нині завітати.

Виходять Капулетті й Парис.

Слуга

Познаходь, що отут стоять?...Гм!...А як тут стоїть
написане, щоб швець дбав про свого аршина, а кравець про своє
шило, а рибалка про свого пензля, а маляр про свого невода!
Мене ж послано познаходити оці персони, що їх імення тут
понаписувано, а я не знайду, які й імення понаписував тутечки
писака. Треба братись до письменного. Саме в час!

Входять Бенволіо та Ромео.

Бенволіо

Один огонь хай другого загасить;
Одна біда хай другу тобі скрасить.
Закрутиться в головці – відкрутися;
Журбою бий журбу, та більше й не журися.
Новим данням отруй стару отруту,
То й знайдеш забутну на смуток руту.

Ромео

Вари попутник-зілля, бо...

Бенволіо

Що, брате?

Ромео

Зломив ти кість, а це каліцтво кляте.

Бенволіо

Чи ти в своїм умі, Ромео?

Ромео

Гірше,
Ніж би скрутивсь, бо в'яжуть мене кріпше;
У темную темницю зачиняють
І голодом і муками карають. –
Добри-вечір!

Слуга

Добром і вас вітати!
Чи вмієте ви писане читати?

Ромео

Як нам біда судилась, – прочитаєм.

Слуга

Мабуть, цього навчилися ви звичаєм.
А тут – гай, гай! На білому та чорне!
Як утнете, то очко в вас моторне.

Ромео

Та я склади помалу розбираю.

Слуга

Спасибі ж вам!

Ромео

Стривай, я прочитаю. *(Читає).*

"Синьйор Мартіно та його жона з дочкою. Граф Ансельм з гарними своїми сестрами. Пані вдова Вітрувіо. Синьйор Пляченціо з його любими сестрами. Меркуціо та його брат Валентин. Мій дядько Капулетті, його жона та дочка. Моя небога Розаліна. Лівія. Синьйор Валенціо та його родич Тибальдо. Лючіо з любовою Геленою." Блискуче товариство! *(Вертає цидулку).* Куди ж це їх запрошено?

Слуга

Нагору.

Ромео

Куди?

Слуга

Та на вечерю до нашого дому.

Ромео

До чийого ж це?

Слуга

Та до мого ж таки пана.

Ромео

От про це ж то мені й треба було перше спитати.

Слуга

Тепер я вам скажу й без питання. Мій пан – великий багатир Капулетті, і коли ви не з Монтечиного дому, так приходьте, будь-ласка, вихилити кухлик вина. Зоставайтесь веселі.

(Виходить).

Бенволіо

На цім родиннім святі й Розаліна
Сягатиме, твоя краса єдина.
Ходімо й ми; там знайдемо всю вроду.
Що на диво цвіте серед народу.
Побачиш сам, чим славиться Верона,
І знатимеш, де лебідь, де ворона.

Ромео

Коли мої боготвориві очі
Сфальшують так мізерно перед нею,
Хай візьмуться огнем їх ревні сльози
За те, що їх топив я, не втопивши,
Єретиків, – нехай згорять лукаві.
Гарніша? Ні, як світ почав стояти,
Їй рівної ще не родила мати.

Бенволіо

Краса її в твоїх очах окремно сяла:
Вродлива на вазі із нею не стояла.
Коли б ти клав на терези кришталні
Свою любов проти краси нової,
Що я тобі вкажу на тім бенкеті, –
Твій пишний самоцвіт, хто зна, чи не злиняє.

Ромео

Дарма, що я піду, нової не знайду;
Нехай же надивлюсь на ту ясну зізду.

Виходять.

СЦЕНА ТРЕТЯ

Світлиця в домі Капулетті.

Входять синьйора Капулетті з мамкою.

С-ра Капулетті

Де, мамко, доня? Клич її до мене.

М а м к а

Гукала вже, клянусь моїм дівоцтвом.
Що до дванадцятого року берегла я.
Ягничечко моя! Моя пташинко!
Храни господь, де це вона? Джульетто!

Входить Д ж у л ь е т т а .

Д ж у л ь е т т а

Хто зве мене?

М а м к а

Мамуня.

Д ж у л ь е т т а

Ось я, мамо,
Що зволите?

С - р а Капулетті

Ось що... Ти, мамко, вийди.
Нам треба щось насамоті сказати.
Вернися, мамко: я розмірковувала.
Ти мусиш слухати пораду нашу.
Дочка моя, ти знаєш, літ хороших...

М а м к а

Йй-богу, я злічу їх за годинку.
С-ра Капулетті
Нема штирнадцятьох...

М а м к а

Кладу на заклад
Зубів штирнадцять – хоч їх маю тільки
Чотири – йй нема ще чотирнадцять.
От, скільки в нас до Ланцюгів Петрових?

С - р а Капулетті

Ще тижнів зо два, чи...

М а м к а

Чи так, чи ні,
Я певна, що з усіх днів у году
Штирнадцять йй на Ланцюги вночі.
Вона з Сусанкою – нехай царствує –
Ровесниця. Ну, Суня в господа.
Була для мене надто добра. Отже,
Я вам кажу, на Ланцюги йй буде
Штирнадцять років, далебі, що так!
Йй одинадцятий – я добре знаю –
Пішов, як землетрусу ми злякались.

Тоді ж її од циці одняла я
І не забуду дня того і року...
Бо полинем намазала я пипки...
Сиджу я під голубником на сонці, –
У Мантуї були тоді ви з паном...
О, це мені втямки! Я ж то й кажу:
Як скоштувало полиню із пипки,
Дурненьке, – пхе! Гірка, погана циця!
Та як же то на неню розізлилось!
Втім голубник тарах! Їй-богу, я вже
Й сама не знала, як мені й ховатись.
Оце ж то й одинадцять років тому.
Вона тоді вже на ніжки ставала, –
Ні, от вам хрест, вже дибуляла всюди,
Бо на чолі і гулю вже набила.
Тоді мій чоловік – нехай царствує!
Веселий був! – узяв її на руки:
"Ой кришечко моя! Ти ниць упала?
Як помудрієш, то впадеш горілиць.
Так, Джулю?" А воно, от вам Пречиста,
Утерло слізеньки та й каже: "Так!"
Дивіться ж, як то жарт такий справдився!
Хоч би я й тисячу ще літ жила,
Цього б я не забула. "Джулю, так?"
Він каже, а воно, шерепка: "Так!"

С - ра Капулетті

Та годі вже про це, замовкни.

М а м к а

Їй-богу, пані! Смійтесь, як воно
Утерло слізеньки, та й каже: "Так!"
А в неї гуля на чолі з ячко,
Страшенна гуля, плакала прегірко.
"Ой!" – ка покійник мій – "ти ниць упала?
Як помудрієш, то впадеш горілиць.
Так, Джулю?" А воно, спинившись: "Так!"

Д ж у л ь є т т а

Спинись і ти, будь ласка, мамко, – досить.

М а м к а

Я вже мовчу. Люби тебе господь!
Була єси опецочком найкращим,
Якого за життя я згодувала.
Коли діждуся ще твого весілля,
То вже нічого більше й не бажаю.

С - ра Капулетті

Весілля, справді, я про це й хотіла
Поговорить. Скажи мені, Джульетто,
Як почувашся ти до заміжжя?

Джульетта

Про честь таку мені й не снилось, мамо.

Мамка

Про честь таку! Будь я тобі не мамка,
Сказала б: з молока твій, дівко, розум.

С - ра Капулетті

Так думай же тепер вже про заміжжя.
В Вероні в нас молодші ще за тебе
Вже стали панями і матерями.
Та я й сама була, здається, геть
До літ твоїх з дитиною уже.
Ну, коротко сказати, граф Парис
Закоханий, руки твоєї просить.

Мамка

От чоловік, синьйоро, так сказати!
Такого в цілім світі... прямо з воску!

С - ра Капулетті

Нема в Вероні квітки понад нього.

Мамка

Та що? Йй-богу, квітка між квітками!

С - ра Капулетті

Що скажеш ти? Полюбиш цього пана?
Цю ніч його побачиш між гістьми.
Читай в його лиці, як в гарній книзі;
Знайди слова, що виписала врода;
Розгледь усяку рисочку в ньому;
Дивись, як розум і краса з'єднались.
Що невиразне в книзі тій спіткаєш,
Те в погляді ясному прочитаєш.
Альбом кохання гарний та яскравий,
Недостає йому тільки оправ.
Як срібна рибка сяє і крізь воду,
Так дух його являє зверхню вроду.
У книзі очі всім бере та слава,
Що золоті слова, як і оправа.
Як шануватимеш його в достатку,
То й власного свого не вщериш статку.

М а м к а

Не вщербиш? Зробишся товста і дужа,
Бо жінка зараз товщає від мужа.

С - р а Капулетті

Скажи ж, що серце до Париса має?

Д ж у л ь е т т а

Я подивлюсь, як серце він вражає.
Та більше не посмію я бажати,
Як зволите мені ви раду дати.

Входить слуга.

С л у г а

Синьйоро, гості прибули, вечеря готова, вас кличуть, про молоду синьйорину питають, мамку в кухні дуже лають, і все занепокоїлось. Біжу вслуговувати. Благаю вас, ідіть негайно.

С - р а Капулетті

Йдемо, йдемо. *(Виходить слуга).*

Тебе жде, Джулю, граф.

М а м к а

Шукай же, дівонько, ночей утішних,
Під пару дням у тих зальотах пишних.

Виходять.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Вулиця.

Входять Ромео, Меркуціо, Бенволіо, з п'ятьма масками, з людьми, що несуть смолоскипи, і з іншими.

Р о м е о

Що ж? Мусимо орацію сказати,
Чи так увійдемо, без оправдання?

Б е н в о л і о

Орації тепер уже не в моді;
Не треба нам і Купідона з шарфом
На очах та з чудним татарським луком,
Що дам лякав, мов страхопуд який.
Не треба і пролога про прибуття,
Підказаного з записок у сінцях.
Нехай нас міряють вони, як хочуть,
Відміряєм танець їм та й підем.

Ромео

Дай світоча мені незгіден я скакати.
В душі у мене тьма, нехай нестиму світло.

Меркуціо

Ромео, любий наш, ти мусиш танцювати.

Ромео

Ні, вір мені. У вас обув'є танцюристе,
І душі в вас легкі. Моя ж – мов олив'яна,
Додолу гне мене, насилу ноги носять.

Меркуціо

Ти ж любиш, то позич у Купідона крил.
І здіймешся на них понад людським життям.

Ромео

Той Купідон пробив мене стрілою,
І на легких його мені не знятись крилах.
Я зв'язаний і пут журби не покидаю,
Під тягарем важким любові упадаю.

Меркуціо

А впавши на любов, ти б придавив її,
Бо, певно, важчий ти од ніжної істоти.

Ромео

Для ніжної? Вона жорстка і люта,
Вона як терен дряпає і коле.

Меркуціо

Коли любов жорстка, то будь жорсткий до неї;
Вколола – ти коли, то так її й побореш.

(До когось іншого).

Дай чорну покришку лице мені прикривати.

(Накладаючи маску).

На маску маска ще!.. Тепер мені байдуже,
Що я комусь бридкий. Дивись як хоч на мене:
Нехай соромиться за мене маска чорна.

Бенволіо

Ну, стукай і ввійдім; ввійшовши ж у світлицю,
Ми мусим наперед ногам роботи дати.

Ромео

Дай смолоскип мені! Хай легкосерді хлопці
Поміст нечулий там лоскочуть підощвами.
Я заховаюсь за прапращурське прислів'я:
"Тримаючи свічу, я буду придивлятись".
Прегарна гра була, та я вже грати пас.

Меркуціо

Пропав, як пес! – мовляв наш комісар.
Коли ж ти пас, ми витягнем тебе
З того багна, чи – вибачте – з любові,
Що в неї ти загруз по самі вуха.
Та що це палимо ми світло вдень?

Ромео

Як вдень?

Меркуціо

Тут гаючись уже з годину,
Марнуємо свічки, мов би горіли в днину.
Більш думки доброї в тверезих цих словах,
Ніж разом у п'ятьох всіх наших головах.

Ромео

Ми ніби з розумом ідем на баль масковий,
Та розуму в цьому нема.

Меркуціо

Нема? Дивись який!

Ромео

Цю ніч я бачив сон.

Меркуціо

І я цю ніч сон бачив.

Ромео

Який же?

Меркуціо

Що всі сни брехливої удачі.

Ромео

О, в наших снах більш правди, ніж в словах!

Меркуціо

Чи не цариця Меб в гостях була у тебе,
Ця сповитуха фей, сама така маленька,
Не більша, ніж агат на пальці в альдермена.
У сонних по носах летючим довгим цугом
Пилиночок вона, ця баламутка, їздить.
З павучих ніжечок в її візку колісця,
З крильця метелика на тім візку наметець;
Обротьки й віжечки з тоненьких павутинок;
З роси блискучої на місяці вся збруйка;
Із літа бабського маленький батіжечок,
А пужално із ніжки цвіркуна.

Їй за погонича комашка зелененька,
Не більша від тії, що в дівчини за нігтем.
У неї за візок – порожня горішинка,
Що чисто виточив мистець старенький, шашель,
Каретник фей легких із незатямних літ.
Оце ж вона, щоніч в такій своїй виправі
Басує по соньках, і сняться сні їм любі:
Закоханим – любов; придворцям – нагороди
Судді – гостинчики; панянці – поцілунки.
Цю модницю вона прищами обдарує
За те, що та вуста помадою шмарує.
А часом по носу в юристи прочвалає,
І сниться хижому предовга волокита.
Попу зажерлому у ніздрях залоскоче
Закрученим хвостом годованої льохи,
І сниться сопуну парафія багатша.
А як помчить вона у воїна по шиї,
Він людям голови у сні мечем стинає,
Проломи, заляги, скривавлені шабляки
Та випивки гучні завзятому присняться...
Аж ось застугонять над ухом тулумбаси;
Прокинеться, – це сон! Буркне бурлацьку лайку,
Похреститься і знов хропе собі рубака.
Ця ж Меб і по стайнях кудовчить коням гриви;
Вона ж в'є ковтуни, що страшно розкрутити,
Щоб халепи собі якої не нажити.
Вона ж, як дівчина горілиць укладеться,
Наляже на живіт, навчаючи терпіти
Завчасу те, що їй призначено на світі.
Ця відьмочка...

Ромео

Та ну, Меркуціо, вже годі!
Верзеш ти ні про що...

Меркуціо

Ні, я кажу про сні,
Про дітвору пусту розбещеного мізку.
Народжує бо він пусті, химерні мрії,
Легкі, тонкі, як навкруги повітря,
Ще нестаточніші, ніж буйний вітер,
Що з півночі бурхає крізь морози
Та зараз відси далі дме сердито
На південь, на краплющі тихі роси.

Бенволіо

Цей вітер твій відносить нас від ціли:
Вже повечеряли, запізно ми наспіли.

Ромео

Боюсь – завчасно. Віщий дух мій чує
Якусь судьбу, що висить ще на зорях
Та в цю прегарну ніч почне прегірко
Свій хід грізний і враз могучим махом
Укоротить життя моє злиденне.
Та той стерничий, що кермує мудро
Моїм життям, хай вправить парус мій!
Ходім, веселе панство!

Бенволіо

Бийте в бубни!

Виходять.

СЦЕНА П'ЯТА

Світлиця в домі Капулетті.

Музики готуються. Входять слуги.

Перший слуга

А де тут Тушкуй-сковорідка, що не помагає мені
прибирати? Гей! А щоб тебе, талірколове! Щоб тебе, блюдолизе!

Другий слуга

Як порання зависне на руках у одного або двох, та ще й
не помитих, то буде погана справа.

Перший слуга

Геть дзиглики! Відсунь буфета! Наглянь за сріблом.
Товаришу, приховай мені марципана, та коли любиш мене,
нехай воротар упустить Сусанку та Нелю. Антоне! Тушкуй-
сковорідко!

Другий слуга

Сюди, хлопче! Миттю!

Третій слуга

Неможна ж нам бути тут і там. Боржій, хлоп'ята;
хапайтесь, а хто найдовше поживе, той забере все.

Виходять.

Входять Капулетті й інші з гістьми та з музиками

Капулетті

Вітаю, ясне панство! Хто зміж дам
Не намозолив ніг, ану до діла!..
Ага, дамуні! Отже котра з вас
Не схоче танцювати, буде знак, –
В тім присягнуь – що нагнітки в тієї.
Чи добре вцілив, га? Вітаю вас,
Шановне панство! Ге, було колись,
Що маскувавсь і я, і вмів шепнути
На вушко дамі щось принадне. Ге!
Давно минулося, давно, давно! –
Вітаю вас, вітаю! Грай, музико! –
Простору більш. До танцю, синьйорини!

(Музика грає, танцюють).

Гей, світла ще! Забрати ці столи!
Згасить камін! І без багаття душно.
А що, мій друже, ти й не сподівався
Такої забавки? Сідай же коло мене.
Нам, Капулетті, вже не танцювати.
А як давно, що ми були обидва
В масках?

Другий Капулетті

Та вже тому літ з тридцять буде.

Перший Капулетті

Е ні, не буде стільки, ні, не буде.
Бо це в Люченція на презві
Ми маскувались. Ось як діждемо
Зелених свят, то двадцять і п'ять літ...

Другий Капулетті

Та де там! Більше. Синові його
Вже, певно, з тридцять.

Перший Капулетті

Що бо це ти кажеш?
Він був недолітком оце недавно.

Ромео

(до одного із слуг свого почту).

Хто синьйорина та, що попід руку
Іде з кавалером?

Слуга

Я не знаю, пане.

Ромео

Яка прекрасна! Світочі ясніше
При ній палати мусять. На тлі ночі,
Її краса, мов перла в усі негра.
Так краса – задорога для вжитку
І закоштовна для землі. Неначе
Голубка сніжнобіла між галками,
Вона між подругами очі вабить.
Скінчиться цей танець, я підійду до неї,
І тільки приторкнуся, нове життя зачну.
Чи я любив коли? Ні, божевільні очі:
Не бачив я краси аж до цієї ночі!

Тибальдо

По голосу це мусить бути Монтеккі.

(До слуги).

Рапіру, хлопче! Хутко! Як він сміє
Прийти сюди в тій масці чудернацькій,
Щоб насміятись з нашого бенкету?
Клянусь моїм преславним давнім родом,
Убить його – хвала перед народом!

Капулетті

Чого це ти, небоже, так збентеживсь?

Тибальдо

Монтеккі, цей наш ворог, дядю, знаєш,
Ледащо це прийшло, щоб насміхатись,
Як бенкетом ми будем тут втішатись.

Капулетті

Це молодий Ромео?

Тибальдо

Він, ледачий.

Капулетті

Дарма, небоже! Хай собі побуде.
Він тут поводитьсь ввічливо, чемно.
Сказавши правду, вся Верона славить
Його за честь, за виховання добре.
Давай мені все місто із скарбами,
Не схочу в себе я його зневажить.
Тому вгамуйся і не дбай за нього.
Так я велю. Коли мене шануєш,
Розвеселись, не зиркай із-під лоба:
На бенкеті таким це не подоба.

Т и б а л ь д о

Чому, коли у нас гостює ворог?

- Мій дух його не стерпить.

К а п у л е т т і

Стерпить, стерпить.

Що, півнику? Кажу, що стерпить. Ну?

Чи я тут пан, чи, може, ти? Що ще?

Не стерпить! Як! Помилуй мене, боже!

Ти хочеш тут збентежити гостей?

Пишатися, персону удавати?

Т и б а л ь д о

Ой, дядечку! Це ж сором нам...

К а п у л е т т і

Ну, ну!

Доволі! От щеня! Гляди у мене,

Щоб за цей вибрик я тебе не той...

Він проти мене! Сто чортів! В цю пору...

Так, дітки, так! Люблю! – Ах, ти, деркачу!

(Сильно загрожуючи).

Гляди, а то... Гей, більше світла, світла! – .

Я зупиню тебе... Жвавіше, дітки!

Т и б а л ь д о

Не я мовчу, мовчить моя неволя...

Увесь тремчу від злості та від горя.

Втаю мій жаль, а думки не покину:

Зірне вона колись в лиху годину.

(Виходить).

Р о м е о

(приступивши до Джульєтти).

Коли моя рука торкнулась недостойно

До дивної краси, до святощів живих,

Мої уста, мов два прочанина, пристойно

Ніжним цілунком хай спокутують цей гріх.

Д ж у л ь є т т а

Смирений прочанин аж надто зневажає

Ту руку, що мене підносить до святих.

Торкатись і до них нам звичай призволяє,

Святиню цілувати не має він за гріх.

Р о м е о

Та ж мають і святі уста, як і прочани!

Дж у л ь є т т а

В прочан уста – святим творити молитви.

Р о м е о

Нехай же на мою мольбу свята спогляне,
Щоб ясно вірив я, без сумнівання тьми.

Дж у л ь є т т а

Приймаючи мольбу, свята ані здвигнеться.

Р о м е о

О, не здвигнись же й ти! Це дар тобі від серця.

(Цілує її).

Через твої уста очистився мій гріх.

Дж у л ь є т т а

А я, прочанине, взяла його з твоїх.

Р о м е о

З моїх? О, гріх святий! Ти сяєш, мов у ризі...
Верни ж його мені.

(Цілує її знов).

Дж у л ь є т т а

Цілуєш, як по книзі...

М а м к а

На хвилю, синьйорино, мати кличуть.

Р о м е о

А хто ж то її мати?

М а м к а

Отакої!

То ви цього й не знаєте, синьйоре?

А вже ж не хто, як пані цього дому.

Ще й добра пані, ще й яка розумна,

І вдачі чесної. Я згодувала

Її дочку, що з нею ви стояли.

Скажу вам просто: хто її здобуде,

Здобуде щастя...

Р о м е о

Це Капулетівна?

О, люба вість! Я ворогу піддався.

Б е н в о л і о

Ходім: дійшла забава вже до краю.

Капулетті

О, ні, синьйори! Рано, ще не йдять.
Ми наготовили сяку-таку вечерю.
Не призволяєте? Ну, дякуємо всім вам.
Чолом, шановне панство, на добраніч!
Гей, більше світочів!

(До другого Капулетті).

Берімося до ліжка.
Мій друже, далєбі, вже геть та й геть нерано.
Втомився я. Піду одпочивати.

Виходять усі, опріч Джульєтти та мамки.

Джульєтта

Глянь, мамко. Хто он там, той молодий синьйор?

Мамка

То син Тиберія старого і наслідник.

Джульєтта

А той, що заразом виходить із дверей?

Мамка

Який отой? Та це ж Петручіо, здається.

Джульєтта

А той, що остеронь? Що танцювать сьогодні
Не хтів ні з ким?

Мамка

Того не знаю, хто.

Джульєтта

Иди, спитай ім'я! Коли жонатий він,
Ударять по мені у похоронний дзвін.

Мамка

(вертається).

Ромео на ім'я, на прізвище Монтеккі,
Єдиний син того, що з вами ворогує.

Джульєтта

З єдиної злоби – єдина і любов...
Не знаючи хто він, його я стріла рано,
Та пізно я про це дізналась, безталанна!
Як наді мною ти, зла доле, насміялась,
Що з ворогом своїм я вперше покохалась!

Мамка

Що це таке? Що кажеш ти?

Д ж у л ь є т т а

Це вірші.

Навчив мене їх в танці кавалер.

З середини кличуть "Джульєтто"!

М а м к а

Та зараз, зараз-бо! – Ходім, нема нікого.

Виходять. Входить х о р .

Х о р

Вже давнє кохання на ліжку конає,

Кохання нове в його серці буяє,

Краса та, що розум Ромео сліпила,

З Джульєттою поруч умить помарніла.

Одно 'дного любить, у мислях милує,

Одно 'дного дивно очима чарує.

Він їй свого смутку не міг пояснити;

Вона ж мусить жаль свій у серці таїти.

З ворожого дому нема йому ходу.

До ворога в гості до клятого роду.

З ворожого дому даремне жадання

Озватись коханку на любе вітання.

Та сила любови бере в серці гору

Над страхом людського жалю й поговору.

Виходить.

АКТ ДРУГИЙ

СЦЕНА ПЕРША

Чисте місце біля саду Капулетті.

Входить Ромео.

Ромео

Куди ж іти, як серце тут залишаю?
Вертайся, земле, до свого світила.
Перелазить через мур і плигає в середину.
Входять Бенволіо та Меркуціо.

Бенволіо

Ромео, друже! Гей, Ромео!

Меркуціо

Розумний! Далекі, утік він спати.

Бенволіо

Побіг сюди та й скочив через мур.
Гукай!

Меркуціо

О, я ще й буду заклинати!
Ромео! Гедзь! Журбо! Любов! Коханку!
З'явився нам ти в образі зітхання.
Скажи хоч вірш один, я вдовольнюся,
Гукни "люблю – терплю", – хоч "ой, ой, ой!"
Промов кумі Венері хоч словечко,
Хоч прізвисько її синка сліпого,
Того Амура, що так гарно вцілив,
Як цар Кофет в жебрачці закохався.
Не чує, не шелесне, не здвигнеться.
Умер голубчик. Мушу заклинати.
Клянущ тебе очима Розаліни,
Її високим лобом, ротом красним,

І ніжкою дрібною, і двигучим
Стегенцем, і всім добрим, що край нього:
З'явився над під образом своїм.

Бенволіо

Почує, то розсердиться на тебе.

Меркуціо

Чого ж тут сердитись? От чим би можна
Йому надопекти: коли б я визвав
Якого духа у коханки в крузі,
І щоб вона йому звеліла ждати,
Докіль того біска перечарує.
Це інша річ. Визовини мої
І чесні і лагідні: бо не кого,
Його ж я зву ім'ям його коханки.

Бенволіо

Ходімо, він сховався між деревами.
Йому дружити любо тільки з ніччю.
Любов сліпа, то морок їй товариш.

Меркуціо

Любов сліпа, то мимо ціли й цілить.
Тепер засів він, певно, десь під грушу,
Бажаючи, щоб його любка стала
Враз грушкою і впала біля нього.
Ромео, на добраніч! Я в перину.
Зелене ліжко це мені зазимне.
Ходім, чи що?

Бенволіо

Ходім, бо шкода праці
Шукать того, хто сам знайтись не хоче.
Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Сад Капулетті.

Входить Ромео.

Ромео

Сміється з шраму той, хто ран не має.

(Джульєтта показується вгорі, у вікні).

Стривай! Який це світ в вікні заблиснув?

О, це мій схід, це сонечко – Джульєта!

Зійди ж, прекрасне сонечко, нехай

Завидник твій, недужий, блідолиций
Понурий місяць, зникне від жалю,
Що ти затьмарила його красою.
О, не служи завидникові в білій
Та зеленастій шаті, що самі
Недоумки в ній ходять; скинь її!
Так, це вона, вона, моє кохання –
Цариця мрій! Якби вона це знала!
Щось каже, та й нічого. Що ж? Дарма:
В очах її розмова. Відкажу їй...
Я вельми смілий: не до мене річ.
Це дві найкращі зіроньки на небі,
Ідучи на якусь роботу, просять
Очиць її в той час за них світити.
А що, коли б ці очі там постали,
А зорі в неї? О, тоді б і зорі
Її блискучі щоки пригасили,
Як гасить лампу день, а оченята
Зажеврили б на небі так осяйно,
Що всі пташки подумали б – це день,
Та й заспівали б. Що ж вона
Так щічкою на рученьку схилилась?
Коли б я був у неї рукавичка!
Як любо до її лица торкнутись!

Д ж у л ь е т т а
Ой, лелечко!

Р о м е о

Говорить. О, промов
Словечко ще, мій янголе пресвітлий!
Бо сяєш ти вгорі і серед ночі,
Як посланець небес золотокрилий
Перед здивованим людини оком,
Що дивиться, як хмари він минає,
І по грудях етера чистих лине.

Д ж у л ь е т т а

О, мій Ромео! Нащо ти – Ромео?
Зречись твого отця, зречись імення.
Коли ж не хочеш, присягни, що любиш,
І я не буду більш Капулетівна.

Р о м е о

(стиха).

Чи слухатиму ще, чи обізвуся?

Дж у л ь є т т а

Одно твоє ім'я – мій ворог лютий,
А ти – ти сам, дарма що ти Монтеккі...
Монтеґкі, що – рука, нога, чи палець?
Чи хоч яка найменша частка тіла
Людини? О, назвись якось інакше!
Та й назва що? Те, що звемо "троянда",
Назв'їм інак, все пахнутиме любо.
Хоч як назви Ромео, – він Ромео,
Бо досконалості його при ньому.
Переміни ж своє ім'я, Ромео,
Ім'я ж – не тіло. А за це усю,
Усю візьми мене!

Р о м е о

Беру на слові!
Зови мене любовію своєю,
Я вдруге охрещусь і більш не буду
Ромео зватися.

Дж у л ь є т т а

Хто ти такий,
Що заслонившись темрявою ночі,
Підслухав мій секрет?

Р о м е о

Тепер не вмію
Назвать ім'я своє перед тобою.
Ненавиджу я сам своє ім'я!
Воно твій ворог, ти його не любиш.
Будь це папір, раздер би на шматки.

Дж у л ь є т т а

Мій слух і сотні слів іще не випив
Із уст твоїх, а знаю я цей голос.
Чи не Ромео ти? Чи не Монтеккі?

Р о м е о

Ні, ні, моя красо, коли не хочеш.

Дж у л ь є т т а

Як ти прийшов сюди і задля чого?
В саду високий мур – не перелізти.
Подумай сам, хто ти; тут смерть твоя,
Коли постереже тебе хто з наших.

Р о м е о

Летів я через мур любові крильми,
Бо каменю кохання не спинити.

Любов що зможе, те вона і сміє.
Тим про твоїх я родичів не дбаю.

Д ж у л ь є т т а

Коли б тебе побачили, то вбили б.

Р о м е о

Ах, я твоїх очей лякаюсь більше,
Ніж двадцяти мечів. Споглянь ласкаво,
І я піду на ворогів без страху.

Д ж у л ь є т т а

Ні, за весь світ не схочу, щоб це сталося.

Р о м е о

Від їх очей мене сховає нічка.
Аби любила ти, нехай спіткають.
Любиш мені од їх руки умерти,
Ніж білим світом нудити без тебе.

Д ж у л ь є т т а

Хто показав тобі сюди дорогу?

Р о м е о

Любов, ось хто навчив тебе шукати.
Вона мені ума, я їй очей позичив.
Не лоцман я, а будь хоч так далеко,
Як щонайдальший берег океана,
Одважився б плисти по це надбання.

Д ж у л ь є т т а

Мені лице закрила маска ночі,
А то б його окрив дівочий сором,
Що ти цю ніч такі слова підслухав.
Ой, рада б я держати звичай, рада б
Зректись, що мовила! Даремно!
Ти любиш, любиш ти мене? Так, так!
Я вірити готова. Не божися,
А то обманиш. А з клятьби коханків
Сміється Зевс. Ромео, любий мій!
Чи любиш, то скажи мені всю правду.
Коли ж я скоро, мислиш, піддалася,
То я насуплюсь, буду перекірна,
Казатиму: ні, ні! Щоб ти лицявся,
Щоб розпадався, а то ні за що в світі!
Монтеккі мій, о, правда, я люблю!
Не гань мене за звичай нестаточний.

Ні, лицарю, будь певен, я вірніша
Від тих, що чиняться неприступними.
І я б, признаюся, була вдавала
Гордішу; тільки що вже ти підслухав
Мою любов правдиву. То тепер же
Не осуди, що легко піддалася:
Темненька ніч розкрила таємницю.

Ромео

Клянусь цим місяцем благословенним,
Що посріблив вершини яблунь пишних...

Джультта

О, не клянися місяцем зрадливим!
Дванадцять раз він міниться щороку, –
Щоб і твоя любов так не мінялась.

Ромео

То чим же поклястись?

Джультта

Нічим, нічим,
Або клянись самим собою, любий,
Цим божеством мого боготворіння, –
Тобі повірю я.

Ромео

Коли це серце...

Джультта

Ні, не клянись. Хоч ти єдина радість
Моя, але не радісне це щастя,
Воно таке раптове і миттєве,
Як блискавка, що вже тоді зникає,
Як ще не скажеш "лисає". Добраніч.
Коханий, любий мій. Цей зеленочок
Любови виспіє на літнім сонці,
І дасть, як стрінемось, прегарний цвіт.
Добраніч, і нехай тебе не знає туга,
Як і щасливе серце твого друга.

Ромео

Чи вже ж тепер отак мене й покинеш?

Джультта

Яке ж у тебе ще тепер жадання!

Ромео

Коханням замінитись за кохання.

Дж у л ь е т т а

Я замінялась, як ще й не просив ти,
І знов бажала б, щоб могла мінятись.

Р о м е о

Назад узяти ти бажала б? Нащо ж?

Дж у л ь е т т а

Щоб ще щедріше знов тобі оддати.
Та я того бажаю, що вже маю.
Як море, так моя безкрая добрість;
Як море, так моя любов глибока.
Що більш даю, то більш у себе маю:
В одній і в другій ти не знайдеш краю.

(Мамка кличе з середини).

Буває хтось. Бувай здоров, коханий!
Іду, йду, мамко! Любий мій Монтеккі!
Не зрадь мене... Ні, підожди, я зараз.

(Виходить).

Р о м е о

Благословенна ніч! Але боюсь я,
Що ніч тепер! Чи це не сон? Аж надто
Вже любо це: так справді не буває!

Дж у л ь е т т а

(показується знов у вікні).

Три слова ще, та й справді на добраніч.
Ромео, серденько, коли ти честю
В любові ходиш, мислиш одружитись,
То завтра сповісти мене. Я завтра
Пришлюсь. Скажи, коли і де ти мислиш
Вчинити шлюб? Тоді свою всю долю
Я положу в ногах у тебе. Всюди
Піду з тобою по світу, мій пане.

(Мамка з середини: "Синьйорино").

Іду-бо, йду! Коли ж нечесним робом
Ти мислиш, о, тоді благаю –

(Мамка з середини: "Синьйорино!")

Зараз!

Покинь своє лицяння і нехай я
Зостануся одна з журбою. Завтра
Пришлю.

Р о м е о

Клянусь душі спасінням вічним...

Джульєтта

Добраніч! Тисячу разів добраніч!

Ромео

Ні, не добраніч без твого сяння.

Іду до милої – так як школяр від книжки.

Іду від милої – так як школяр до книжки.

(Виходить повагом).

Джульєтта показується знов у вікні.

Джульєтта

Ромео, стій! Коли б я мала голос

Сокільника, щоб сокола вернути!

– Хрипка неволя, голосно не крикне –

То розірвала б я печеру Еха.

І кричачи за мною "Роме-о"!

Схрипло би повітря більш ніж я.

Ромео

Це кличе на ім'я мене душа моя.

Сріблом бrenить вночі коханий голос –

Він, як музика для чуткого вуха.

Джульєтта

Ромео!

Ромео

Щастя!

Мамка

Синьйорино!

Джульєтта

В котрій

Годині завтра присилати?

Ромео

В дев'ять.

Джульєтта

Не опізнюсь: мов двадцять літ чекати.

Забула нащо я тебе вернула.

Ромео

Я ждатиму, аж докіль не згадаєш.

Джульєтта

Забуду гірш, бо ти передо мною.

Одно в умі: як весело з тобою!

Ромео

Стоятиму ж, щоб ти і все забула,

Забувши й сам про інший дім, крім цього.

Дж у л ь е т т а

Вже починає дніти. Йди вже, йди!
Та не пушу тебе, як той пустунчик
Бідаху пташечку. Шугне з руки,
Мов в'язника забитого в кайдани,
Та й тягне знов за ниточку шовкову
І люблячи й ревнуючи з любови.

Р о м е о

Хотів би бути пташкою твоєю.

Дж у л ь е т т а

І я того ж хотіла б. Тільки я
Замучила б тебе, голуб'ячи аж надто.
Добраніч! О, добраніч знов і знов!
Як солодко душа в прощанні замирає!
А все прощалася б, нехай хоч світ світає!

(Виходить).

Р о м е о

Соньки-дрімки у віченьки,
Впокій тобі у серденько!
Хотів би бути сном і упокоєм,
Солодко сонливим твоїм напоєм. –
Піду духовного отця мого шукати,
Просити помочи, про щастя розпитати.

(Виходить).

СЦЕНА ТРЕТЯ

Монастирський садок.

О. Л о р е н ц о

(з кошиком).

Вже сіроокий світ ударив ніч хмарну,
І смугами пестрить він східню далину,
Крапчата темрява, неначе той п'яниця,
Звертає з шляху дню, коліс палких боїться,
Титанових коліс. Закіль його краса
З небес осяє день і висохне роса,
Сповню я кошик цей страшним труйним корінням
І цвітом пахощів, дорогоцінним зіллям...
Земля природі всій і мати і могила:
Хоронить у собі всіх чад, що породила.
Вбачаємо на ній незлічених дітей,

Що ссуть життя і міць з її ситних грудей.
Усякі сили їх у мудрих на приміті,
І непотрібного ні одного на світі.
Велика благодать укрита про живих
У зіллях, деревах і в скелях кам'яних!
На світі-бо нема ледачого нічого,
Щоб людям не було з того добра якого.
Нема ж і доброго нічого на землі,
Щоб люди, псуючи, на лихо не звели.
Бо й добрість через край буває злом страшним,
А зло у добрий лад вважається прощенням.
У чарці квіточки ніжненької навіки
Отруту сховано і благодатні ліки.
Як нюхаєш її, увесь сустав твій рад,
А виссеш з неї сік, смертельний приймеш яд.
Воюють два царі серед природи поля.
І в людях і в зіллях: добро і дика воля.
Де гірший з цих царів над кращим верх бере,
Там швидко смерті черв природи цвіт жере.

Входить Р о м е о .

Р о м е о

Добридень, отче!

О . Л о р е н ц о

Benedicite!

Хто це мене чим-світ вітає любим гласом?
Коханий синочку! Недарма раннім часом
Покинув ліжко ти. Якусь тяжку тривогу
У тебе на лиці я бачу. У старого
В очах оглядливих журба стоїть на чаті,
А де вона живе, не любить сон там спати.
Де ж молодий юнак розкинеться байдужно,
З ним зараз ляже сон, притулюючись дружно.
Отсе ж я бачу, ти чимсь вельми засмутився.
Бо не з добра єси ранесенько схопився.
Коли ж цього нема, коли я не вгадав,
Ромео наш цю ніч і спати не лягав.

Р о м е о

Оце вгадали ви, та тільки я щасливий...

О . Л о р е н ц о

Прости тобі господь. Сидів у Розаліні?

Р о м е о

Ні, отче мій благий, не думайте цього.
Забув я це ім'я і всю печаль його.

О . Л о р е н ц о

Це добре, сину мій. Де ж ти вночі блукаєш?

Р о м е о

Скажу, мій отче, сам скоріш, ніж знов спитаєш.

Бенкетували ми із ворогом удвох,

Та й завзялись на смерть, і рани в нас обох.

Тепер же після ран, після жалю й тривоги

У тебе просимо святої допомоги.

Рятуй нас, яко муж угодний небесам!

За ворога свого тебе молю я сам.

О . Л о р е н ц о

Попросту, сину мій! Де загадкова мова,

І абсолюція там буде загадкова.

Р о м е о

Скажу я просто все: я присягнув Джульєтті –
Люблю її дочку старого Капулетті.

Одно ми одному під мислі підійшли

І односердно враз до того ми прийшли,

Щоб одружитись нам. Коли і як спізнались,

Як розпиталися, як щиро покохались.

Про все, про все тобі дорогою скажу;

Та тільки про одно, бажаючи, прошу,

Щоб не одмовився звінчать нас ще сьогодні.

О . Л о р е н ц о

Святий Франциску!Що за дивні переходні!

То Розаліну геть? О, юнаки! В серцях

Зрадлива в вас любов: живе вона в очах.

JesuMaria!Ви ж потоки сліз видали

Про Розаліну цю – що смутку! Що печалі!

І вся солоня та вода з очей лилася

На те, щоб ця любов, мов хмарка, розійшлася.

Ще в тебе знати слід недавньої сльози:

З поблідлої щоки не змив його єси.

Коли то був ти сам із тугою твоєю,

За неї умирав та жив і дихав нею?

О, знана з давніх літ ця притча між людьми:

Не смійтеся з жінок, коли такі й самі!

Р о м е о

Ти ж, отче, гримав, що люблю я Розаліну.

О . Л о р е н ц о

Що любиш? Ні, що ти боготвориш людину.

Р о м е о

І радив закопать любов.

- О . Л о р е н ц о
Я не навчав,
Щоб закопав одно, а друге відкопав.
- Р о м е о
Благаю, годі вже. Що я тепер кохаю,
То за любов любов, за ласку ласку маю,
А та...
- О . Л о р е н ц о
Бо в вас любов читає по верхах,
Не вивчившись читать у школі по складах.
Ну, ну, гонивітре, ходімо вже зо мною.
Для того маю я твою вволити волю:
Що може в ворогів із цього вийде лад
І згода та любов замісто свар і звад.
- Р о м е о
Хапаймось, отче мій: у мене серце рветься.
- О . Л о р е н ц о
Поволі, синопьку: хто квапиться – спіткнеться.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Вулиця.

Входять Бенволіо та Меркуціо.

Меркуціо

Де в біса наш Ромео загубився?
То цю ніч він додому й не приходив?

Бенволіо

До свого – ні. Я говорив з слугою.

Меркуціо

Це хирява пустійка Розаліна
Вертить ним так, що він ще з глузду зійде.

Бенволіо

А там Тибальдо, родич Капулетті,
Листа якось надіслав до нього.

Меркуціо

Клянусь життям, це визов!

Бенволіо

Ромео йому відпише.

Меркуціо

Хто вмів писати, може й на лист відписати.

Бенволіо

О, він зуміє відписати йому як смілий проти смілого.

Меркуціо

Ох, бідолаха Ромео, він уже вмер! Прокололи його очі блідолиці крутійки; прострелила вуха любовна пісня; розсікла йому надвоє серце стрілка сліпого хлопчика. То чи йому ж вийти проти Тибальдо?

Бенволіо.

А Тибальдо в тебе що таке?

Меркуціо

Більше ніж котячий князь. Я тобі кажу. О, це ловкий майстер церемоній! Б'ється по нотах, так як ти співаєш: видержує час, міру, правило; пильнує своєї павзи: раз, два, а три вже в тебе в грудях; великий майстер поціляти в шовкового гудзика; рубака! І тонкий знавець усіх приводів до першої й другої зачіпки! О, невмируще *passado*! *Puncto reverso*! Геї!

Бенволіо

І це – він?

Меркуціо

Нехай чума їм, цим химерним, витворним та шепелявим залізожерцям! Чого тільки вони не повигадували! "Jesu, знаменитий клинок! Статурний чоловік! Препошана повія"! Чи це ж не горе, о, діду мій небіжчику, що нас мучать ці чужоземні гедзі, ці новомодники, ці, *pardonnez moi*, ці модні папуги, що вже їм недобре й сидіти на старому ослінчику. О, щоб їх з їх *bons* та *bons*!

Входить Ромео.

Бенволіо

Ось іде Ромео, ось іде Ромео!

Меркуціо

Мов той в'ялений оселедець без ікри. О м'ясо, м'ясо! Як же ти порибилось... Тепер йому до смаку мелодії, якими розпливається Петрарка. Лаура супроти його коханки – куховарка, дарма що в неї був кращий коханок до римовання; Дідона – стара перекупка, Клеопатра – циганка, Гелена та Геро – потаскухи та ледащиці, Тісбея сірими очима славилася, та не було в них блиску. Синьйор Ромео, *bonjour*! От тобі французьке привітання до французьких твоїх шаровар. Гарну штуку ти викинув нам цієї ночі!

Ромео

Добридень вам обом. Яку ж я штуку вам викинув?

Меркуціо

Утікацьку, добродію, – втекли од нас. Не розумієте, яку?

Ромео

Вибачай, добрий Меркуціо, велику мав справу, а в такому випадку, як мій оце, чоловікові не до церемоній.

Меркуціо

Це все одно, що сказати: така справа, як моя, примушує чоловіка до кивання п'ятами.

Ромео

Так, щоб зробити реверанс.

Меркуціо

Одбився добре.

Ромео

Найпристойніше оправдання.

Меркуціо

О, я й сам – верх пристойності.

Ромео

А верх – це цвіт.

Меркуціо

Так.

Ромео

В такому разі у мене й на черевиках цвіт, як не рожі, то хоч рожевки.

Меркуціо

Це так, що втяв! Плекай же свій дотеп далі, аж докіль зносиш свої черевики до підшви. А як відтопчеш і підшву, тоді твій дотеп ходитиме на закаблуках.

Ромео

О, який же відтоптаний підшв'яний та закаблучний дотеп твій!

Меркуціо

Розійми нас, добрий Бенволіо: мій дотеп притупився.

Ромео

Батагом його та острогами, батагом та острогами, а то закличу: наша взяла!

Меркуціо

Ні, от коли наш бистрий розум зачне полювати на диких гусей, тоді справа пропала, бо я знаю, що в одному з твоїх

почувань більше дичини, ніж у мене у всіх п'ятьох. Чи ти, може, й мене за гуску маєш?

Ромео

Ніколи я тебе ні за що інше не мав, як тільки за гуску...

Меркуціо

Я готов одкусити тобі вухо за цей дотеп.

Ромео

Не кусайся, люба гусочко!

Меркуціо

Твій дотеп – мов та кислиця: годиться тільки на гостру підливу.

Ромео

А хіба ж така підлива не годиться до ситої гуски?

Меркуціо

От козиний дотеп! Розтягай його хоч на вершок удовж, хоч на лікоть ушир.

Ромео

То я за радою твоєю розтягну його і вздовж і вшир, доки не буде з тебе і вздовж і вшир годована гуска.

Меркуціо

Ну, чи не краще ж так жартувати, ніж раз-по-раз зітхати з кохання? Тепер ти розмовляєш по-людськи, Ромео. Тепер ти такий, яким і з виховання і з природи ти завжди був. Бо ця божевільна любов – мов той дорослий телепень, що бігає, висолопивши язика, та шукає, в яку б дірку встромити свого кийка.

Бенволіо

Не сягай заглибоко.

Меркуціо

Помиляєшся. Я зробив би свою приповідь короткою, бо вже сягнув у ній на саму глибину і не думав розмазувати більше.

Ромео

І гаразд.

Входять мамка і П'єтро.

Меркуціо

Парус, парус, парус!

Бенволіо

Два, два: штани й спідниця.

М а м к а

П'єстро!

П'єстро

Га?

М а м к а

Мій вахляр, П'єстро!

Меркуціо

Давай П'єстро, хай закриє собі вид, бо її ж вахляр кращий на вид.

М а м к а

Дай вам, боже, добрий ранок, синьйори!

Меркуціо

Дай вам, боже, добрий вечір, прекрасна синьйоро!

М а м к а

Хіба тепер добрий вечір?

Меркуціо

Незгірший, я вам кажу, бо безсоромна стрілка годинника стоїть якраз на самім полудні.

М а м к а

Цур вам! Хто ви такий?

Меркуціо

Я, синьйоро, той, що бог створив, та й кається.

М а м к а

Клянусь моєю душею, гарно сказано. "Та й кається", мовляли? – Синьйори, чи не може хто з вас сказати мені, де я знайду молодого Ромео?

Ромео

Я можу. Тільки молодий Ромео в той час, як його знайдете, буде вже старший ніж тепер, коли його шукаєте. Я наймолодший з усіх, що так звуться, за недостатчею гіршого.

М а м к а

Тим краще.

Меркуціо

Тим краще, що нема гіршого? Це глибока думка.

М а м к а

Коли це ви, синьйоре, то мені треба щось вам сказати.

Бенволіо

Вона хоче закликати його кудись на вечерю.

Меркуціо

Звідниця, звідниця, звідниця! Даю слово. Гузь-га! Гузь-га!

Ромео

Кого це ти цькуєш?

Меркуціо

Не зайця, добродію, а коли це заєць, то в постовому пирозі, що вже причерствів і зацвівся, заکیل його з'їли.

(Співає):

Заєць свіжий, хоч і сивий,

У пиріг годиться.

А як заєць застарілий,

Можна подавиться.

Ромео, чи прийдеш додому? Ми до твого батька на обід.

Ромео

Я йду слідом.

Меркуціо

Стара пані, бувайте здорові.

(Наспівуючи).

Синьйоро, синьйоро,

Бувайте здорові!..

Виходять Меркуціо і Бенволіо.

Мамка

Війся за вітром! Скажіть, будь ласка, синьйоре, що це за невмивака, що це за шибеник? Кожне слово – паскудство.

Ромео

Це, мамко, такий пан, що любить слухати свої слова і наговорить за мінуту більш, ніж би ви слухали цілий місяць.

Мамка

Коли б він сказав що на мене, я б його провчила, нехай би ще був і не такий пикатий, та й ще двадцять таких жаків; а коли б не здоліла сама, то знайшла б таких, що здоліють...Паскудне ледащо! Я не з тих, що з ним нюхаються. *(До П'єтро).* А ти стоїш тутеньки та й зволяєш, щоб усяке ледащо знушалось як хоча з мене?

П'єтро

Я не бачив нікого, хто б знущавсь як хоча з вас. Якби я побачив, я б зараз вийняв меч, запевняю вас. Я сміло виймаю, скоро хто інший вийме, аби була добра okazія до чвари та право було з мого боку.

М а м к а

Перед богом кажу, така мені досада, що все тіло труситься. Жовтодзьобе ледащо! Синьйоре, будь ласка, одно слово! Як я вам казала, моя молода панночка звеліла мені вишукати вас. Що вона звеліла вам сказати, я держатиму про себе, та попереду дозвольте мені сказати вам: коли ви думаєте ввести її в дурисвітський, мовляли, рай, так це було б, мовляв, грубіянське діло, бо синьйорина ж молоденька. Тим же то, коли в вас думка чинити з нею і так і сяк, так це справді було б ледаче діло проти моєї синьйорини і з вашого боку вчинок вельми паскудний.

Р о м е о

Мамко, кланяйся від мене прекрасній синьйорині і скажи, що я присягаюсь!..

М а м к а

Добра душко! Їй-богу, я скажу їй так! Господи, господи, вона буде веселою жіночкою!

Р о м е о

Що ти хочеш сказати їй, мамко? Ти ж не слухаєш мене.

М а м к а

Я їй скажу, синьйоре, що ви присягались, а це, я думаю, шляхетне лицання.

Р о м е о

Проси її знайти який-будь спосіб
Прийти до сповіди після обіду:
Скажи, що в келії отця Лоренцо
Їй буде сповідь і вінчання разом.
Це за твої труди.

М а м к а

Ні, ні, не треба!

Р о м е о

Та ну, бери, кажу тобі, бери.

М а м к а

Синьйоре, як після обід сьогодні?
Та й добре ж, я ручусь, вона там буде.

Р о м е о

Ти ж, добра мамко, жди біля абатства.
Надійде й мій слуга туди ж до тебе
І принесе драбиночку з верівки.
По ній я підіймусь на самий верх

Великих радощів під темну нічку.
Прощай! Подякую, як будеш вірна.
Прощай! Уклін від мене синьйорині!

М а м к а

Благослови ж тебе, господь! Ось слухай...

Р о м е о

Що маєш ще сказати, добра мамко?

М а м к а

Чи вірен ваш слуга? Прислів'я каже,
Що два без одного секрет шанують.

Р о м е о

О, не турбуйсь! Слуга мій – вірна криця.

М а м к а

Добре, синьйоре. Моя синьйорина наймиліша панна...
Господи, господи!.. Як була ще маленькою лепетушкою... о, тут
є один пан у місті, Парис на ім'я: той рад би підчепити її, та
вона, добра душечка, дивилась на нього, мов на жабу, на
справдішню жабу. Я сердила її іноді й кажу було, що Парис їй
під пару чоловік, а вона, їй же то богу, як скажу було такеньки,
то зблідне, як найбільше полотно у вселенному світі! Скажіть,
чи не правда ж, що розмарин і Ромео починаються одною
літерою?

Р о м е о

Так, мамко, то що ж? Обоє – літерою "р".

М а м к а

Ах, ви насмішник! Це ж собак так дражнять: ерр... Ні, я
знаю, що воно починається іншою літерою; і вона мовляла такі
гарні слова про це, про вас і про розмарин, що вам би втішно
було слухати.

Р о м е о

Кланяйся од мене синьйорині.

(Виходить).

М а м к а

Еге ж, тисячу раз. – П'єтро!

П'є т р о

Га?

М а м к а

Попереду, та не швидко!

Виходять.

СЦЕНА П'ЯТА

Сад Капулетті.

Входить Джульєтта.

Джульєтта

Послала мамку я ще о дев'ятій;
Казала: вернеться за півгодини.
Ще, може, й не знайшла його. Та ні...
О, та вона кульгава! Посланці
Любови – це думки, що в десять раз
Скоріш летять, ніж сонячне проміння,
Що гонить млу з туманного узгір'я.
Тим голуби швидкі везуть любов:
В Амура теж буйного вітру крила.
Тепер підбилось сонечко найвище
В дневному ході, а від дев'яти
То до дванадцяти аж три години:
Вона ж і досі бариться чомусь!
Коли б вона гарячу мала кров
Любови, о, була б швидка, як м'ячик!
Метнула б я її одним слівцем
До милого, а він назад до мене.
Старі ж, як ті мерці: важкі, тверді,
Мов оливо, бліді та непорушні.

Входять мамка й П'єтро.

О, боже! Йде вже! О, медова мамко!
Кажі, знайшла?... Звели слугі забратись.

Мамка

Ти, П'єтро, почекаєш за дверима.

Джульєтта

Чого ж похнюпилась, чого сумна?
Хоч і сумне, ти весело розкажуй.
Коли ж веселе, то не псуй мені,
Похнюпившись, солодкої музики.

Мамка

Це я втомилась. Дайте віддихнути!
О, кісточки! То ж вибігались ви!

Джульєтта

Я б кості оддала тобі свої,
Аби ти новину свою сказала.
Ну, говори ж, будь ласка, добра мамко!

М а м к а

О, Jesu! Що за поспіх! Та чекайте ж!
Ви бачите, не одведу я духу.

Д ж у л ь є т т а

Не одведеш і духу, а на те
Є дух, щоб лепетать: не одведу!
У тебе довша вимовка, ніж вість,
Що вимовляєшся мені сказати.
Кажі ж ураз, чи добра, чи лиха?
Хоч добра, хоч лиха, я мушу знати.

М а м к а

Ге, вибрали ви по-простацьки. Не вмієте вибрати мужа.
Ромео – от тобі невидальце! Хоч у нього лице краще, ніж у кого
іншого, та нога лучча від усіх. Що й до руки, що й до стану й до
тіла, хоч про це нічого сказати, ніхто з ним не зрівняється. Не
кажу, щоб він був цвіт учтивости, тільки за нього ручаюсь, що
він тихий, як ягнятко. Та йди, дівко; як наважилась, шануй бога!
А що? Чи в нас обідали сьогодні?

Д ж у л ь є т т а

Ще ні. Та це й попереду я знала.
Про вінчання що каже? От про що?

М а м к а

Ой, як же голову, мій боже, ломить!
Тріщить, мов розкололася на шмаття.
А тут і спина... Спинонько моя!
Яке в вас серце, що мене послали
Шукати смерти, швендяючи всюди!

Д ж у л ь є т т а

Я, далебі, жалкую, мамко люба,
Що ти нездужаєш. Ну, що ж казав?
Моя ти добра, люба, що він каже?

М а м к а

Коханок ваш казав так, як і личить
По чесності і доброму ладу.
Я вам ручаюсь... Де ж матуся ваша?

Д ж у л ь є т т а

Моя матуся? Дома, тут вона.
Де ж бути їй? Як чудно ти говориш:
"Коханок ваш казав так, як і личить...
А де ж матуся ваша?"

М а м к а

Боже мій!

Чого ви кипите? Оце, їй-богу!

Це на ломоту ліки в вас, чи що?

Тепер справляйте посилки сами.

Д ж у л ь є т т а

Та годі вже! Що відказав Ромео?

М а м к а

Чи ви до сповіди просилися?

Д ж у л ь є т т а

Просилась.

М а м к а

То до отця Лоренцо швидче йдіть.

Там жде жених, щоб з вами одружитись.

Тепер ізнов заграв дурний рум'янець;

Ще більш заграє від моїх новинок.

До церкви! Я ж піду своїм ладом

Та принесу драбинку, щоб по ній

Коханок ваш добрався до гніздечка

Під темну ніч. Так я для вас труджуся.

Ой, буде ж вам робота цієї ночі!

До келії! Я ж до обіду. Швидко!

Д ж у л ь є т т а

До щастя швидко! Чесна мамко, йду.

(Виходить).

СЦЕНА ШОСТА

Келія отця Лоренцо.

Входить отець Лоренцо та Ромео.

О . Л о р е н ц о

Благослови ж святе нам діло, боже милий.

Щоб опісля журба душі нам не тягчила!

Р о м е о

Амінь, амінь! Нехай журба що хоче робить,

Не переважити їй радості тієї,

Що за хвилиночку переживу я серцем.

Аби ти нам зв'язав господнім словом руки,

Нехай іде хоч смерть, страшний любови ворог:

Я й тим задовольнюсь, що милу звав моєю.

О. Лоренцо

Завзяті радощі кінчаються завзято;
Їх смерть у торжестві: мов той огонь та порох,
Що поцілюються, й нема! Найкращий мед
Остине скоро нам солодкістю своєю.
Що більш ласуємо, то менше уживаєм.
Люби та міру знай, – любитимеш найдовше.
Спішний спізнається з лінивим.

Входить Джульєтта

Вже синьйоріна йде. Така легка хода
На плитах написів цвинтарних не зтирає.
Хто любить, той нехай іде по павутинню.
Що плаває собі в повітрі літнім,
Не обірве її: так легкий чар любови.

Джульєтта

Добри-вечір отцю духовникові.

О. Лоренцо

Подякує за нас обох Ромео.

Джульєтта

Йому також, щоб дякував не марно.

Ромео

Коли ти рада так, як я, моя Джульєтто,
Всім серцем, і коли умієш ти ще краще
Все висловити влад, – осолоди диханням
Повітря навкруги і гармонійним словом
Розкрий всі радощі, що ми одно 'дному
Даруємо тепер, зустрівшись так любо.

Джульєтта

Ні, не окрасою, істотою своєю
Пишається любов багата не словами.
Той бідним, хто свою скарбницю перелічить.
Моя ж любов – такі скарби безмірні,
Що не здоліла б я злічити й половини.

О. Лоренцо

Ходімо вже, ходім, довершимо закон.
Таких насамоті в цей час я не покину,
Аж докіль не зіллю двох у єдине тіло.

Виходять.

АКТ ТРЕТІЙ

СЦЕНА ПЕРША

Громадський майдан.

Входять Меркуціо, Бенволіо, паж та слуги.

Бенволіо

Прошу тебе, Меркуціо, вернімось.
Гарячий день; всі Капулетті вийшли.
Зустрінемось – без бучі в нас не буде.
В таке тепло скажена кров буяє.

Меркуціо

Ти здаєшся одним із тих гультяїв, що як увійде в корчму, зараз кладе свого меча на стіл та й каже: "Дай боже, щоб ти мені не знадобився". А як вип'ють по другій, вийма його проти господаря, без усякої потреби.

Бенволіо

То я тобі здаюсь гультяєм?

Меркуціо.

Ну, ну, ти гарячий на завзяття більше, ніж який найзавзятший задиголова Італії, швидкий до гніву в завзятті, а в гніві до завзяття.

Бенволіо

А далі що?

Меркуціо

Те, що коли б двоє таких розізлилось, то скоро не було б ні одного: бо один одного вбив би. Готов зчепитися з чоловіком за те, що в нього однією волосиною в бороді більше або менше. Готов зчепитися з чоловіком за те, що лузає горіхи, хоч він тим тільки й винен, що в тебе очі карі, як горіх. Чиї б очі, опріч твоїх, вишпигували таку зачіпку? У тебе в голові так повно

зачіпок, як у яйці повно жовтка та білка, а проте бувала вона розбита через зачіпки, мов те яйце. Ти зчеплювався з чоловіком за те, що чхнув серед вулиці, бо розбудив твого пса, що спав собі на сонечку. Хіба ж не ти напався на кравця за те, що той надів новий жупанок перед Великоднем? А на другого за те, що підв'язав нові черевики старими підв'язками? А ще мене навчаш не сваритись!

Бенволіо

Коли б я був такий, як ти, швидкий до зачіпки, я продав би кому хоч моє життя навіки за одну годину з чвертю.

Меркуціо

За одну годину всю скотину?

Бенволіо

Клянусь головою, це йдуть Капулетті.

Меркуціо

Клянусь підошвою, байдуже мені.

Входить Тибальдо з іншими.

Тибальдо

Горніться до мене, бо я говоритиму з ними. Добри-вечір, синьйори! Одно слово з одним із вас.

Меркуціо

Тільки одно слово з одним із нас? Додайте ще що-небудь. Нехай буде слово й удар.

Тибальдо

Ви знайдете мене, синьйоре, на це готовим, аби дали мені оказію.

Меркуціо

Хіба не знайдете okazji, докіль не дадуть?

Тибальдо

Меркуціо, ти граєш в один лад із Ромео.

Меркуціо

Граєш в один лад! Так ми в тебе музики? Коли ми в тебе музики, сподівайся ж почути наше бренькання. Ось тобі мій смик. Ти в мене потанцюєш від нього. До сто чортів, граєш в один лад!

Бенволіо

Серед громадського зійшлися ми майдану.

Або ходім куди у закутніше місце,

Або без колоту про справи говоримо,

Або вже геть зовсім з людських очей зійдімо.

Меркуціо

На те в людей і очі, щоб дивитись.
Ніхто мене не зрушить з місця, ні!

Входить Ромео.

Тибальдо

Гаразд, синьйоре: ось мій чоловік.

Меркуціо

Скоріш мене повісять, ніж твоїм
Він буде чоловіком. Ось іди
Попереду, він піде за тобою:
Забачиш там, що він за чоловік!

Тибальдо

Ромео, як тебе люблю й шаную,
Тому найкращий вираз: ти ледащо!

Ромео

Тибальдо, я тебе любити мушу,
Тим вибачу тобі таке вітання.
Я не ледащо, ні. Бувай здоров!
Як бачу, зовсім ти мене не знаєш.

Тибальдо

Хлоп'я, не викрутишся цим із кривди,
Що ти мені вчинив. Виймай меч!

Ромео

Ніколи я тебе нічим не скривдив
І більш тебе люблю, ніж ти міркуєш,
Не знаючи, за що тебе люблю.
Доволі з тебе, любий Капулетті:
Люблю твоє ім'я, як і своє.

Меркуціо

Безчесна тихість, пакісна покора!
Al a stoccata змиє з нас цей сором.
Тибальдо, мишодаве, гей, за мною!

Тибальдо

Чого тобі від мене треба?

Меркуціо

Добрий котячий королю, нічого, тільки одно життя з
ваших дев'ятох. Твоє приправлю по-своєму зараз, а з вісьмох
інших, дивлячись по тому, які вони до мене будуть, робитиму
бите м'ясо. Виймай же свого меча за вуха з піхви, та боржій: а то
мій буде коло твоїх вух перше, ніж виймеш свого.

Тибальдо

(виймаючи).

Готов до послуг.

Ромео

Любий Меркуціо, сховай свою рапіру.

Меркуціо

А ну, синьйоре, ваше *passado*!

(Б'ються).

Ромео

Бенволіо, виймай, повибиваєм зброю.

Синьйори, сором вам, пробачте кривду!

Меркуціо, Тибальдо! Князь велів

По вулицях в Вероні не буяти...

Тибальдо, стій! Меркуціо!..

Тибальдо ранив Меркуціо й виходить із своїм почтом.

Меркуціо

Ой, рана!

Прокляття вам, обом домам ледачим!

Кінець мені. А він і втік без плати?

Бенволіо

Де рана, де?

Меркуціо

Дряпнув, та буде з мене.

Де ж паж мій? Хлопче, зараз по хірурга!

Виходить паж.

Ромео

Не бійся, друже: рана не може бути велика.

Меркуціо

Ні, не така глибока, як колодязь, ані така широка, як церковні двері, та годиться зробити своє. Одвідай мене завтра, то побачиш, який я буду поважний чоловік. Для цього світу я, далебі, переперчений... Прокляття на обидві ваші родини!.. Щоб оце чоловіка вдряпнуло на смерть не знати що, собака, пацюк, миш, кішка! Оцей хвалько шахрай, падлюка, що б'ється по книзі арифметики!.. І якого чорта вмішався ти між нас? Мене пронизано в тебе під рукою.

Ромео

Я думав якнайкраще.

Меркуціо

Веди мене, Бенволіо, під руки,

А то зомлію. О, прокляття вам,

Зробили з мене страву для хробацтва!
Я взяв своє... Чума обом родинам!

Виходять Меркуціо та Бенволіо.

Ромео

Цей лицар, родич герцога й до того
Мій ширий друг, прийняв смертельну рану
За мене, як сплямив мене Тибальдо, –
Тибальдо, той, що братом став мені.
Джультето, раю мій, твоя краса
Розгартувала сталь в моїй природі.

Вертається Бенволіо.

Бенволіо

Ромео, о, Ромео! Вже нема
Хороброго Меркуціо на світі!
Лицарський дух його за хмари рвався,
Зневаживши зарані нашу землю.

Ромео

Цей чорний день очорнить днів багато:
Він розпочав, вони скінчать почате.

Вертається Тибальдо.

Бенволіо

Дивись, Тибальдо знов бує по майдану...

Ромео

Веселий, що мого Меркуціо немає.
Вертайся ж, тихосте, до господи назад;
Ти, помсто огняна, покинь свій темний ад!
Веди мене, я твій! Тибальдо, ось "ледащо"
Перед тобою знов. Тепер ти знаєш, за що
Ми будем битися. За тінь сумну того,
Хто дивиться на нас із полету свого.
Він жде тебе, або й мене з тобою.
Здіймімося ж утрюх посмертною юрбою.

Тибальдо

Мізерний хлопче, ти, що з ним братався,
Іди ж до нього!

Ромео

Ось хто це покаже!

Б'ються, Тибальдо падає.

Бенволіо

Ромео, геть відсіль! Тікай боржій!
Міщани піднялись; Тибальдо вбитий.

Не стій, як мур. На смерть негайно герцог
Тебе осудить, як піймають. Геть же!
Втікай!

Ромео

Фортуно, ти смієшся з мене!

Бенволіо

Чого стоїш іще? Тікай, тікай!

Виходить Ромео. Входять міщани з іншими.

Міщани

Де втік той, що Меркуціо убив?..

Куди Тибальдо дівся навіжений?

Бенволіо

Ось він лежить.

Міщани

Синьйоре, підведись!..

Во ім'я герцога іди за нами.

Входять герцог із почтом, Монтеккі, Капулетті;
їх жінки з іншими.

Герцог

Де ті злочинці, що вчинили бучу?

Бенволіо

Пресвітлий герцого, я всі з'ясую

Обставини нещасні завірюхи.

Це той, що молодий Ромео вбив,

А він убив Меркуціо твого.

С-ра Капулетті

Тибальдо, мій небіж, син мого брата!

О, герцого! Небоже! О, мій мужу!

Пролита кров коханого Тибальдо.

Пресвітлий герцого! За нашу кров

Пролий Монтеккі кров. О, мій небоже!

Герцог

Бенволіо, хто розпочав цю бучу?

Бенволіо

Тибальдо, котрого убив Ромео.

Ромео гарно говорив: благав він

Одуматись, бо ні за що сваритись;

Напоминав про ваш високий гнів.

Сумирним голосом те все казав;

Дивився тихо, лагідно впиняв.
Та все те в нівець обернув Тибальдо,
Глухий на мир, завзятий на буянню,
Направив гостру сталь на груди
Меркуцію. А той собі палкий,
Вертає за удар удар, байдужний
В своїй хоробрості про смерть холодну.
Він лівою страшний удар одводить,
А правою Тибальдо смерть несе.
А той назад шле ворогу неситу.
Прибіг до них Ромео з криком: "Стійте!
О, друзі! Друзі, розчепіться! Годі!"
І швидче слова смілою рукою
Одводить у бойців погібну зброю.
Як ринувсь він на них, Тибальдо лютий
Під самою рукою в нього влучив
Меркуцію у серце, та й тікати.
А потім до Ромео, що якраз
Кипів самою помстою. Їх бою
Було, як блискавки, мала хвилина.
Бо ще не встиг я і меча добути,
Тибальдо вже лежав, а наш Ромео
Майнув і зник. Історія правдива.
Судить мене, коли що мовив скрива.

С - р а Капулетті

Монтеккі родич він, тим річ свою фальшує;
Оправдує своїх; ніхто в тім не здивує.
В кровавій бучі цій із двадцять душ було,
І з двадцятьох вони убили одного.
Благаю, герцоге, по правді розсудити!

Герцог

Тибальдо вбив Меркуцію, його – Ромео.
Кого ж скарати слід нам за пролиту кров?

Монтеккі

Чи має ще мій син за неї одвічати:
Де видано за смерть приятеля карати?
Вина його в тому, що допоміг він праву
Тибальдо покарати.

Герцог

І за таку розправу
Ми оголошуєм банітою його.
Бо мало вам гніву і постраху мого.

За ваші зачіпки, за ваші свари кляті
Приходиться мені кров рідну проливати.
Оце ж накину вам таку важку пеню,
Що знатиме ви гірку печаль мою.
Я буду вам глухий на просьби, виправдання,
Не бачитиму сліз, не чутиму благання.
Ото ж і не просіть. Ромео з міста геть!
Де знайдуть стратенця, там буде йому й смерть.
Візьміть звідсіль тіла і знайте мою власть;
Прощати розбишак – самому розбивать.

Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Світлиця в домі Капулетті.

Входить Джульєтта

Джульєтта

Летіте, коні, огненогі звірі!
Вертайте Феба у його чертоги.
Летіть на захід, ви золотогриві,
Ховайтесь на ніч у хмарні оселі!
Окрий нас, ноче, матінко коханків;
Нехай не бачить ворог, як Ромео
До мене прийде стиха, невидимий.
Священнодійство звершують коханки
При саяві власної краси. Коли ж
Любов сліпа, то з ніччю влад іде
Ще краще. О, поважна ноче-пані,
Одягнена пристойно в чорні шати!
Прийди, навчаючи, як утеряти
І виграти мені, пішовши в заклад
За два незаплямовані дівоцтва.
Накрий же чорною полою кров,
Що тріпає в щоках, як сокіл той
Самітний, доки дикая любов,
Оговтавшись, вбачатиме в учинку
Любовному єдину чесність чисту.
О, ноче, йди! Ромео, ти вночі
Мій ясний день: прилинь же вкупі з нею.
Бо ти лежатимеш на крилах ночі,
Біліший снігу в ворона на спині.
Приходь, кохана, люба ноче,

З затуленим у темряву чолом!
Оддай мені Ромео, а коли
Умре він, труп його ти покриши
На зіроньки дрібні; то він тобі
Освітить вид небесний так осайно,
Що світ увесь полюбить ніч одну,
Не буде кланятись палкому сонцю.
О, я купила скарбівню любові,
Та не втішаюсь нею, а сама
Запродалась, – нема і з мене ще
Утіхи. Так загаявся цей день,
Мов перед святом ніч дитинці жвавій,
Що вже новеньку одежину має
І нетерпляче жде її надіти...
Ось мамка з новинками йде до мене.
Хто б ні казав мені що про Ромео,
Його слова небесна красномова.

Входить мамка з верівками.
Ну, мамко, що? Що в тебе? Верівки
Для милого Ромео?

М а м к а
Верівки.

(Кидає їх на долівку).

Д ж у л ь є т т а
О, лишечко! Чого ти ламлеш руки?

М а м к а
Ой, пробі, пробі! Вбито! Вбито! Вбито!

Д ж у л ь є т т а
Чи небо ж так жорстоким бути може?

М а м к а
Не може небо, а Ромео може.
Ромео, о Ромео! Хто б це думав?

Д ж у л ь є т т а
Що ти за демон, що мене так мучиш?
Від цієї муки заревли б у пеклі.
Ромео вбив себе? Скажи лиш "так",
І це слівце мене отруїть гірше,
Аніж отруйний погляд василиска.
Промов його, і я впаду без духу.
Чи вбитий, чи живий? Чи "так", чи "ні"?
Убитий – вимов "так", а жив – то "ні".
Одно слівце, і я жива чи мертва.

М а м к а

Своїми бачила очима рану...
О, господи! Тут на грудині мужній.
Страшений труп, бездушний труп кривавий...
Блідий, мов попіл у крові червоній.
Кров запеклась... Зомліла я, зирнувши.

Д ж у л ь є т т а

О, трісни, серце, ти банкруте вбогий!
Вернись у землю, земле ти мерзенна!
Нехай скінчиться рух! Нехай обох
Несуть нас із Ромео хоронити!

М а м к а

Тибальдо, мій ти друже найдорожчий!
Тибальдоньку, ласкавий, чесний пане!
Чи я ж гадала смерть твою вбачати!

Д ж у л ь є т т а

Що ж це? Сама собі противна буря?
Ромео вбито чи помер Тибальдо?
Мій любий брат і мій супруг коханий?
Труби ж, страшна трубо страшного суду!
Бо хто zostавсь живий, коли цих двох не стало?

М а м к а

Тибальдо вмер, Ромео ж ваш – баніта.
Ромео, що Тибальдо вбив, баніта.

Д ж у л ь є т т а

О, боже! Це рука Ромео кров
Тибальдо пролила?

М а м к а

Так!Так! Його!

Д ж у л ь є т т а

О, серце гадини, захиране в квітках!
О чарівна красо, вертепе крокодила!
Уквітчаний тиран, янголовидний демон!
Голубоперий крук, ягня хижововкасте!
Гидотна суть у божеській подобі!
Пекельний праведник, шановний злодій!..
Природо, що тобі у тартарі робити,
Коли ти злющого диявола вселила
У смертному раю незрівняної вроди?
Чи видано коли таку мерзенну книгу
І так прикрашену? І як же це єхидство
Огидливе живе в таких палатах пишних?

М а м к а

Нема в мужчин ні чесности, ні віри,
Ні правди, ні добра; усі підступні
Перевертні, облесники ледачі.
Де мій слуга? Дай трохи aqua vitae.
Від цих турбот, від горя та плачу
Я зстарілась. Побий Ромео сором!

Д ж у л ь е т т а

Щоб твій язик опух за це погане слово!
Чи то ж для сорому створив господь Ромео?
Ні, на його чолі стидався б сором сісти.
Бо це престол, де честь сидить в короні,
Владичиця землі, цариця всіх народів.
О, не по-людськи я кляла його, ганьбила!

М а м к а

Як можна вам хвалити душогубця,
Що брата вашого зігнав із світу?

Д ж у л ь е т т а

Як я могла б гнівним картати словом,
Кого моїм супругом звати мушу?
О, бідний пане мій, хто ж вступиться за тебе,
Коли і я тебе зневажила так тяжко?
За що, ледачий, ти, за що убив ти брата?
Бо той ледачий брат хотів тебе убити.
Верніться в свою криницю марні сльози!
Ви мусите платити свою данину тузі,
Та помилившись, виплачуєте щастю.
Жив, жив Ромео мій! Не вбив його Тибальдо.
А вбитий той тому, що кинувсь на Ромео.
Ясніє сонечко: чого ж мені тужити?
Я чула гірше щось, ніж смерть Тибальдо-брата.
Хотіла б я забути, що так мене вразило,
Та тяжко налягло воно мені на серце,
Мов окаянному страшенний гріх на душу.
"Тибальдо вмер, Ромео ж ваш баніта",
Баніта, слово це, одно слівце "баніта",
Про мене вбило тих Тибальдів десять тисяч.
Доволі і в тому біди, що брата вбито.
Нехай би вже й кінець. Коли ж біда не любить
До нас ходить сама, коли їй треба інших
Лихих пригод і бід тягти з собою низку!
За вістю, що Тибальдо вмер, сказати краще:
Що вбито і отця чи матір, чи й обох,
Щоб нам жалю й плачу доволі наробити.

Ні, за новинкою про смерть Тибальдо, зараз
"Ромео твій баніт"! Сказавши ці слова,
Убито і отця, і матір, і всіх нас,
Ромео і Тибальдо, і Джульєту – всіх!
Ромео мій баніт! Немає в цих словах
Ні міри, ні кінця, ні краю, ні грядиці:
В них смерть, безкрая смерть, на горі невимовне.
Де, мамко, мій отець? Де, мамко, моя мати?

М а м к а

Тепер вони в сльозах голосять над Тибальдо.
Чи хочете до них? Япроведу туди вас.

Д ж у л ь є т т а

Нехай вони йому обмиють слізьми рани.
У них і висохнуть, а я до віку буду
Оплакувати мою разлуку із Ромео.
Візьми ці верівки... О, горенько вам, бідним!
О, горенько мені! Ромео наш – баніта.
Він з вас зробив великий шлях до мене,
Та я умру сама, діваючи вдовою.
Іди, я хочу спати, великим сном заснути:
Замість Ромео смерть до серця пригорнути.

М а м к а

Ідіть, утіштеся. Я знаю, де Ромео.
Біжу, знайду його, нехай розважить вас.
Чи чуєте? Знайду; цю ніч він буде з вами!
До сховища його ходи одна мінута.

Д ж у л ь є т т а

О, вишукай! Оддай цей перстін з бирюзою,
Проси його прийти проститися зо мною.
Виходять.

СЦЕНА ТРЕТЯ

Келія отця Лоренцо

Входять отець Лоренцо та Ромео.

О. Лоренцо

Та ну бо вже, страшний ти чоловіче!
В твій дух сумний вгніздилася печаль,
А халепа з тобою й одружилась.

Ромео

Що чути там? Який дав присуд герцог?
Яке мені готується ще горе
Незвідане?

О. Лоренцо

О, любий сину, ти
Давно живеш в такій сумній громаді.
Тобі я присуд герцога приніс.

Ромео

Що ж він, коли не смерть, міг присудити?

О. Лоренцо

Із уст у нього кара легша вийшла.
Не смерть – життя, та тільки не в Вероні.

Ромео

Баніція! О, ні, скажи, що смерть!
Це гірше смерті. О, лиш не кажи:
Баніція!

О. Лоренцо

Вигнанець із Верони,
Ти маєш світ увесь перед собою.

Ромео

Нема його ніде, опріч Верони.
Чистилище там, вічна мука, пекло.
Баніта тут – баніта в цілм світі.
Чи це не те, що смерть? Каж мені,
Баніція не смерть? Це все одно,
Що голову відтяти золотою
Сокирою на ганьбу та наругу.

О. Лоренцо

О, смертний гріх! Яка страшна невдячність!
Твою вину карає право смертю,
А герцог наш відсунув право геть
І чорне слово “смерть” зробив вигнанням.
Велика ласка це, і ти не бачиш.

Ромео

Тортура, а не ласка. Небо тут,
Де є Джульєтта. З нею кожен кіт
І пес, і миш малесенька, і кожна
Нікчемна тварь живе на небі тут,
І може на її красу дивитись;
Ромео – ні! Та більш має волі,
Поваги, приступу, ніж той Ромео,
І м'ясникова муха, бо вона
На сніжнобілу рученьку Джульєтти

Сідає, з усточок її безсмертне
Ссе і смакує щастя, – , за гріх
Вважаючи свій власний поцілунок.
Ромео ж цього -- ні! бо -- він вигнанець.
Все можна мусі, а йому -- нічого...
Чи вже ж немає в тебе чи отрути
Чи гострого ножа, ще якої
Страшної смерті, щоб згубить мене,
А тільки це "баніція"? Проклята
Баніція! Мій отче, слово це
Страшне у пеклі грішники ревуть!
О, де ж у тебе серце, отче мій?
Ти ж сповідник, ти розрішитель наш
І мій найближчий друг, ти роздавив
Мене одним цим словом... Га, баніта!

О . Л о р е н ц о

Ти одурів з кохання. Хоч словечко
Коротке вислухай же. Слухай-бо.

Р о м е о

О, знаю. Про баніцію ти знову.

О . Л о р е н ц о

Я дам тобі знаряддя проти неї,
Гіркої долі молоко солодке,
Що зветься мудрістю. Вона тебе
В баніції розважить.

Р о м е о

Знов за те ж!
На шибеницю ту преславну мудрість,
Коли вона Джульєтти не сотворить,
Не пересадить міста, не примусить
До відклику Ескала, то й мовчи
Про неї, бо вона мені ні нащо.

О . Л о р е н ц о

В безумного нема ушей, як бачу.

Р о м е о

Бо у розумного нема очей.

О . Л о р е н ц о

Дай про твою біду поговорити.

Р о м е о

Шкода, шкода, бо ти не чуєш серцем.
Коли б ти молодий був, так як я,
Коли б ти так, як я, кохав Джульєтту,

І вбив Тибальдо, зараз повінчавшись,
І чув, як я, і вигнан був, як я, --
Тоді б ти міг по правді говорити,
Волосся рвати, битися об землю,
Як я тепер, і прагнути могили...

Знадвору хтось стукає.

О. Лоренцо

Вставай, щось стукає. Устань, Ромео!

Ромео

Ховатись? Ні! хіба мої зідхання
Туманом навкруги мене окривають.

Знов стукає.

О. Лоренцо

Чи чуєш? Стукає. Хто там? Устань!
Тебе ухоплять... Підведись, вставай! *(Стукає)*.
Сховайся у студію. Знов... Божа воля!
Яке безумство! Та іду вже, йду!
Хто там так грюкає? Хто ти? Чого?

Мамка

(за дверима).

Пустить, то й знатиме, хто й чого.
Я від Джульєтти.

О. Лоренцо

О, тоді вітаєм!

Входить мамка.

Мамка

О, отченьку святий! Скажіть мені!
Де муж моєї синьйорини, де?

О. Лоренцо

Ось на землі, од сліз п'яний, безумний.

Мамка

Отак і синьйорина, так!

О. Лоренцо

Нещасна
Симпатія! Їх горе порівняло.

Мамка

Отак лежить: то хлипає, то плаче,
То плаче, а то хлипає весь час.
Устаньте! Встаньте, якщо ви мужчина!

Задля Джульєтти, задля неї встаньте!
Чого в таку вдаватися вам тугу?

Ромео

Це мамка?

Мамка

Смерть всьому кінець, синьйоре.

Ромео

Ти щось таке казала про Джульєтту?
Що з нею? Чи вона мене не має
За дикого розбійника, що я
Первоцвіт щастя нашого заплямив
Трохи не власною її же кров'ю?
І де вона? І як вона? І що
Говорить потайна моя супруга
Про нашу потайну любов нещасну?

Мамка

О, ні! Вона нічого не говорить,
А тільки плаче, плаче, а там знов
На ліжко падає, а там встає
Та зве Тибальдо та Ромео, -- кличе
І знову упаде...

Ромео

Мов це ім'я
Із смертоносної гармати стрелить
І вб'є її, так, як рука проклята
Убила її родича. Скажи,
Мій отче, о, скажи, в якій поганій
Частині тіла людського воно
Ім'я те криється? Скажи мені,
Щоб я розруйнував його криівку!

(Виймає свого меча).

О. Лоренцо

Спини свою шаленочинну руку!
Чи ти людина? Образ твій говорить,
Що ти не звір. Ти ллєш жіночі сльози,
А вчинками ти фурія безтямна.
О, неподобна жінко в чоловічій
Подобі! Ти мене дивуєш вельми.
Клянуся нашим орденом святим,
Я думав більше мужности в тобі.
Невже ж, Тибальдо вбивши, ти ще хочеш
В ненатлій лютості й себе убити,

А разом з тим убити і жону,
Що тільки і живе одним тобою?
Чи вдовольниш ти тим свою злѣбу?
Чого клинеш свій рід і землю й небо?
Адже ж вони стрічаються всі троє
В тобі, а ти їх нехтуєш всі разом.
Гай, гай! Соромиш образ і любов
І розум свій. Ти -- мов скупий лихвар,
Що має повню у всьому, та все
Так обертає, внівець, що ні чому --
Ні образу своєму, ні любові,
Ні розуму не віддає пошани.
Величний в тебе вид, але восковий,
Далекий од достоїнства мужчини.
Твоя свята любов -- кривоприсяга.
Вона вбиває ту, котрій ти клявся.
Твій розум -- орнамент краси й любові,
Став їм обом проводирем сліпим.
Він, як у воїна в ладунці порох,
Що загорівся раптом і не в час
Од власної безтямности твоєї:
Чим борониться мав, тим і скалічивсь.
Отямся, друже, встань! Твоя Джульєтта
Задля котрої ти хотів умерти,
Вона жива! Щасливий ти на світі:
Тебе хотів Тибальдо вбить, а ти
Убив Тибальдо сам. Чи це ж не щастя!
Тобі грозила кара, а за тебе,
Мов друг який, озвалось право, тільки
Веліло геть зійти. Щасливий ти;
Благословення сяє над тобою,
І щастя всі дари тобі несе,
А ти, немов дівчатко примхувате,
Ще й супишся проти любові й долі.
Гледи: сумний кінець таких чекає...
Іди ж до любої своєї, як була
Умова в вас; розваж її у смутку.
Та бережись, не гайся аж до ранку:
Тоді до Мантуї вже не проїдеш.
Там житимеш, аж докіль час наспіє,
Що виявим ваш шлюб, своїх підмовим,
Як ласку герцога тобі вернути
І викличем тебе в сто тисяч раз
Щасливішого проти того жалю,
З яким од нас ти на вигнання йдеш.

Ти, мамко, йди попереду. Синьйору
Вітай од мене, і нехай вона
Накаже в домі всім лягати спати.
Тяжка печаль поможе їй до цього.
Ромео ж прийде зараз за тобою.

М а м к а

О, господи! Стояла б я всю ніч
Та слухала такі хороші речі.
О, вчення – світ! Я синьйорині зараз
Скажу, що ви до неї вже йдете.

Р о м е о

Скажи, нехай готується мене
Корити.

М а м к а

О! Ще перстінь цей, синьйоре,
Вона веліла вам оддати, ось!
Не гайтеся ж, бо робиться нерано
(*Виходить*).

Р о м е о

О, як же це успокоїло мене!

О . Л о р е н ц о

Іди, добраніч! Тільки знай: в тому
Судьба твоя, чи вдосвіта ще вийдеш,
Чи вранці звідсіля, переодягшись.
Живи у Мантуї. Твого слугу
Знайду, і він звіщатиме тебе
Від часу до часу звідсіль про все.
Дай руку і прощай. Темніє вже.
Виходять.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Світлиця в домі Капулетті.

Входять Капулетті, синьйора Капулетті й Парис.

Капулетті

Так речі склалися, синьйоре мій,
Що ми дочки не мали часу вмовить.
Вона любила родича свого
Тибальдо ніжно, й я любив його.
Що ж? Родимось на те ми, щоб умерти.

Нерано вже: вона до нас не зійде.
Та правда, що я й сам, коли б не ви,
З годину вже уклався б на спочивок.

П а р и с

Пора печали не для залицання.
Добраніч. Синьйорині мій уклін.

С - р а Ка пу л е т т і

Спасибі. Я довідаюся завтра
Раненько, що вона про це нам скаже.
Цю ніч вона замкнулась із журбою.

Ка пу л е т т і

Коханий мій Парисе, сміло вам
Ручуся за любов дочки. Вона
У всім моїй покірна буде волі.
Це певна річ. Ти, жінко, йди до неї,
Закіль ще не лягла, та й об'яви,
Що нині граф Парис її засватав;
Звели у середу -- гляди ж мені...
Стій! Що бо в нас сьогодні?

П а р и с

Понеділок
Сьогодні в нас, синьйоре.

Ка пу л е т т і

Понеділок?
Ха! Ха! То в середу зашвидко буде.
Нехай в четвер. Це скажеш їй: в четвер
Вона вінчатиметься з любим графом.
Ви будете готові? По душі вам
Цей поспіх? Ну, не бучно буде в нас.
Один чи два приятелі. Бо, бачте,
Тибальдо вбито так недавно ще,
То скажуть, ми байдужливі про нього,
Коли весілля правимо гучне.
Тим буде в нас п'ять-шість приятелів,
Та й годі. Ну, що скажете? В четвер?

П а р и с

Я б рад, щоб той четвер сьогодні був,
Синьйоре.

Ка пу л е т т і

Ну, то й добре, у четвер.
Иди ж ти до Джульєтти й доки ляжеш,
Намов її та приготов до шлюбу.

Прощайте, любий графе. Гей! А дайте
Мені в кімнату світла! Вже так пізно,
Що скоро буде й рано. На добраніч.
Виходять.

СЦЕНА П'ЯТА

Кімната Джульєтти.

Входять Ромео та Джульєтта.

Джульєтта

Ти йдеш уже? Ще день не скоро буде.
Це соловей, не жайворонок, ні,
Сполохав ухо сторожке твоє.
Співає він на яблуні вночі,
Вір, серденько, мені: це соловейко.

Ромео

Це жайворонок, вісник ранку,
Не соловей. Дивись, моя кохана,
Завидливі вже смуги де-не-де
Облямували хмарки там, на сході.
Нічні свічки вже в небі догоріли,
І жвавий день спинається на пальці
Зверх туманистої вершини гір.
Коли втечу – життя, зостанусь – смерть.

Джульєтта

Це метеор, що сонце посилає
Замість світоча тобі вночі,
Коли до Мантуї ти будеш їхать.
Побудь ще трошки: рано ще втікати.

Ромео

Нехай мене піймають і скарають,
Я рад твою вволити волю, серце.
Так, сірий світ, це ще не очі ранку:
Це Цинтія одблискує дугою.
Не жайворонок це, що так дзвенить
Під небом десь у нас над головами.
Любіш мені зостатись, ніж іти.
Являйся ж, смерте! Так Джульєтта хоче.
Поговорімо, серденько, – ще рано.

Джульєтта

Вже дніє, дніє! О, втікай звідсіль!
Цей жайворонок так співає дико,

Фальшивить, ріже вухо... о, противний!
Що жайворонок піснею чарує,
Неправда це: він розлучає нас.
Що жайворонок взяв у жаби очі –
Нехай би взяв і голос, щоб обох нас
Вжахнути і нарізно розігнати.
О, йди ж, іди! Бо дніє більше й більше!

Ромео

Ти кажеш, серце, дніє більш та більш?
Ні, меркне більш та більше наше щастя.

Входить мамка.

Мамка

До вас!

Джультта

Що, мамко?

Мамка

Мати йдуть до вас.
Розвиднилось; остережіться, годі.

(Виходить).

Джультта

Вікно, впускай же день і випускай життя!

Ромео

Ще поцілуймось, і я спущусь. Прощай!

(Ромео спускається).

Джультта

Моя любов, пане, мужу, друже,
Щодня і щогодини сповіщай,
Бо і в одній минуті днів багато.
Отак лічивши, я старезна буду,
Закіль побачу ще мого Ромео.

Ромео

Прощай! Нагоди я не пропущу,
Щоб привітати, серденько, тебе.

Джультта

Ти думаєш, побачимося ми?

Ромео

О, певен я, і смуток наш колись
Обернеться в солодке щебетання.

Джульєтта

Моя ж душа недобре щось віщує...
Як ти оце стоїш так низько долі,
Мені здається, наче ти в могилі.
Чи це мені здається, чи ти зблід?

Ромео

Вір, серденько, і ти бліда страшенно.
Суха печаль п'є нашу кров... Прощай!
(Виходить).

Джульєтта

О, доле, доле! Кажуть всі, що ти химерна,
Коли ж химерна, то що діятимеш ти
Із тим, хто славиться статочністю міцною?
Бувай же, доле, ти химерна, бо тоді,
Надіюсь, ти його держатимеш недовго
І знов до мене вернеш...

С-ра Капулетті

(під дверима).

Що ти, донко? Встала?

Джульєтта

Хто кличе там мене? Невже то мати?
Ще не лягала, чи так рано встала?
Чого б це їй прийти в таку годину?

Входить синь йора Капулетті.

С-ра Капулетті

А що, Джульєтто?

Джульєтта

Я недужа, мамо.

С-ра Капулетті

Все плачеш, згадуєш про смерть кузена?
Плачем не вимієш його з могили,
А вимила б, – душі йому не вернеш.
Ну, годі плакати. До міри плач –
То щирість, а без міри – то нерозум.

Джульєтта

Дарма, нехай своєю оплачу втрату.

С-ра Капулетті

Це тільки ти свою утрату чуєш,
А той, кого оплакуєш, не чує.

Дж у л ь е т т а

І, чуючи свою тяжку утрату,
Оплакувати друга буду вічно.

С - р а Капулетті

Ні, дочко, ти оплакуєш не друга:
Ти плачеш, що живим zostавсь ледачий,
Убивши друга.

Дж у л ь е т т а

Хто ледачий, мамо?

С - р а Капулетті

Ледачий? Хто ж? Ромео.

Дж у л ь е т т а

Ні, між ним
І між ледачим на сто миль дороги.
Прости йому господь, як я простила.
Хоч більш усіх мене він запечалив.

С - р а Капулетті

Тим, що живе на світі той убійник.

Дж у л ь е т т а

Ні, тим, що він від рук моїх далеко.
О, якби я одна над ним помстилась!

С - р а Капулетті

Не бійся, помсту ми йому обмислим.
Не плач же. Я до Мантуї, туди,
Де той втікач живе, до одного
Пошлю, що дасть йому дання і швидко
Спровадить він Ромео до Тибальдо.
Тоді, я певна, й ти задовольнишся.

Дж у л ь е т т а

Так, я задовольнюсь, коли побачу
Ромео... мертвим... стало серце в мене.
Як любого свого втерjala друга.
Коли ви, мамо, знайдете кого,
Щоб дав дання, я зілля приготую.
Нехай Ромео вип'є та й спочине.
О, як я мучусь, чуючи про нього,
Але не бачити його самого,
Щоб за любов до родича помститись
На тілі ворога, що убив його!

С - р а Капулетті

Аби отрута, я знайду такого...
Тепер скажу веселе щось тобі.

Дж у л ь є т т а

Веселе ліками було б тепер.

Що ж там таке? Кажіть, благаю вас.

С - р а Капулетті

Ти маєш доброго отця, дитино:

Він визволить тебе з твоєї туги

Бо вигдав тобі велику втіху,

Що ти й не думала й не сподівалась.

Дж у л ь є т т а

О, якби так! Що ж це за втіха буде?

С - р а Капулетті

Ах, дочко! У четвер оце зарані

Парис тебе заміжжям ущасливить.

Звінчається в Петра святого в церкві.

Дж у л ь є т т а

Клянусь Петром і церквою святою,

Заміжжям він мене не ущасливить!

Дивуюсь, що за поспіх вам! Вінчатись,

Докіль ще він не залицявся до мене!

Ласкаво дякую, скажіть отцеві --

Добродієві, що не хочу я

Ще заміж, а коли б уже схотіла,

Клянусь, скоріш Ромео, ніж Парису

Я віддалась би.

С - р а Капулетті

От весела звістка!

Отець іде. Скажи йому сама.

Побачиш, як він прийме це від тебе.

Входять Капулетті й мамка.

Капулетті

Як сонце сяде, зроситься земля.

Як сіло ж сонце нашого небожа,

В мойй господі дощ іде з очей.

Ге, що це, дочко -- ринва? Все в сльозах?

Злива? У такім маленькім тілі

У тебе вкупі й барка, й море, й вітер.

Бо в тебе в очах так, неначе в морі,

Прилив і одлив сліз, а барка -- тіло,

Що плаває у воді солоній, вітер, --

Зітхання це твої, що борючись

Із слізьми ревними, а сльози з ними,

Зруйнують і потоплять хирне тіло,
Коли не вщухне зараз хуртовина.
Що, жінко? Зна вона вже нашу волю?

С - ра Капулетті

Та знає, тільки дякує, не хоче.
Щоб ти, дурна, із гробом повінчалась!

Капулетті

Ге, стій лиш, стій, спитайся перше в мене.
Не хоче? Дякує? І не гордиться
Нікчемниця, що ми знайшли такого
Їй жениха вельможного? Невже?

Джультта

Ні, не горджусь, я дякую за ласку.
Ненавидним бо нічого гордиться;
Та й за ненавидне я вдячна вам,
Коли добро хотіли ним зробити.

Капулетті

Оце так логіка! Що це таке?
Гордиться... дякую... не дякую...
Ні, не горджусь... Шановна Синьйорино,
Не дячесь дяками і не гордуйте
Погордами, а тільки приберіть
У шори примхи ваші, щоб іти
До церкви; а то вас я й на налигач...
А, блідолиця немоче, паскудо!
Повіє!..

С - ра Капулетті

Годі! Чи ти збожеволів?

Джультта

Татусю, я прошу вас на колінах,
Дозвольте хоч одно промовить слово.

Капулетті

Геть к бісу, потаскушко! Неслухняна
Бешкетнице! Кажу тобі: до церкви!
А то до віку не дивись на мене.
Мовчи мені! Ні слова не відказуй!
Бо руки в мене вже сверблять... О, жінко!
Ми думали, що бог нас покарав,
Не давши більш дітей, як цю одну.
Тепер я бачу, що й одної досить.
Це бог на нас послав тяжке прокляття.
Геть, ледащице, пріч!

М а м к а

Благослови

Її господь! Синьйоре, не годиться...

К а п у л е т т і

А ти чого, розумнице? Мовчати!

Порадниця! Іди до свих своїх!

М а м к а

Я злого не кажу...

К а п у л е т т і

То й геть звідсиль!

М а м к а

І слова не промовити?

К а п у л е т т і

Мовчати!

Іди свій розум покажи кумі

За чаркою, а нам його не треба.

С - р а К а п у л е т т і

Ти вельми вже гарячий.

К а п у л е т т і

Боже мій!

Та я з ума зійду! День, ніч, година,

Негода, праця, гра, сам, із гістьми,

Все, все одна була турбота в мене,

Щоб одружить її. Тепер обмислив

Її вельможним графом-женихом,

Багатим, родовитим, молодим,

Вродливим, вихованим добре, сутим,

Як то мовляють, у звичаях добрих,

З пропорціями в тілі і в умі –

Чого б хотіти ще? Ні, ця дурепа,

Скиглява лялька знехтувала щастям,

Пищить: "Не хочу заміж"... "Не люблю"...

"Ще молода"... "Прошу мене простити".

Коли не хочеш заміж, ось як я

Тебе прощу: пасись собі, де знаєш!

Не будеш ти зо мною жити вкупі.

Подумай, розсуди. Я не шуткую.

Четвер не за горами. Положи

На серце руку і зміркуй собі:

Коли моя ти, я тебе віддам

За кого хочу, а як ні – мандруй,
Проси, вмирай із голоду, як знаєш.
Бо – от моя душа – зречусь тебе,
І що моє, твоїм вовік не буде.
Зміркуй собі. Я клятви не зламаю.

(Виходить).

Д ж у л ь е т т а

Невже немає жалости на хмарах,
Щоб прозирнуть до дна моєї муки?
О, матінко! Не відпихай мене!
На місяць, хоч на тиждень відложи
Цей силуваний шлюб, або ж стели
Постіль мені в каплиці край Тибальдо.

С - р а Ка пу л е т т і

І не кажи! Ні слова не промовлю.
Роби як хоч. З тобою ми чужі.

(Виходить).

Д ж у л ь е т т а

О, боже! Мамко, як цього позбутись?
Супруг мій на землі, а присяга на небі.
Як присягу мені вернути з неба,
Докіль її мій муж не верне сам,
Покинувши цей світ? Розваж мене,
Порадь мене. Ой, лелечко! Ой, леле!
Як небу на таку ніжну істоту
Такий страшенний іспит посилати!
Що скажеш, мамко? Може маєш ти
Одради, радости яке словечко?

М а м к а

По правді, ось яке. Ромео ваш
Вигнанець. Заложити світ увесь,
Нізащо не насмілиться він зроду
Вернутися, щоб вимагати вас.
Коли ж вернувся б, то хіба б украв.
Оце ж, коли вже склалися так речі,
Я думаю, вінчатись би вам з графом.
Персона! Перед ним Ромео – віхоть.
В орла нема очей таких зелених,
Таких ярих та гарних, як в Париса.
Будь проклята моя душа, синьйоро,
Коли я од душі не раджу вам –

Ви в цім заміжжі будете щасливі.
Це краще першого, а хоч і ні,
То перше вмерло, – все одно що вмерло.
А з мертвого – яка вже там користь!

Д жу л ь є т т а

І це говориш ти мені від серця?

М а м к а

І від душі, будь прокляті обоє!

Д жу л ь є т т а

Амінь.

М а м к а

Що?

Д жу л ь є т т а

Ти розважила мене
На диво. Иди собі. Скажи матусі,
Що, прогнівивши батька, я іду
До келії отця Лоренцо зараз
Прийняти в сповіді за це покуту.

М а м к а

О, я скажу! Оце розумне діло!

(Виходить).

Д жу л ь є т т а

О, бабо ти проклята! Злющий чорте!
Котрий же гріх твій гидший: чи хотіти,
Щоб я зламала віру, чи ганьбити
Мого Ромео тим же язиком,
Що вихваляла ним його під небо
Багато тисяч раз? Иди ж собі,
Пораднице. Однині тайна серця
Мого тобі замкнена. Ще піду
Шукати ліків у ченця святого.
А не знайду, то маю силу вмерти.

(Виходить).

АКТ ЧЕТВЕРТИЙ

СЦЕНА ПЕРША

Келія отця Лоренцо.

Входять отець Лоренцо та Парис.

О. Лоренцо

В четвер, синьйоре? Ні, це вельми скоро.

Парис

Бо так бажає тесть мій, Капулетті,
А я його не буду зупиняти.

О. Лоренцо

Що скаже синьйорина, невідомо.
А шлях кривий мені не до вподоби.

Парис

Без міри плач по мертвому Тибальдо
Нам не дає поговорити з нею.
В оселі сліз Венера не сміється.
Тому отець її боїться вельми,
Щоб надто вже вона не побивалась,
І, як розумний чоловік, він хоче
Відбути шлюб дочки як-найскоріше,
Щоб зупинити повідь сліз весняну.
Журба, що шарпає самотню душу,
Розсіється у бесіді веселій.
Тепер ви знаєте причину спіху.

О. Лоренцо

А, може, є причини й почекаати,
Синьйоре... Ось іде і синьйорина.

Входить Джульєтта.

Парис

Вітаю синьйорину, як жону!

Джульєтта
Вже й як жону? Я ще не повінчалась.

Парис
Четвер, як бачиться, не за горами.

Джульєтта
Що мусить бути, те і буде.

О. Лоренцо
Правда.

Парис
Це ви прийшли до сповіди святої?

Джульєтта
Хіба ж у вас я буду сповідатись?

Парис
Не потаїть, що любите мене.

Джульєтта
Ні, я не потаю, що я люблю.

Парис
Це знак, що справді любите мене!

Джульєтта
Коли б любила, краще поза очі
Сказати, ніж у вічі вам самим.

Парис
Бідненька, як змарніла ти від сліз!

Джульєтта
Змарніти нічому, бо в мене мало
Було краси, щоб ще змивать сльозамй.

Парис
Ще більше сліз ти шкодиш їй словами.

Джульєтта
Де правда, шкоди там нема, синьйоре.
І правду цю собі кажу я в очі.

Парис
Мої вони, і ти їм шкоду робиш.

Джульєтта
Чиї – не знаю; я в собі не власна.
Чи маєте ви час, святий мій отче,
Чи, може, я прийду після вечірні?

О. Лоренцо
Я маю час, моя смутненька дочко.
Синьйоре, ми зостанемось самі.

П а р и с

Не буду вам в святій мішати справі.
Джультето, у четвер збуджу вас рано.
Я йду. Прийміть безгрішний поцілунок.
(Цілує і виходить).

Д ж у л ь є т т а

О, двері, двері!...А замкнувши двері,
Оплачемо надію і рятунку.

О . Л о р е н ц о

Джультето, знаю вже твою скорботу.
Вона мій розум внівець обертає.
В четвер оце, і то вже без рятунку,
Ти мусиш повінчатися з Парисом.

Д ж у л ь є т т а

Мовчи про те, що знаєш, любий отче, –
Скажи, як нам нещастю запобігти.
Коли ж твій розум нам не допоможе,
Назви мою одвагу мудрим ділом:
Я цим ножем допоможу недові.
Господь злучив моє й Ромео серце,
Ти руки нам зв'язав, святий мій отче.
Закіль же ця рука підпише зраду,
А щире серце іншому оддасться,
Я вб'ю їх заразом обох невірних.
То ти, як досвідом заможний старець,
Порадь мене тепер, або дивися:
Між мною і моїм великим горем
Я посередником візьму кинджала;
Нехай розсудить нас, коли ні старість,
Ні мудрість честь мою не боронили.
Не говори багато. Жду я смерті,
Коли мені не знайдеш ти рятунку.

О . Л о р е н ц о

Стій, дочко! Вишукав якусь надію.
Розпачливий подам тобі я спосіб,
Бо ти в розпуці і рятунку просиш.
Щоб не вінчатися тобі з Парисом,
Готова смерть собі ти заподіять:
То краще вдій таке, що буде схоже
На смерть; щоб сорому тобі позбутись,
Для цього ти із смертю накладала,
То, може, зважишся й на інші ліки.

Джульєтта

О, провели мені стрибнути з башти,
Аби мені з Парисом не вінчатся;
Звели ходять розбійними шляхами,
Або повзти в печеру між гадюки;
Прикуй мене серед ведмедів диких,
Або упхни мене у склеп мервецький,
Закиданий стукачими кістками,
Та куксами, та мертвоголовами;
Або звели лягти з мерцем у ямі
І вкритися одним з ним простирадлом.
Що я тремтіла, слухаючи тільки,
Тепер зроблю без остраху й вагання,
Аби не сплямитись перед Ромео.

О. Лоренцо

Так слухай же. Іди додому; будь
Весела, тиха, згоджуйся вінчатись.
Це завтра середа у нас. Отже завтра
Гляди, щоб ти одна лягала спати.
Нехай не спить в кімнаті в тебе мамка.
Візьми цю пляшечку і, лігши в ліжко,
Ти вип'єш рідину усю до краплі.
І зараз же по тілу піде холод
І летаргічна млявість, і почезне
Тепло й дихання; все в тобі зомліє,
І кожна тіла часть, втерявши м'якість,
Заклякне зовсім так, неначе мертва.
У тій подобі пристрашної смерті
Ти пролежиш аж сорок дві години,
Прокинешся ж здорова і весела.
Ото ж як прийде твій жених уранці
Тебе будить, ти будеш наче мертва.
Тоді (як звичай цей у нас ведеться)
Тебе в убранні пишному на марах
Одкрито принесуть в цей склеп старинний,
Де Капулетті здавна спочивають.
Тимчасом, докіль ти ізнов проснешся,
Ромео знатиме що ми вчинили,
І зараз прилетить. І ми обидва
Чекатимем, аж докіль ти проснешся.
Тієї ж ночі одвезе тебе
Ромео в Мантую і цим-то робом

Тебе звільнить од сорому тяжкого,
Аби ти, з необачності чи страху
Жіночого, не схибила в цім ділі.

Дж у л ь е т т а

Дай, дай, молю! Не говори про страх.

О . Л о р е н ц о

Візьми ж. Кріпись! Іди. Бувай щаслива
В твоїй одвазі. Я пошлю ченця
У Мантую з листом до твого пана.

Дж у л ь е т т а

Любово! Сили дай мені, дай сили, –
І я спасусь! Прощай, мій любий отче.

Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Світлиця в домі Капулетті.

Входять Капулетті, синьйора Капулетті, мамка і
слуги.

Капулетті

Заклич отут написаних гостей.

Виходить слуга.

Ти кухарів найми десятків зо два.

Другий слуга

Ледачих не найму, синьйоре, бо придивлюсь, чи
лизатимуть пучки.

Капулетті

Що ж із цього, що придивишся?

Другий слуга

Ге, ге, синьйоре! То в мене ледачий кухар, що не лиже
пучок.

Капулетті

Іди вже, йди.

Про цей случай не все ще в нас готове.

Пішла Джульєтта до отця Лоренцо?

М а м к а

Авже ж пішла.

Капулетті

Він, може, напутить
Оту сороку вперту, своєвільну.
Входить Джульєтта.

Мамка

Дивись, яка по сповіді весела!

Капулетті

Ну, що, свавільнице? Де ти була?

Джульєтта

Там де накинуто мені покуту,
Що не корилась я перед вами
І вашими веліннями. Святий
Лоренцо наказав мені до ніг
Упасти вам, благаючи простити.
Благаю ж вас, простіте і пробачте,
Однині буду у всьому слухняна.

Капулетті

Послать до графа, щоб він знав про це.
Я хочу завтра рано все скінчити.

Джульєтта

Я стріла графа у отця Лоренцо
І про любов свою йому сказала,
Не перейшовши меж учтвого звичаю.

Капулетті

Я рад цьому. Це добре. Встань же, встань.
Так і повинно бути. Ще сьогодні
Я хочу з графом бачитись. Ідїть же
Та позовіть його. А той старий
Чернець свята людина і шановна.
У місті всі завдячені йому.

Джульєтта

Ходімо, мамко, у мою кімнату:
Поможеш вибрати мені убрання.
Яке тобі на завтра кращим здається.

С-ра Капулетті

Нам нічого до четверга хапатись.

Капулетті

Іди, йди, мамко: ми до церкви й завтра...

С - ра Капулетті

Та трудно ж нам увесь припас купити:
Вже скоро й ніч.

Капулетті

Ось я метнусь усюди,
То буде все гаразд. Спустись на мене.
Иди та поможи дочці зрядитись.
Не спатиму всю ніч. Зостав мене:
Я буду господинею сьогодні.
Гей, хто там? Розійшлись усі. Дарма,
Піду вже сам та сповіщу Париса,
Щоб лагодивсь на завтра. Дивно серце
Моє повеселішало, коли
Дівча отямілося вередливе.

(Виходить).

СЦЕНА ТРЕТЯ

Кімната Джульетти.

Входять Джульетта та мамка.

Джульетта

Так, це убрання краще. Тільки, мамко
Кохана, ти мене цю ніч zostав
Саму. Я мушу добре помолитись,
Щоб небеса до мене осміхнулись,
Бо знаєш добре, чим я завинила.

Входить синьйора Капулетті.

С - ра Капулетті

Клопочешся? А може допомогти?

Джульетта

Ні, мамо! В нас уже готове все
Про церемонію на завтра. Тільки
Дозвольте тут самій мені зостатись,
А мамка цю ніч вам нехай допоможе.
Бо знаю, в вас тепер роботи повно
Про спішний цей випадок.

С - ра Капулетті.

Ну, добраніч!
Лягай та відпочинь. Тобі це треба.

Дж у л ь е т т а

Прощайте!

Виходить с-ра Капулетті з мамкою.

А коли побачу вас,
Бог знає. Страх якийсь мене холодний
Проймає всю, аж серце в мене в'яне.
Покличу їх, нехай мене розважать.
Вернися, мамко! Що їй тут робити?
Страшне грання мені самій кінчати...
Ось пляшка!.. Що, як зілля не допоможе!
То і звінчаюся оце я завтра?
Ні, ні... Він не дозволить... Ляж отут!

(Кладе кинджала).

А що, як це отрута, що чернець
Мені приправив хитро, щоб умерла.
І він весіллям цим не обезчестивсь,
Бо він звінчав уже мене з Ромео?
Боюсь, що так. Та ні, це неможливо.
Бо він усе святим був чоловіком...
А як мене положать у склепу,
І я прокинусь, аж нема Ромео,
Ще не прибув? Страшенна річ тоді!
Чи я не задихнусь у тім житлі мертвецькім,
Котрого паща темна і смердюча
Так рідко дихає повітрям чистим?
Та чи не вмру, закіль Ромео прийде?
Або ж, хоч і не вмру, то смерти страх
І ніч в такому страховиннім місці...
Це з давніх літ містилище гробове,
Де кістяки всіх наших предків тліють.
Там і скривавлений Тибальдо ліг,
І тільки-що ще гнити починає...
Там, кажуть, уночі мерці блукають...
Ой, леле, леле! Що, як я прокинусь
Ще до пори? Кругом смердючі кості;
А тут застогне щось, мов мандрагора,
Як рвуть з землі, що, кажуть, як почує
Жива душа, з ума ізійде зараз.
Чи не зійду і я з ума, проснувшись
Одним-одна серед гидких страховин?
Що, як зачну я гратись кістяками
Прапрашурів моїх? Або зірву
Покривало з кривавого Тибальдо,
І, без ума важку вхопивши кість
Великого якого предка, лоб
Сама собі я розіб'ю скажений?

Що це? Мені здається, це Тибальдо
Женеться за Ромео, щоб проткнути
Рапірою... Ой, стій, Тибальдо, стій!...
Ромео! О, Ромео! П'ю до тебе!

(Кидається на постіль).

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Світлиця Капулетті.

Входить с-ра Капулетті з мамкою.

С-ра Капулетті

Візьми ключі, достань коріння, мамко.

Мамка

Ще просять фіників, та ще й айви
На солодощі треба.

Капулетті

(Входить).

Це ще й досі
Ви не лягали? Годі, годі! Що це?
В огняний дзвін давно вже продзвонили;
Вже три години вдарило. Догледь
Печеного, кохана Анджеліко,
Та не щади нічого.

Мамка

Годі вже
В огняний дзвін дзвонити вам самому.
Ідіте спать. Їй-богу, ви на завтра
Заслабнете ще через цю турботу!

Капулетті

Не так я турбувався по ночах
Задля річей пустих, та й не хворів.

С-ра Капулетті

Еге, ганяв, ганяв колись мишей,
Та вже тепер не допущу блукання.

Капулетті

Все ревнощі!... А що ти там несеш?

Входять слуги з вертелами, дровами, кошиками.

Перший слуга

Для кухні щось, а саме що – не знаю.

Капулетті
Неси, неси!

Виходить перший слуга/
Гей, дров сухих! У П'єтро
Спитаєте: він знає де набрати.

Другий слуга
На дрова є і в мене товк, синьйоре.
Навіщо П'єтро ще нам турбувати?
(Виходить).

Капулетті
Розумна річ. Моторний, сучий син!
Ха, ха! Ти в мене дров'яний отаман.
Ого, вже й день! Оце вже зараз граф
З музиками до нас прибуде бучно,
Бо мислив так зробити...
(Чути музики).

О, вже й тут!
Гей, мамко! Жінко! Чуєте? Гей, мамко!

Входить мамка.
Иди, буди Джульєтту: йди, вдягай!
А я піду тимчасом до Париса,
Розмовимося трохи. Швидко! Миттю!
Жених прибув і жде... Боржій, кажу!
(Виходить).

СЦЕНА ПЯТА

Кімната Джульєтти, Джульєтта на постелі

Входить мамка.

Мамка
Джульєтто!...Синьйорино! О!... Ще спить!
Ручуся, твердо спить моє ягнятко!
Вставайте, синьйорино! У, лежнюга!
Та годі ж бо, кажу! До шлюбу зараз!
От молода!... Що ж це? Ані словечка?
Водсипаєте своє за тиждень,
Бо знаю добре, що вам граф Парис
Цю ніч не дасть багато висипатись.
О, господи, прости (їй-богу і амінь),
Як твердо спить вона! Збуджу її.

Вставайте, синьйорино! Синьйорино!
А то вас граф з постелі взяти мусить...
Він вас розштовхає! Ще й як! Їй-богу!
Та що це? Спить одягнена? Чому?
Уже ж збуджу вас. Синь-йо-ри-но! Що ж це!
Ой, лишечко! Рятуйте! Ой, рятуйте!
Умерла, вмерла! О, бодай мені,
Було б мені й на світ цей не родитись!
Гей, aqua vitae! Де синьйор? Синьйоре!

С - ра Капулетті

Що тут таке?

Мама

Дивіться, о, дивіться!

С - ра Капулетті

(Входить).

Ой, горе! О, дитя моє єдине!
Устань, споглянь, а то умру і я!
Рятуйте! О, рятуйте! Кличте пробі!

Входить Капулетті.

Капулетті

Не сором? Та ведіть же молоду!
Давно прибув жених і жде-нудьгує.

Мама

Умерла, вмерла, вмерла! Що за день?!

С - ра Капулетті

Ой, лелечко! Умерла, вмерла, вмерла!

Капулетті

Га! Дайте подивлюсь...Кінець! Холодна!
Застигла кров, позаклякали руці.
Уста з життям давно вже у розлуці.
Окрила смерть її, мов ранній сніг
Найкраще поле, все в квітках розкішних.

Мама

О, день плачу й жалю!

С - ра Капулетті

О, день гіркий!

Капулетті

Смерть, що її взяла мені на горе,
Скувала мій язик і мову одняла.

Входять отець Лоренцо й Парис із музиками.

П а р и с

Чи молода готова йти до церкви?

К а п у л е т т і

Готова йти, щоб не вернутись вічно.

О, сину мій! Перед веселим днем

Смерть ізляглась з супругою твоєю...

Ось глянь, твій цвіт: вона його зв'ялила.

Тепер вона і зять мій і наслідник:

Вона пошлюбила мою єдину.

Умру й все кину їй, життя й останки!

П а р и с

То я на те ждав-доживався ранку,

Щоб на таке видовище дивитись!

С - р а К а п у л е т т і

Проклятий день, ненавидний, нещасний,

Лиха година, котрої ніколи

Не бачив на шляху своєму час!

Одно дитя, одно кохання в мене,

Одна моя потіха і одрада,

А люта смерть взяла її від мене.

М а м к а

Ой, горе! О, гіркий, гіркий день!

Такого я не бачила ніколи!

О, день! О, день! О, день! Поганий день!

Не видано такого дня ніколи!

О, чорний день! О, день гіркий! Гіркий день!

П а р и с

Ошуканий, розлучений, убитий!

Облуднице, паскудна люта смерте!

Мене ти зовсім знищила, потворо!

О, мила! О, життя! Ні, не життя,

Коли любов, любов мою убито!

К а п у л е т т і

Згордований, розшарпаний, убитий!

Годину мук! До нас ти завітала,

Щоб знівечить, згубити наше свято.

Дитино, ні, душе, а не дитино!..

Ти мертва! Ох, умерла ти дитино!

З тобою й радощі мої померли!

О . Л о р е н ц о

Доволі! Сором! Горя не загоїш

Слізьми й розпукою тяжкою. З вами

Ділилось небо чадом цим прекрасним;
Тепер взяло собі: для неї ж краще.
Від смерті ви свого не заховали,
Вона ж своє сховає у безсмертті.
Бажали ви їй висоти земної:
Ця висота у вас, мов рай блаженний,
І плачете, що бог її возвисив
Над облаки на висоту небесну?
Своє дитя ви любите недобре,
Як сходите з ума, коли їй добре.
Жить довго ще не єсть щасливо жити.
Щасливий вік в первоцвіті умерти.
Утріть же сльози і цим розмарином
В труні прекрасне тіло завітчайте
І так, як звичай цей у нас ведеться,
У пишних шатах однесіть до церкви.
Бо хоч природа всім дала нам сльози,
Та з наших сліз сміється вищий розум.

Капулетті

Готовились весілля ми гуляти,
Та чорний похорон справляти мусим.
Музики наші, – похоронні дзвони;
За коровай нам – коливо холодне;
Пісні весільні наші, – вічна пам'ять;
Гільце весільне – мертвої квітання.
Усе, усе на жаль нам обернулось.

О. Лоренцо

Синьйоре, поки-що ви йдіть до себе
З синьйориною. І ви ідіть Парисе,
Готуйтеся провести це гарне тіло.
Прогнівавсь за щось на вас всевишній,
Не прогнівіть його ще наріканням.

Виходять Капулетті, синьйора Капулетті,
Парис і о.Лоренцо.

Перший музика

Поскладуймо суремки та й ходімо.

Мамка

Поскладуйте суремки, люди добрі,
Бо бачите, яка пригода сталась.

(Виходить).

Перший музика

А все-таки нам треба заплатити.

Входить П'єтро.

П'єтро

Музики, о, музики! Заграйте "Гуляй, душа!"

Перший музика

"Гуляй, душа?" А то ж нащо?

П'єтро

Ой, музики! Бо моє серце само грає: "Горе мені, біда мені!" Уріжте ж якої веселої, щоб мене розважити.

Другий музика

Не до веселощів тепер, не до музики. Не та пора, щоб різати веселої.

П'єтро

Так ви не хочете?

Музики

Ні.

П'єтро

Ну, так я вам дам брязкача.

Перший музика

Якого брязкача?

П'єтро

А вже ж не мідяного, а такого, що бряжчать зуби. Ох, ви сурмачі-брехачі!

Перший музика

А ти що за птаха? Блюдолиз панський і все!

П'єтро

А чи не хочете від панського блюдолиза здачі мечем по кучмі? Я не ношу ніяких карлючок, а вам дам такого ре, фа та ще й соль, що буде вам солоно.

Перший музика

Як даси нам ре, фа, соль, то хіба будеш нотоноша за два гроша.

Другий музика

Сховай, спасибі тобі, свого меча та виймай свій розум.

П'єтро

Обороняйтеся ж! Сховавши залізного меча, наступлю на вас із залізним розумом, Відкажіть мені по-людськи!

Коли самотнє серце тисне

Клубок жалю, як звій гадюк,

І бідне серце як не трісне,
Тоді музики срібний звук –
Цілюще зілля од тих мук.

Чого тут “срібний звук”? Що ти про це скажеш, Симоне
Бараняча Струно?

Перший музика

Ге, чого! Того, мабуть, що голосно дзвенить.

П'єтро

А ти що скажеш, Дзень-Бреню?

Другий музика

Що ж я скажу? “Срібний звук” це от проти чого: музики
грають за гроші.

П'єтро

І це не згірш. Ти що скажеш, Джакобо Дужко?

Третій музика

Далєбі, не знаю, що й сказати.

П'єтро

А! Я й забув, що ти, вибачай на цім слові, не музика, а
співака! Скажу ж я за вас, “Срібний звук” тому, що поганим
музикам не платять золотом.

Тоді музики срібний звук –

Цілюще зілля од тих мук.

(Виходить співаючи).

Перший музика

Що це за в'їдливий лобуряка?

Другий музика

Такий шибениці не мине, Джакобе! Зайдімо в господа та
підождімо голосільниць, то й пообідаємо.

АКТ П'ЯТИЙ

СЦЕНА ПЕРША

Мантуя. Вулиця.

Входить Ромео.

Ромео

Коли облесним мріям няти віри,
Веселе щось мені цей сон віщує.
Мій розум на своїм престолі ясний,
І ввесь цей день мій дух понад землею
Мене підносить якось любо вгору.
Здається, вмер я, а вона приходить
(Ві сні й умерши, мов живі ми чуєм)
І так мене в уста цілує тепло,
Немов життя своє вдихає в тіло.
Воскрес, дивлюсь, аж я властитель світу!
О, скільки ж то в любові справжній щастя.
Що й тінь її так радістю багата!

Входить Балдасаро.

З Верони вість! Ну, що там, Балдасаро?
Чи від ченця нема листа до мене?
Що там жона? Отець як поживає?
А що Джульетта? Знов тебе питаю.
Нема для мене на цім світі лиха,
Аби вона щасливо пробувала.

Балдасаро

Тепер вона щасливо пробуває,
І лиха на світі вже більш не має:
Бо тихо спить в каплиці Капулетті,
А дух її – між янголами в небі.
Я провожав її труну до гробу,
І вас про це прискочив сповістити.

Простіть мені за звістку нещасливу:
Бо ви сами мені так наказали.

Ромео

Ось як! Так визиваю ж я вас, зорі!
Иди, знайди пера й чорнила зараз.
А на ніч коні щоб були готові.
Я їду, їду...

Балдасаро

О, прошу ласкаво,
Отямтеся! Ви зблідли так страшенно;
Ви дивитесь так дико... Щоб нещастя...

Ромео

Зостав мене. Це так тобі здалося.
Зроби все так, як наказав я зараз.
Так від ченця нема листа до мене?

Балдасаро

Нема, синьйоре.

Ромео

Ну, іди ж, іди,
Та коней, чуєш? Я тут не загаюсь.

Виходить Балдасаро.

Ну що ж, Джульєтто? Я з тобою ляжу.
Здобути спосіб... О моя погибіть!
В розпуці ти негайна помічниця.
Аптекаря згадав я одного...
Та він отут десь і живе, здається.
Недавно бачив я, як цей самітник,
Похнюпившись під ветхим своїм ризням,
Варив собі зілля. Худий бідаха,
З убогости ввесь висох, мов кістяк.
В хатині в нього висить черепаха,
І алігатор випханий сидить,
І шкури риб дивоглядних, морських,
А на полиці все скриньки порожні,
Горшки зелені, пузирі засохлі
Та мотузки, та плісняве насіння,
Та з рожі книш старий – усе напоказ.
Мізерія велика, думав я.
Коли б хотів отрути хто здобути,
Хоч в Мантуї за це карають смертю,
То не злякається її злиденник.

О, думка ця попередила лихо!
Із лиха він продасть мені отрути.
Та це ж, здається, той самий будинок,
У свято він замкнув свою крамницю.
Гей, ти, аптекарю!

Входить аптекар.

Аптекарь
Хто це гукає?

Ромео
А йди лишень сюди... Ти, бачу, вбогий.
Ось сорок золотих: за них дай драхму
Отрути, щоб по жилах розлилась.
Остине жить – як випив, так і впав.
Щоб трунок так із тіла вигнав духа,
Як іскра той палкий, гримучий порох
Вивергує з гарматного нутра.

Аптекарь
Такий у мене є смертельний трунок,
Але за продаж смертю в нас карають.

Ромео
В такій убогості боїшся смерті?
Твоє лице зсушила голоднеча;
З твоїх очей тіснота визирає,
Тобі людська зневага горбить спину.
Тебе не любить світ, а ти його
Хіба за те любити щиро будеш,
Що не дає тобі забагатіти?
Візьми ж оце та й годі бідувати.

Аптекарь
Не я беру, бере моя біднота.

Ромео
Не в тебе я й прошу, але в бідноти.

Аптекарь
Візьми ж оце та й випий із водою.
Хоч би на двадцять чоловік життя мав,
Воно тебе спровадить за хвилину.

Ромео
Ось золото твоє – страшна отрута
Для людських душ. Воно в гидкім цім світі
Ще більше розбиває, більше губить
Людей, ніж ці мізерні крапельни,

Що ти не смієш явно продавати.
Не ти, а я продав тобі отруту.
Прощай! Купи насущного собі.
Цілюще зілля ось! Ходім зо мною
До гробу милого Джульєтти! О-о!
(Виходить).

СЦЕНА ДРУГА

Келія отця Лоренцо.

Входить брат Джованні.

Бр. Джованні

Шановний брате францишкане, гов!

Входить отець Лоренцо.

О. Лоренцо

Це мусить бути голос фра-Джованні.

Вітаю з Мантуї! А що Ромео?

Або, коли що пише, то давай.

Бр. Джованні

Зайшов до брата францишкана я,

Щоб їхати до Мантуї нам разом.

А він там порався коло недужих,

Але сторожа нас і затримала,

Боявшись, чи не заразились ми

В тім домі, де зачумлених багато.

Замкнули двері й не пустили нас,

То я й не зміг до Мантуї доїхать.

О. Лоренцо

Але хто ж лист одвіз мій до Ромео?

Бр. Джованні

Послать мені не довелося. Ось він.

Ані найняти зараз листоношу:

Такий переполох там від хвороби.

О. Лоренцо

Пригода нещаслива! Присягаюсь

Я орденем, той лист не був нікчемний

Велику річ прописано в ньому,

І, не сповнивши, вдіяли ми лихо.

Знайди мені залізної підойми,

Та принеси до келії моєї.

Б р . Д ж о в а н н і

Іду, іду, мій брате, принесу.

(Виходить).

О . Л о р е н ц о

Тепер один піду я до каплиці.

Ще три години, і Джульєтта встане.

Коритиме мене, що я Ромео

Не переслав ще звістки про цю справу.

Та я до Мантуї знов напишу;

Вона ж сховається поки-що в мене.

Нещасний труп живий у домовині!

(Виходить).

СЦЕНА ТРЕТЯ

Цвинтар, на нім каплиця Капулетті.

Входять Парис та його паж, несучи квітки і світоч.

П а р и с

Дай, хлопче, світоча; стань оддалік.

Ні, погаси, нехай мене не бачить.

Отам собі під ивою лежи,

Припавши ухом до землі дзвінкої.

Тут одного ступня ніхто не ступить,

Щоб ти не чув. Тоді до мене свиснеш.

Я знатиму, що йде хтось до каплиці.

Подай квітки. Роби ж, як я звелів.

П а ж

(стиха).

Як страшно тут самому серед мертвих!

Та я зосмілюся, скріплюся серцем.

(Виходить).

П а р и с

Солодка квітко, я твою весільну

Постілоньку квітками обсипаю.

Твій балдахін, о горе! Кам'яний.

Його я обмиватиму водою

І, мов росою, ревною сльозою.

Вночі ходитиму тебе вітати

І плачучи, квітками обсипати...

(Паж свище).

О, гасло паж дає! Це хтось іде.
Чия нога проклята тут блукає,
Мої одвідини нічні перебиває?
Ще й з світочем? Закриюсь темнотою.

(Виходить).

Входять Ромео та Балдасаро з світочем, заступом, підоймою.

Ромео

Дай заступа й залізної підойми.
Візьми цей лист. Щоб завтра рано-вранці
Оддав його ти батькові мойому.
Дай світоча. Знай, на життя і смерть.
Що бачиш або чуєш тут, мовчи!
Стій оддалік, не вмішуйся ні в що.
Що до постелі смертної спущусь.
То це про те роблю, щоб подивитись
В лице жони моєї, а ще більше
Щоб зняти перстінг дорогий із пальця.
Потрібен він мені в поважній справі.
Тепер же геть іди та слухай пильно:
Коли посмієш позирнуть, що буду
Чинити тут, клянуся: по суставах
Тебе я розшматую і голодний
Цей цвинтар устелю твоїм м'ясивом.
Мій задум дикий, як і час цей дикий,
Лютіший він голодній тигриці,
Лютіший моря в бурю-хуртовину.

Балдасаро

Я відійду, я вас не потурбую.

Ромео

Цим приязнь ти мені свою покажеш...
Оце візьми собі. Живи щасливо.
Бувай здоров, товаришу мій добрий.

Балдасаро

А все-таки сховаюсь тут де-небудь.
Страшний він став, і що за намір в нього?

(Відходить).

Ромео

Жахлива пащо, о, утробо смерті!
Ти найдорожчий дар землі пожерла.
Я відчиню уста твої смердючі

(Розбиває двері до каплиці).

І втерблю тобі ще кусень страви.

П а р и с

Це той баніта, гордий той Монтеккі.
Що вбив кузена милої моєї
І вбив саму скорботою по брату.
Це він прийшов над тілом поглумитись.
Вхоплю його.

(Наближується).

Стій, зупинись, ледачий
Монтеккі, у твоїм паскуднім ділі!
Чи помсту ще і смерть не вдовольнила?
Одсуджений од честі ти, баніто,
Здавайсь, а то умреш отут на місці.

Р о м е о

Умру, це так: за тим сюди й прийшов.
Молодче добрий, не гніви безумця,
Втікай відсіль, покинь мене самого.
Помисли про мерців, хоч їх злякайся.
Прошу тебе, молодче, схаменися,
Щоб я не взяв гріха ще раз на душу.
Не розлютуй мене: іди, будь ласка!
Клянуся небом, ти мені дорожчий,
Ані ж я сам. Я взброївсь проти себе.
Не гайся, йди. Живи і признавайся,
Що ти утік, жаліючи безумця.

П а р и с

Мені твої байдужні заклинання,
Беру тебе, як душогубця злого

Р о м е о

А, визов? Ну, обороняйся ж, хлопче!
(Б'ються).

П а ж

О, господи! Зчепились. Гей! Сторожа!
(Виходить).

П а р и с

О, смерть моя!
(Падає).
Коли ти милосердний,
То положи мене коло Джульєтти.

Ромео

О, це зроблю я! Дай же подивлюся
Йому в лице, хто це такий...
З рідні він
Меркуціо, вельможний граф Парис...
Що говорив слуга мій у дорозі?
Мій жаль не дав мені дослухать.
Здається, він казав, що граф Парис
Готовився з Джульєтою вінчатись.
Казав чи ні? Чи це я думав так?
Чи я здурів, ім'я Джульєтти вчувши.
Таке собі помислити про неї?
О, дай мені, дай руку! Бо й тебе
Записано в одну зо мною книгу.
Я погребу тебе в величній гробі.
У гробі? Ні, освічений бідахо!
Бо там Джульєтта спить: її краса
Із гробу палац сотворила пишний.
Ляж, смерте, тут тебе ховає мертвий.

(Кладучи Париса в каплиці).

Як часто люди перед смертю мають
Якусь веселість! Ті, що коло них
Піклуються, говорять: передсмертна
Це блискавка. Чи то ж подібна річ
Мені це блискавкою називати?
О, ти, моє кохання і подружжя!
Смерть виссала весь мед із уст солодких,
Та не змогла краси твоєї взяти.
Не піддалась ти їй. Клейнод уроди
На устоньках твоїх ще червоніє,
І щоки ще цвітуть квітками в тебе,
Ще смерти стяг блідий стоїть далеко.
Тибальдо, ти скривавлений лежиш!
О, чим би більш твою вволив я волю?
Згубив тебе, вояку молодого,
Згублю я й ворога твого лихого.
Прости мені, мій брате! Ах, Джульєтто!
Чого ти ще така чудово гарна?
Невже ж бо смерть, страховище незриму,
Закохана в тобі? Невже ж вона,
Це чудовище кістляве, стереже
Тебе у тьмі, щоб тішитись тобою?
Ні, я не дам! Я ляжу біля тебе;

Не вийду з цих палат сумної ночі:
Тут я зостанусь, тут із хробаками,
Прислужними дівчатами твоїми.
Тут осную госпуду віковичню,
І з тіла млявого в житті мізернім
Зіб'ю ярмо зірок тих лиховісних.
Спогляньте, очі, у останній раз!
Востаннє, руки, обійміть її!
А ви, уста, мого дихання двері,
Зміцніть навіки правним поцілунком
Контракт з лихваркою страшною – смертю!
А ну, сюди, гіркий мій проводирю!
Товаришу гидкий, іди на поміч!
Ти, лоцмане розпачливий, направ же
Мій човен зламаний на дику скелю!
Джув'єтто, раю мій, я п'ю до тебе!

(П'є).

О, ти не ошукав, душе правдива,
Дав гарного... Цілуючи вмираю.

(Умирає).

Входить з другого кінця цвинтаря отець Лоренцо з
ліхтарем, підоймою, заступом.

О . Лоренцо

Святий Франциску, скільки раз об камінь
Старії ноги вже мої спіткнулись!
Хто тут лежить?

Балдасаро

Ваш приятель, мій отче.

О . Лоренцо

Спаси господь! Скажи, мій добрий друже,
Що то за світоч світить марним світлом
Хробаччю та безоким черепам.
Та він горить в каплиці Капулетті!

Балдасаро

Так, так, мій отче, там і мій синьйор,
Що ви так любите.

О . Лоренцо

Який?

Балдасаро

Ромео.

О. Лоренцо

Давно ж він тут?

Балдасаро

Вже буде півгодини.

О. Лоренцо

Ходімо ж у капицю.

Балдасаро

Я не смію.

Синьйор не знає, що я тут сховався,

І погрозив мені страшною смертю,

Коли б підгледів я, що він там робить.

О. Лоренцо

Ну, ляж, піду один... Страх обіймає...

О, я боюсь якоїсь тут пригоди!

Балдасаро

Як я заснув під івою в тім місці.

Мені здалось, що мій синьйор там бився

І вбив когось.

О. Лоренцо

Ромео, о Ромео!

(Наближається).

Ой, лишенько! Чия ж це кров у дверях,

На кам'янім порозі у капиці?

Що за мечі лежать оце криваві

При самім вході у житло спочинку.

(Входять у капицю).

Ромео!... Мрець блідий!... Хто ж ще? Парис!

Увесь в крові! Яка ж лиха година

Повинна в цім випадкові страшеннім?

Вона рухнулась...

Джультетта

(Прокидається).

Отче милосердний

Де муж? Я згадую де мушу бути.

Оцеж я й тут. А де ж Ромео мій?

Гук оддадеки.

О. Лоренцо

Я чую гук якийсь... Ходімо, дочко,

З цього гнізда зарази, смерти й тліну.

Власть, вища нашої, перешкоджає
У наших намірах. Ходімо, ходімо!
Твій муж на грудях тут у тебе, мертвий
Парис також. Ходімо, я тебе
Проміж святих сестер десь заховую.
Не гайся, не питай: он вже сторожа!
Ходім, Джульєтто...

Знов гук.

Тут неможна бути.

(Виходить).

Джульєтта

Іди звідсіль, я не піду, о, ні!
Що це? В руці його залякла пляшка.
У милого, у вірного в руці?
Отрута, бачу, смерть йому вчинила...
Недобрий! Бач, ти випив до останку
І не лишив мені ні крапельки.
Дай в устоська кохані поцілую:
Ще, може, трошки є на них отрути...
О, дай же вмерти від цього бальзаму!

(Цілує).

Уста твої тепленьки ще...

Перший сторож

(оддаєки).

Веди нас,

Веди нас, хлопчику. Куди тут братись?

Джульєтта

А, гомін?... Зараз я!

(Хапаючи кинджала Ромео).

Кинджале любий!

Ось піхви! *(Проколює себе).* Ржавий тут! І дай умерти!

(Падає на тіло Ромео і вмирає).

Входить сторожа з Парисовим пажем

Паж

Оце те місце. Там, де світоч мріє.

Перший сторож

Земля кривава. Обшукайте цвинтар.

Ідіте декотрі. Піймаєте – придержете.

Виходять інші.

Страшений вид! Це граф лежить убитий...

Джульєтта вся скривавлена, ще тепла.
А дві доби тому її сховали...
Біжіть до герцога... до Капулетті...
Будіть Монтеккі...

Виходять інші з сторожів.
А котрі шукайте!
Ми бачим ґрунт, де сталося нещастя.
А з чого воно сталося і як
Без огляду не можемо зрозуміти.

Вертаються деякі сторожі з Балдасаро.

Другий сторож
Ось чоловік Ромео. Ми знайшли
На цвинтарі.

Перший сторож
Держіть, аж поки герцог...

Вертаються інші сторожі з отцем Лоренцо.

Третій сторож
А ось отець Лоренцо. Він тремтить
І плаче, заступа й підойму в нього
Взяли ми, як ішов він од каплиці.

Перший сторож
Ге, підозріння... То й його придержете.

Входить герцог із прибічниками.

Герцог
Що за пригода тут так рано сталась,
Що мусили порушити наш спокій?

Входять Капулетті, синьйора Капулетті й інші.

Капулетті
Що там таке? Що там за крик страшенний?

С-ра Капулетті
Народ по вулицях кричить: Ромео!
А хто кричить: Джульєтта! Хто: Парис!
І всі біжать юрмою до каплиці.

Герцог
Що це за страх тривожить наше ухо?

Перший сторож
Ясніший пане, граф Парис убитий,
Ромео вбитий, а Джульєтту мертву
Тепер заколото; ще й не схолола.

Герцог
Шукайте і дізнайтесь, хто зробив це.

Перший сторож
Тут є чернець і чоловік Ромео,
З знаряддями такими, щоб ламатись
До мертвих у каплицю.

Капулетті
О, небо! Жінко, глянь, вона в крові...
Кинджал чомусь... дивись, а ось і піхви
Порожні при боку в Монтеккі висять...
Кинджал пробив Джульетті нашої груди.

С-ра Капулетті.
О, горе! Я дивлюсь і чую дзвона,
Що зве мене стару у домовину.
Входить Монтеккі з іншими.

Герцог
Іди сюди, Монтеккі, встав ти рано,
Щоб бачити так рано смерть Ромео,
Одинака, наслідника твого.

Монтеккі
Цю ніч жона моя умерла раптом.
Сумуючи за вигнаним умерла;
А що ж іще погрожує старому?

Герцог
Дивись, побачиш.

Монтеккі
Нерозумний, нащо
Поперед батька ліг ти в домовину?

Герцог
Замкни свої уста від голосіння,
Докіль ми вияснимо таємницю,
І знатимем причину – як і з чого
Взялось і сталось це недобре діло.
Тоді проводарем я буду смутку
І поведу вас хоч на смерть. Тим часом
Нехай журбу терпіння опанує.
Зовіть, кого підозрівати можна.

О. Лоренцо
Мене найбільш, хоч я найменше винен,
Бо місце й час свідкують проти мене
В побою тім страшеннім. Я стою тут,
Щоб винуватись і боронитись.

Герцог
Кажі ж одразу, що в цім ділі знаєш.

О. Лоренцо

Скажу коротко, бо дихання в мене
Не стало б на просторе повідання.
Ромео був Джульєтти тайним мужем,
Джульєтта – вірною його жоною.
Звінчав їх я. День шлюбу потайного
Був днем завчасної Тибальдо смерті.
Ця смерть прогнала молодого мужа
З Верони, і по нім, не по Тибальдо.
Джульєтта плакала. Ви, щоб її
Розважити, просватали нещасну
І силою хотіли одружити
З Парисом. От вона тоді до мене
І, позираючи страшенно, просить
Спаси її від другого вінчання.
Або я, каже, тут же заколюся.
Я дав сонливого їй трунку випить,
Щоб до часу мов мертвим сном заснула.
Тим часом написав я до Ромео,
Щоб він приспів в ту ніч судьбову
І взяв її з позиченого гробу,
Як сон її минеться тимчасовий.
Та мій посол, нещасний листоноша,
Застрав у шпиталі лихим випадком.
З моїм листом до мене він вернувся,
І мусив я до склепу поспішати,
Щоб без живих Джульєтта не проснулась.
Біжу, аж тут, хвилиною раніше,
Поліг Парис, за ним і наш Ромео.
Вона встає. Благаю йти за мною,
Прийнявши хрест од бога терпеливо,
Аж тут мене із склепу визвав гомін.
Вона ж, побачивши Ромео мертвим,
Сама на себе руки наложила.
От вам і все. А про той шлюб їх знає
Ще мамка. От коли я справді винен
В цій справі, то готов прийняти кару
Раніш, ніж прийде смерть моя близька.

Герцог

Тебе ми здавна знаєм, як святого.
Де чоловік Ромео? Що він скаже?

Балдасаро

Я пана сповістив про смерть Джульєтти.
Прибіг він з Мантуї якнайскоріше

Сюди ж таки, у цю саму каплицю.
Цей лист велів подать отцю раненько
І наказав мені під страхом смерті.
Щоб я його самого тут покинув.

Герцог

Дай лист, я подивлюсь, що він там пише.
Де графів паж, що сторожів покликав?
Що пан твій тут робив? Кажи, юначе.

Паж

Прийшов на могилки він із квітками.
Звелів мені здалека чатувати.
Аж тут іде з огнем хтось до каплиці
Висаджувати двері. Пан до нього,
А я побіг та поскликав сторожу.

Герцог

Цей лист потверджує ченцеве слово,
Їх потайне кохання, вість про смерть.
А ось він пише, що купив отрути
В убогого аптекаря і звідти
Прямує до каплиці умирати,
Лягти з Джульєттою. Де вороги?
Монтеккі, Капулетті! Подивіться,
Який вас бич за вашу злість карає:
Ваш цвіт господь любов'ю побиває!
А я, що не вважав на ваші бучі,
Втерав двох родичів, і я караюсь.

Капулетті

Монтеккі, брате мій, подай же руку!
Це удовицька часть дочки моєї.
Бо більше нічого вже вимагати.

Монтеккі

Ні, більше, більше дам тобі я, брате:
Я виллю їй статую щирозлоту.
Докіль Верону зватимуть Верона,
Не буде в ній дорожчої фігури,
Од вірної та щирої Джульєтти.

Капулетті

Таким же дорогим і твій Ромео
Лежати буде поруч з нею в церкві:
Нещасні жертви нашого завзяття!

Герцог

Бажаний мир несе хмарний нам ранок,
І сонце вид закрило свій в жалобі.
Ідіть, порозмовляйте й посумуйте,
Бо ще такого не було нещастя,
Як сталось тут Ромео та Джульєтті.
(Виходить).

Багато галасу з нічого

ДІЙОВІ ОСОБИ

Дон Педро, принц Арагонський.
Дон Хуан, його побічний брат.
Клавдіо, молодий дворянин з Флоренції,
улюбленець дон Педро.
Бенедикт, молодий дворянин з Падуї,
також улюбленець дон Педро.
Леонато, правитель Мессіни.
Антоніо, його брат.
Балтазар, слуга дон Педро.
Борачіо¹ } з почту дон Хуана
Конрад }
Кизил } два придуркуваті поліцаї.
Дрючок }
Протоколіст. }
Чернець. }
Хлопчик. }
Геро, дочка Леонато.
Беатріче, небога Леонато.
Маргарита } дворянки, на послугах у Геро.
Урсула }
Гінці, сторожа, почет і слуги.

Дія відбувається в Мессіні.

¹Борачіо – смислове ім'я. Іспанською мовою воно означає "п'яниця".

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА ПЕРША

Перед будинком Леонато.

Входять Леонато, Геро, Беатріче й інші та гонець.

Леонато

Довідався я з цього листа, що дон Педро Арагонський прибуде нині ввечері до Мессіни.

Гонець

Він уже недалеко; було миль зо три від міста, як я залишив його.

Леонато

А скільки дворян втратили ви в цім бою?

Гонець

В загальній кількості – небагато, а з вельможних – нікого.

Леонато

Пермога – подвійна перемога, коли переможець приводить додому військо без втрат. У листі написано, що дон Педро вельми вшанував молодого флорентинця на ім'я Клавдіо.

Гонець

Який цілком на те заслужив, і дон Педро, згадавши про нього, лише віддав йому належну честь. Він перевищив усе, чого можна було сподіватися від його молодих літ: в образі ягняти він бився як лев. Одне слово, він до такої міри перевершив усі сподівання, що це перевершує моє уміння розповідати.

Леонато

Він має дядька тут, у Мессіні, якого дуже потішать такі звістки.

Гонець

Я передав уже йому листи; і він так зрадів, що радість його, з соромливості, вдалася до деяких зовнішніх ознак смутку.

Леонато

Він заплакав?

Гонець

Так і розлився сльозами.

Леонато

Зворушливе розлиття зворушливості! Що може бути ширіше за обличчя, отак обмите? Наскільки краще плакати з радощів, аніж радіти, дивлячись на сльози!

Беатріче

Скажіть, будьте ласкаві, хоробрий синьйор Фехтувальник уже повернувся з війни чи ні?

Гонець

Я нікого не знаю з таким ім'ям, синьйоро; в нашому війську не було такого воїна.

Леонато

Про кого це ви питаєте, небого?

Геро

Моя кузина має на думці синьйора Бенедикта з Падуї.

Гонець

О, він повернувся; і такий же веселий жартун, як і був.

Беатріче

Він поприбивав тут, у Мессіні, оголошення, викликаючи Купідона на змагання в стрільбі гострими стрілами; а блазень мого дяді, прочитавши той виклик, розписався за Купідона і запропонував йому змагатися на тупих стрілах, що ними полюють на птахів¹. Скажіть, будьте ласкаві, чи багато людей убив він і з'їв за цю війну? Тобто, чи багато він убив? Бо всіх, кого він уб'є, я пообіцяла сама поїсти.

Леонато

Далєбі, небого, ви надто нападаєте на синьйора Бенедикта; він ще побореться з вами, в цьому я не сумніваюсь.

Гонець

Він дуже в значився в цій війні, синьйоро.

Беатріче

Мабуть, у вас запліснявіли харчі, а він допоміг вам їх доїсти. О, він найхоробріший прожера! Шлунок у нього чудовий!

¹Тупі стріли підбивали птахів, не раничи; були постійним атрибутом блазнів.

Гонець

Він і воїн хороший, синьйоро.

Беатріче

Він і воїн хороший з синьйорами; а який він з кавалерами?

Гонець

З кавалером він – кавалер, з воїном він – воїн; він сповнений найрізноманітніших чеснот, гідних глибокої поваги.

Беатріче

Ваша правда, він таки всього повний: справді мужчина з начинкою. Що ж до якості начинки... А проте всі ми – люди смертні.

Леонато

Не судить моєї небоги надто суворо, добродію. Між нею і синьйором Бенедиктом іде, так би мовити, жартівлива війна; не можуть вони зустрітися без того, щоб не порізатися відразу на дотечах.

Беатріче

На жаль, він ніколи не виграє! Вічно зрізається! В нашій останній сутичці чотири з його п'ятьох розумових здібностей¹ повтікали каліками, і залишилася йому одна-єдина, яка ним і керує. Коли він ще має хоч трохи глузду, цього вистачить бодай хоч на те, щоб відрізнити його від його коня. Це єдине багатство, яке йому залишилося і з якого можна довідатися, що він істота розумна. А з ким він зараз приятелює? Адже ж у нього щомісяця новий побратим.

Гонець

Чи це можливо?

Беатріче

Дуже навіть можливо: його вірність подібна до форми його капелюха, яка міняється залежно від моди!

Гонець

Я бачу, синьйоро, що цей кавалер не вписаний у ваші почесні книги.

Беатріче

Ні! Коли б це було так, я попалила б усі мої книжки. А все ж таки, з ким він зараз приятелює? Невже-таки не знайшлося

¹П'ятьма розумовими здібностями вважали: здоровий глузд, уяву, винахідливість, здатність міркувати і пам'ять. На думку Беатріче, Бенедикт зберіг тільки здоровий глузд.

якого молодого шалапуту, що був би ладен помандрувати з ним хоч і до самого чорта'

Гонець

Він найчастіше буває в товаристві шляхетного Клавдіо

Беатріче

О господи! Він причепиться до нього, як хвороба: він справжня пошесть, гірший за чуму : а хто ним заразиться, той відразу ж втрачає розум. Рятуй боже шляхетного Клавдіо! Якщо він захворів на Бенедикта, то лікування стане йому в тисячу фунтів.

Гонець

Дозвольте мені бути вашим другом, синьйоре.

Беатріче

Зробіть ласку, добрий друже

Леонато

Зате ви ніколи не втратите розуму, небого.

Беатріче

Ні,– хіба що в січні раптом настане спека.

Гонець

А ось і дон Педро наближається.

Входять дон Педро, Балтазар та інші; за ними, дон Хуан,
Клавдіо й Бенедикт.

Дон Педро

Найдобріший синьйоре Леонато, ви вийшли назустріч вашим турботам. Світовий звичай – ухилятися від витрат, а ви самі їх шукаєте.

Леонато

Турбота ще ніколи не відвідувала моєї господи в особі вашої високості. Адже коли зникає турбота– залишається вдоволення і спокій, а коли ви покидаєте мене– залишається смуток, і щастя прощається зі мною.

Дон Педро

Ви надто охоче берете на себе тягар турбот. Це, здається, ваша доня?

Леонато

Її мати не раз мені це говорила.

Бенедикт

А ви хіба сумнівалися в цьому, синьйоре, що запитували її?

Леонато

Ні, синьйоре Бенедикте, – адже ж ви тоді були ще дитина.

Дон Педро

Маєте, синьйоре Бенедикте! Тепер ми можемо уявити собі, ким ви стали, коли зробилися дорослим мужчиною. Обличчя синьйорини говорить виразно, хто саме її батько. Бажаю вам щастя. синьйорино: ви дуже подібні обличчям до вельми достойного батька!

Бенедикт

Хоч синьйор Леонато й батько їй, проте я переконаний, що вона й за цілу Мессіну не погодилася б, щоб його голова опинилася в неї на плечах, дбрма що вона так до нього подібна.

Беатріче

Дивуюся, і що то вам за охота базікати не вгаваючи, синьйоре Бенедикте: адже ж ніхто не звертає на вас уваги.

Бенедикт

Як, моя найдорожча синьйоро Зневаго! Ви ще живі?

Беатріче

Чи то ж можливо, щоб зневага померла, коли вона може житися такою ситою стравою, як синьйор Бенедикт? Сама чемність повинна обернутися в зневагу, коли ви з'явитесь перед її очима.

Бенедикт

Тоді чемність стане зрадницею. Проте, що не кажіть, а в мене закохані всі дами, крім вас однієї. Я бажав би, щоб серце моє не було таке жорстоке, бо, далєбі, жодної з них я не люблю.

Беатріче

Це велике щастя для жінок! Інакше довелося б їм терпіти жахливого поклонника в вашій особі. Дякувати богіві і моїй холодній крові, я в цьому дуже подібна до вас. Волію слухати, як мій собака гавкає на ворону, ніж як мужчина присягається, що кохає мене.

Бенедикт

Нехай допоможе вам бог, вельмишановна синьйорино, зберегти й надалі такі почуття! Це врятує не одне обличчя того чи іншого синьйора від милих пазурів.

Беатріче

Пазури не зроблять його гіршим, якщо обличчя те схоже на ваше.

Бенедикт

Ну, вам би тільки папуг навчати¹

Беатріче

Птах з моїм язиком багато кращий за тварину, що базікає, як ви.

Бенедикт

Хотів би я, щоб мій кінь був такий бистрий та невтомний, як ваш язик. Проте кажіть далі, хай вам бог помагає; я скінчив.

Беатріче

Ви завжди кінчаєте дотепом старої шкапи. Я ж знаю вас давно.

Дон Педро

Ну, то все гаразд, Леонато!² – Синьйоре Клавдіо й синьйоре Бенедикте, мій дорогий друг Леонато запрошує всіх нас до себе. Я кажу йому, що ми пробудемо тут принаймні з місяць, а він сердечно бажає, щоб якийсь випадок затримав нас тут на довший час. Я ладен заприсягтися, що він не лицемір і говорить від широкого серця.

Леонато

Якщо ви в цьому заприсягнетесь, ваша високість, то не будете присягопорушник. Дозвольте мені привітати й вас, ваша світлість. Тепер, коли ви помирилися з принцом, вашим братом, – я ввесь до ваших послуг.

Дон Жуан

Дякую. Я не люблю зайвих слів, але – дякую.

Леонато

Чи не будете такі ласкаві, ваша високість, пройти вперед?

Дон Педро

Вашу руку, Леонато; ми ввійдемо разом.

Усі виходять, крім Бенедикта й Клавдіо.

Клавдіо

Бенедикте, чи звернув ти увагу на дочку синьйора Леонато?

Бенедикт

Я не звернув на неї уваги, але бачив її.

¹Любителі брутальних жартів часто навчали своїх папуг лайливих слів

²Під час словесної дуелі між Бенедиктом та Беатріче дон Педро про щось тихо розмовляв з Леонато.

К л а в д і о

Яка скромна молода синьйорина! Чи не так?

Б е н е д и к т

Чи ви запитуєте мене як чесна людина, щоб знати мою ширу про це думку? Чи, може, волієте, щоб я відповів вам, моїм звичаєм, як запеклий ворог жіноцтва?

К л а в д і о

Ні, прошу тебе, відповідай просто.

Б е н е д и к т

Ну що ж, на мою думку, вона надто низька для високої хвали, надто смуглява для ясної хвали і надто мала для великої хвали. Одне лиш можу сказати я на її користь: коли б вона була не така, як вона є, то вона була б невродлива; а така, як вона є, вона мені не до впадоби.

К л а в д і о

Ти гадаєш, що я жартую; а я серйозно прошу тебе сказати мені ширю, – вона тобі подобається?

Б е н е д и к т

Чи не надумалися ви часом її купити, що так допитуєтеся?

К л а в д і о

Та хіба ж може хто в цілім світі купити таку перлину?

Б е н е д и к т

Авжеж, може, та ще й з футляром на додачу, щоб покласти її в нього... Ні, ви скажіть: чи ви серйозно це говорите, чи так, граєтесь у дотепність, мов ті базіки, які запевняють нас, що Купідон добре полює на зайців, а Вулкан – пречудовий тесляр? ¹ То скажіть же, в якому ключі треба вам підспівувати, щоб потрапити в тон вашій пісні?

К л а в д і о

На мої очі – вона найчарівніша синьйора, яку я будь-коли бачив.

Б е н е д и к т

Мої очі бачать ще добре й без окулярів, проте нічого такого я не бачу. От кузина її – якби, звичайно, в ній не оселився сам чортяка – була б краща за неї настільки, наскільки початок травня кращий за кінець грудня. Сподіваюся, ви ще не маєте бажання обернутися в жонатого чоловіка? Чи, може, маєте?

¹Це приклади нісенітниць, бо Купідон (бог кохання за римською міфологією) завжди зображувався із зав'язаними очима, а Вулкан (бог підземного вогню) був не тесляр, а коваль.

К л а в д і о

Я не повірив би собі самому, коли б заприсягнувся в протилежному, аби тільки Геро погодилася стати мені за дружину.

Б е н е д и к т

То он у чому річ! Та невже ж не знайдеться на світі жодного чоловіка, що волів би носити свій капелюх безтурботно, не викликаючи ніякої підозри? ¹ Та невже ж ніколи не побачу я шістдесятилітнього холостяка? Ну що ж, хай буде по-твоєму! Якщо ти так хочеш за всяку ціну встромити свою шию в ярмо, то терпи вже й мозолі від нього та зітхай собі цілісніський день по неділях! Глянь, дон Педро йде сюди: мабуть, він нас шукає.

Повертається дон Педро.

Д он Педро

Який це секрет зупинив вас тут, що ви не пішли разом з нами до Леонато?

Б е н е д и к т

Я хотів би, щоб ваша високість примусили мене розповісти вам усе.

Д он Педро

Наказую тобі, в ім'я твоєї присяги на вірність.

Б е н е д и к т

Ви чуєте, графе Клавдіо? Я вмію зберігати таємниці, як німий, – повірте мені; але в ім'я моєї присяги на вірність – прошу звернути увагу, присяги на вірність! Ви чуєте?– Він закохався! В кого? Це знов запитуєте ви, ваша високість. Прошу звернути увагу, яка коротенька в нього відповідь: в Геро, коротеньку дочку Леонато.

К л а в д і о

Якби це було так, то так би я й відповів.

Б е н е д и к т

Точнісінько, як у старій казці, ваша високість: це не так, і не було так, і не дай боже, щоб це було так.

К л а в д і о

Якщо кохання моє не розвіється зненацька, то не дай боже, щоб це було інакше.

¹Натяк на "роги" зрадженого чоловіка, які стирчать з-під капелюха.

Дон Педро

Аміль, якщо ви кохаєте її, бо синьйорина достойна кохання.

Клавдіо

Ви це говорите, щоб мене впіймати, ваша високість.

Дон Педро

Честю присягаюся, я кажу щиро те, що думаю.

Клавдіо

Правдою присягаюся, ваша високість, що і я висловив тільки мою найщирішу думку.

Бенедикт

А я присягаюся і честю, і правдою, що я висловив мою.

Клавдіо

Що я кохаю її – я почуваю.

Дон Педро

Що вона достойна кохання – я знаю.

Бенедикт

А що я не почуваю, як її можна кохати, і не знаю, чи достойна вона кохання, – то таке моє найглибше переконання, якого не витопить з мене ніяке полум'я; я ладен сконати за нього на багатті.

Дон Педро

Ти завжди був запеклий єретик щодо жіночих принад.

Клавдіо

І ніколи не міг він справитися з цією роллю, не насилуючи своєї волі.

Бенедикт

Що жінка породила мене – я дякую їй; що вона мене виховала – складаю і за це їй мою найнижчу подяку; але дозволити, щоб у мене на лобі вигравала рогова музика, або почепити мій ріжок на невидимий ремінець¹, – о ні, це вже нехай дарують мені мої найшановніші синьйорини! Я не хочу образити жодної з них, не довіряючи якійсь одній, а через те не вірю жодній. А кінець пісні такий (до речі, найкращої моєї пісні), що я ніколи не одружуся...

¹ "Невидимий" – на відміну від "видимого" ремня, на якому висить мисливський ріг.

Дон Педро

Я сподіваюся ще дожити до тієї хвилини, коли побачу, як ти збліднеш з кохання.

Бенедикт

Зі злості, з хвороби чи з голоду, ваша світлість, але не з кохання. Якщо я почну бліднути з кохання замість того, щоб червоніти від вина, – дозволяю вам виколоти мені очі пером паскудного віршомазя і повісити мене над дверима дому пуспути замість вивіски сліпого Купідона.

Дон Педро

Ну, гаразд! Якщо ти коли-небудь зречешся своїх слів, то зробишся пречудовим об'єктом для глузування.

Бенедикт

Якщо я зречуся, то повісьте мене в глечики, як кицьку, і стріляйте в мене; а того, хто в мене влучить, поплескайте по плечі і назвіть його Адамом¹.

Дон Педро

Гаразд! Усе покаже час:

“І дикий бик зникає до ярма!”

Бенедикт

Дикий бик, може, й зникає; але якщо мудрий Бенедикт влізе в ярмо, тоді позривайте в бика роги і почепить їх мені на лоба; потім змалюйте мене і величезними літерами, якими пишуть: “Тут можна найняти доброго коня”, підпишіть під моїм портретом: “Тут показують одруженого Бенедикта”.

Клавдіо

Якщо таке станеться, ти, чого доброго, ще почнеш колотися рогами.

Дон Педро

Ні. Якщо Купідон не розтратив ще всього свого сагайдака у Венеції², затрусишся ти скоро перед його стрілами.

Бенедикт

Скоріше почнеться землетрус.

Дон Педро

Добре! Побачимо. Час біжить, і все міняється. А тим часом, ласкавий синьйоре Бенедикте, підійть до Леонато,

¹ Адам Белл – знаменитий англійський стрілець, оспіваний в баладах.

² Венеція – столиця тогочасної моди – вважалася містом, де відбувалося особливо багато любовних пригод.

вклоніться йому від мене і перекажіть йому, що я не загаюся
прибути до нього на вечерю. Він лаштується до неї дуже пишно.

Бенедикт

До такого посольства маю я неабиякий хист. “Отже,
залишаю вас...”

Клавдіо

“...на ласку божу. Писано в моєму домі (якби я його
мав!)...”

Дон Педро

“Шостого липня. Ваш вірний друг Бенедикт”¹

Бенедикт

Ну-ну! Не смійтесь, не смійтесь! Все тіло вашої дотепної
розмови полатане лахміттям, та й латки оті ледве тримаються
на ньому. Ви хоч би посоромилися вдаватися до таких
заялжених дотепів. Ну, на все вам добре!

(Виходить)

Клавдіо

Володарю, чи можу я просити
Зробить мені послугу величезну?

Дон Педро

Моя прихильність буде в тебе учнем;
Навчи її – і ти побачиш сам,
Що для твого добра вона готова
Урок найтяжчий вивчити негайно.

Клавдіо

Чи є сини у Леонато, принце?

Дон Педро

Єдина спадкоємиця й дочка
У нього – Геро. Ти її кохаєш?

Клавдіо

О принце мій! Як вирушали ми
В похід, що нині закінчився, я
Дивився оком воїна на неї
І милувався, але пам’ятав,
Що я солдат і ждуть мене тривоги
Суворих січ. І через те не дав,
Щоб ніжність та розквітнула в кохання.

¹Клавдіо і дон Педро цитують прикінцеві рядки листа, що його нібито
написав Бенедикт у переддень купальської ночі, коли, за народним
повір’ям, чари кохання діють найсильніше.

Та я вернувся. Замість думок військових.
Думки нові й бажання найсолодші
Мені голублять серце і шепочуть,
Що юна Геро чарівна й прекрасна,
Що захопивсь я нею до війни.

Дон Педро

Ти й справді закохався і тепер
Нас всіх замучиш ніжних слів потоком!
Ти любиш милу Геро – на здоров'я!
А я посватаю – й вона твоя.
Адже ж для цього сплів ти мудру повість?

Клавдіо

Як ніжно ви лікуєте любов...
Її журбу з її лиця вгадали!
Щоб не здалась раптовою вона.
Я пристрасть хтів прикрити широким словом.

Дон Педро

Навіщо ж ширше річки ставить міст?
Найкращий дар – це те, в чім є потреба.
Тут просто все: заслаб ти на любов,
А я для тебе приготую ліки.
Я знаю – в нас сьогодні буде бал.
Під маскою прикинусь я тобою
Й скажу прекрасній Геро, що я – Клавдійо,
І в груди їй я виблю власне серце,
І слух її силком візьму в полон,
І зачарую мовою кохання!
А потім її батькові відкриюсь;
І ось, наприкінці, – вона твоя!
Ходімо ж візьмемось мерщій до справи.

Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Кімната в будинку Леонато.

Входять Леонато й Антоніо.

Леонато

Ну що, брате? Де ж мій небіж, де ваш син? Чи подбав він
про музику?

Антоніо

Клопочеться з усієї сили. А знаєте, брате, я маю для вас
дивні новини, такі, що вам і вві сні не снилися.

Леонато

Які ж вони? Хороші?

Антоніо

Все залежить від того, як викарбуються їх наслідки; але зараз оболонка в них хороша, я сказав би навіть – дуже хороша. Принц і граф Клавдіо гуляли тінистою алеєю мого саду; а один з моїх слуг підслухав їхню розмову з гушавини. Принц признався Клавдіо, що любить мою небогу, вашу доню, і має намір освідчитися їй нині ввечері, під час танців; і коли буде на те її згода, то схопить цю хвилину просто за чуба і негайно поговорить про все з вами.

Леонато

А чи є глузд у голові в того слуги, який вам усе це розповідав?

Антоніо

То хлопець тямущий. Я пошлю по нього, розпитайте в нього самі.

Леонато

Ні, ні. Будемо вважати це за сон, доки все не справдиться наяву. А донечці моїй треба, проте, все розказати, щоб вона краще підготувалася, як їй відповідати, коли, чого доброго, все це правда. Підіть до неї і сповістіть її про все.

Кілька осіб проходить через сцену.

Голубчики, ви знаєте, що вам треба робити. – О, пробачте, друже мій! Ходімо зі мною, я хочу скористатися з вашої умілості. – Прошу ж вас, допоможіть мені... Такий клопіт, такий клопіт!..

Виходять.

СЦЕНА ТРЕТЯ

Інша кімната в будинку Леонато.

Входять дон Хуан і Конрад.

Конрад

Що з вами, ваша світлість? Звідки цей надмірний сум?

Дон Хуан

Незмірні причини, що породжують його; через те й сум мій не має меж.

Конрад

Вам слід було б послухатися здорового глузду.

Дон Хуан

Ну, а якщо я й послухаюсь, яка мені з того користь?

Конрад

Якщо це й не принесе вам швидкого полегшення, то хоч допоможе терпляче зносити страждання.

Дон Хуан

Дивно мені, що ти, народившись (як сам запевняєш) під сузір'ям Сатурна¹, пропонуєш мені моральні ліки проти смертельної недуги. Я не вмію прикидатися. Я мушу сумувати, коли маю для цього причину, і не всміхатися ні від чийого жарту; їсти, коли я голодний, і ні на кого не чекати; спати, коли мене сон змагає, і не піклуватися нічійми справами; сміятися, коли мені весело, і ніколи не строїтися ні на чий настрій.

Конрад

Нехай і так; але вам не слід виявляти цього, доки ви не будете цілком самостійні. Ви ще так недавно повставали проти вашого брата; він щойно повернув вам свою ласку; якщо ви бажаєте пустити в його прихильності коріння якнайглибше, то вже мусите самі подбати про хорошу погоду. Зумійте ж вибрати добру годину для ваших жнив.

Дон Хуан

Я волію бути реп'яхом під парканом, ніж трояндою в саду його ласки; для моєї крові приємніше терпіте загальну зневагу, ніж прикиданням красти будь-чию прихильність. Якщо не можна сказати, що я чесний підлесник, то ніхто принаймні не заперечуватиме, що я щиросердний негідник. Мені довіряють, одягнувши на мене намордника, і пускають на волю, закувавши мені ноги в кайдани. А через те я й вирішив твердо: не буду я в клітці співати! Якщо скинуть з мене намордника – я кусатимусь. dadуть мені волю – робитиму все, що мені заманеться. А тим часом дозволь мені бути таким, який я є, і не намагайся мене змінити.

Конрад

Чи не можете ви як-небудь використати вашу досаду?

¹За тогочасними уявленнями, люди, які народились "під знаком" планети Сатурн, повинні були мати меланхолійний темперамент.

Дон Хуан

Я використовую її всіма засобами, як можу, бо тільки ж у мене й мого! Хто це йде сюди? – Що нового, Борачіо?

Входить Борачіо.

Борачіо

Я йду звідти, з розкішної вечері. Леонато по-королівському частує принца, вашого брата. Можу вам подати звістку також і про те, що затівається весілля.

Дон Хуан

А чи не можна збудувати якої каверзи на фундаменті цього весілля? І що то за дурень такий, що заручається з турботою?

Борачіо

Уявіть собі, права рука вашого брата.

Дон Хуан

Хто? Найчарівніший Клавдіо?

Борачіо

Саме він.

Дон Хуан

Найблискуліший кавалер! А з ким же? З ким? На кого ж він скинув очима?

Борачіо

Уявіть собі, на Геро, дочку й спадкоємицю Леонато.

Дон Хуан

О, то рання курочка-марцівочка! Як же ти про це довідався?

Борачіо

Мені звеліли покурити пахощами в кімнатах. Отож зайшов я до однієї затхлої світлиці і раптом бачу – ідуть принц із Клавдіо мені назустріч; йдуть собі, рукою до руки, і про щось серйозно розмовляють. Я миттю шмигнув за килим і звідти все чув: вони домовилися, що принц посватає Геро начебто за себе, а, діставши її згоду, передасть її графові Клавдіо.

Дон Хуан

Ого! Ходімо ж, ходімо туди! Може, це нагодує мою досаду, – буде на чому зігнати злість! Цей молодий вискочень винен у моєму занепаді і забрав собі всю славу. Якщо мені пощастить перейти йому дорогу, то це відкриє мені дорогу до щастя. На вас обох, сподіваюся, можна покластися? Ви мені допоможете?

К о н р а д

Ми з вами до смерті, ваша світлість.

Д о н Х у а н

Ну, то ходімо ж на цю пишну вечерю! Тим-то вони так тішаться й радіють, що мене перемогли... О, я хотів би, щоб і кухар поділяв мої почуття!..Ну що ж? Ходімо подивимося, що тут можна зробити?

Б о р а ч і о

Ми до послуг вашої світлості.

Виходять

ДІЯ ДРУГА

СЦЕНА ПЕРША

Зала в будинку Леонато.

Входять Леонато, Антоніо, Геро, Беатріче та інші.

Леонато

Хіба графа Хуана не було тут на вечері?

Антоніо

Я його не бачив.

Беатріче

А який кислий вираз обличчя в того синьйора! Ніколи не можу глянути на нього, щоб мене по тому цілу годину не мордувала печія.

Геро

В нього дуже меланхолійна вдача.

Беатріче

От вийшов би досконалий мужчина, якби взяти середнє між ним і Бенедиктом! Один – як істукан, вічно мовчить; другий – як справжній матусин синочок, вічно ляпає язиком, не вгаваючи.

Леонато

Отже, якби половину язика синьйора Бенедикта в уста графа Хуана, а половину меланхолії графа Хуана на лице синьйора Бенедикта...

Беатріче

...Та ще й красиві ноги на додаток, дядю, і якнайбільше грошей в гаманці, – то такий мужчина скорив би собі хоч яку жінку в світі, коли б тільки зумів припасти їй до вподоби.

Леонато

Далєбі, небого, ніколи ти не знайдеш собі чоловіка, коли будеш така гостра на язик.

Антоніо

А й справді, вона вже надто любить битися рогами.

Беатріче

Надто битлива – це більше, ніж битлива. Таким чином. я позбавлюся одного божого дару, адже ж кажуть: битливій корові бог дає короткі роги, а надто битливій корові він не дає ніяких.

Леонато

Таж і ви надто битливі, то й вам ніяких рогів не дасть.

Беатріче

Саме так, якщо не дасть мені чоловіка; а цієї ласки благаю я в нього навколішках щовечора й щоранку. Господи! Я не могла б стерпіти бородатого чоловіка! Вже краще я спатиму на вовні!

Леонато

Але ж ви можете натрапити й на такого чоловіка, що борода не має.

Беатріче

А що мені з ним робити! Вбрати його в мої спідниці і зробити мою покоївкою? Хто має бороду, той більше юнака, а хто її не має, той менше мужчини; якщо він більше юнака, він не годиться для мене, а якщо він менше мужчини, я не годжуся для нього. Вже краще наймуся я за шість пенсів до якого бородатого ведмедника і водитиму його мавп у пеклі¹.

Леонато

Чудово! Виходить, ви збираєтеся до пекла?

Беатріче

Ні, тільки до брами! А там зустріне мене диявол з ріжками на голові, як справжній старий роконосець, і скаже: “Ідіть собі на небо, Беатріче, ідіть собі на небо! Тут вам, дівчатам немає місця!” Тоді я передам йому моїх мавп, а сама подамся до святого Петра на небо А він покаже мені те місце, де сидять неодружені, та й заживемо ми там, розкошуючи зрання до смеркання.

Антоніо

(до Геро)

Ну, а ви, небого, сподіваюся, будете слухатися вашого батька?

¹Згідно зі стародавнім англійським повір'ям, старим дівам за те, що вони не мали своїх дітей, після смерті призначено водити в пеклі на шлейках чужих дітей.

Беатріче

А як же? Адже найперший обов'язок кузиночки моєї – вклонитися любенько і сказати: “Таточку, хай буде так, як ви бажаєте!” То нехай же він буде, кузиночко хоч вродливий хлопець! А як ні, то вже краще вклоніться любенько вдруге і скажіть: “Таточку, хай буде так, як бажаю я!”

Леонато

Добре, добре, небого. А я, проте, маю надію одного чудового дня побачити й тебе у парі.

Беатріче

Ні, доки бог не почне творити чоловіків з якогось іншого матеріалу, ніж земля! Чи ж не прикро це для жінки, щоб тверда грудка землі підкорила її собі? Давати звіт про всі свої вчинки якомусь грубому шматкові нікчемної глини? ¹ Ні, дядю, такого я не бажаю. Адамові сини – брати мені, і, далекі, я вважаю за гріх одружитися з кривим.

Леонато

Пам'ятайте ж, доню, що я вам сказав: якщо принц проситиме вашої згоди, ви знаєте, що йому відповідати.

Беатріче

То буде винна музика, кузино, якщо він посватається не в такт. Якщо принц буде надто нетерплячий, то скажіть йому, що в усьому повинна бути міра, і протанцюйте йому вашу відповідь. Ось послушайте, Геро: сватання, вінчання й каяття – це однаково, що шотландський джиг, менует і сінкпес ². Перше протікає палко й бурхливо, як шотландський джиг, і таке ж химерне; вінчання – манірне й добропристойне, як менует статечний, старовинний; ну, а згодом з'являється каяття і починає своїми кульгавими ногами все частіше й частіше спотикатися в сінкпесі, аж доки не звалиться в могилу.

Леонато

Ви, небого, дивитесь на все надто похмуро і гостро!

Беатріче

Я маю добрі очі, дядю; я можу побачити церкву при денному світлі.

¹Натяк на біблійне сказання про те, що бог створив першу людину, Адама, з глини.

²За часів Шекспіра це були улюблені танці в Англії. Сінкпес (від французького *cinq-pas*) – танець на п'ять па.

Леонато

А ось і маски! Дамо їм місце, брате.

Входять дон Педро, Клавдіо, Бенедикт, Балтазар,
дон Хуан, Борачіо, Маргарита, Урсула та інших в
масках.

Дон Педро

Чи не зробите ласки пройти з вашим поклонником,
синьйорино?

Геро

Якщо ви будете йти повільно, і дивитися привітно, і
нічого не скажете, – я готова пройти з вами; а надто щоб
вийти звідси.

Дон Педро

Разом зі мною, в моєму товаристві?

Геро

Може, скажу й це, якщо мені спаде на думку.

Дон Педро

А коли вам спаде на думку це сказати?

Геро

Коли мені сподобається ваше обличчя; крий боже, якщо
люття подібна до свого футляра!

Дон Педро

Моя маска – ніби покрівля Філемонової хатини; в ній –
Зевс¹.

Геро

Коли так, то чому ж на ній немає соломи?

Проходять.

Маргарита

Говоріть тихше, якщо ви говорите про кохання.

Балтазар

Хотів би я припасти вам до вподоби!

Маргарита

А я цього не хотіла б – заради вас самих, бо маю дуже
багато вад.

¹В "Метаморфози" Овідія входить сказання про благочестиве старе подружжя Філемона й Бавкіду, які гостинно прийняли в своїй хатині втомлених подорожніх Зевса і Гермеса.

Балтазар

Наприклад?

Маргарита

Я молюся вголос.

Балтазар

То ви мені ще миліші; хто слухатиме вас, може примовляти: “Аміль”.

Маргарита

Пошли мені, господи, хорошого танцюриста!

Балтазар

Аміль!

Маргарита

І забори його геть з очей моїх, о господи, коли танок скінчиться! – Ну, відповідайте ж, паламарю!

Балтазар

Ні слова більше: паламар відповідь одержав.

Урсула

Я знаю вас добре: ви синьйор Антоніо.

Антоніо

Слово честі, ні.

Урсула

Знаєте, чому я вас впізнала? У вас голова трясеться.

Антоніо

Сказати вам правду, то я навмисне його перекривляю.

Урсула

Ні, ніколи б не змогли ви зробити цього так досконало погано, коли б не були він сам. Ось і суха рука його – і зверху, і знизу¹; ви – він, ви – він.

Антоніо

Слово честі, ні.

Урсула

Годі, годі! Та невже ви гадаєте, що я не впізнаю вас по вашій незрівнянній дотепності? Таланту не приховаєш! Ну, досить! Не заперечуйте: ви – він. Достойність завжди виявляється, от і край!

¹Суха долоня вважалась ознакою відсутності темпераменту.

Беатріче

І ви не хочете сказати мені, хто вам це сказав?

Бенедикт

Ні, прошу мені пробачити.

Беатріче

І не хочете сказати мені, хто ви?

Бенедикт

Тепер – ні.

Беатріче

Що я надто зарозуміла і що всі мої дотепи запозичено зі “Ста веселих казок”¹ – ну, звичайно, це сказав вам синьйор Бенедикт.

Бенедикт

Хто ж він такий?

Беатріче

Я певна, що ви знаєте його дуже добре.

Бенедикт

Запевняю вас, що не знаю.

Беатріче

Невже він ніколи не смішив вас?

Бенедикт

Та хто ж він такий, скажіть, будь ласка?

Беатріче

Ну, він – принців придворний блазень: дуже тупоголовий жартівник. Тільки в нього й таланту, що розпускати найнеправдоподібніші плітки. Він до вподоби самим тільки розпутникам, та й ті цінують у ньому не дотепність, а підлість; бо ж він одночасно і розважає людей, і доводить їх до казу, а через те вони спочатку сміються з нього, а потім лупцюють його. Я певна, що він плаває десь тут, недалеко; хотіла б я, щоб він причалив до мене.

Бенедикт

Коли я познайомлюся з цим синьйором, я перекажу йому все, що ви про нього сказали.

¹ “Сто веселих казок” – назва дуже розповсюдженого за часів Шекспіра збірника непристойних анекдотів і дотепів.

Беатріче

Зробіть ласку! Він тільки вибухне одним чи двома порівняннями на мою адресу; а якщо вийде так, що ніхто їх не помітить і з них не посміється, то він засумує тяжко; і тоді буде врятоване бодай якесь крильце від куріпки, бо того вечора блазень вечеряти не буде.

Музика за сценою.

Ми мусимо йти за передніми.

Бенедикт

До всього хорошого, сподіваюся?

Беатріче

Ну, якщо вони поведуть нас до лихого, то я покину їх на першому ж турі.

Танці. Згодом виходять усі, крім дон Хуана, Борачіо і Клавдіо.

Дон Хуан

Ясно цілком, що брат мій закохався в Геро; і він повів її батька, щоб з ним про те поговорити. Дами пішли за нею, і залишилася одна тільки маска.

Борачіо

Це Клавдіо. Я впізнаю його по поставі.

Дон Хуан

Чи ви не синьйор Бенедикт?

Клавдіо

Ви добре мене знаєте; так, він самий.

Дон Хуан

Синьйоре, ви дуже близькі до мого брата, він такий прихильний до вас. Він закохався в Геро. Прошу вас, синьйоре, відверніть його від думки про неї: вона йому нерівня, адже ж він вищого роду! Ви зробите найшляхетніший вчинок!

Клавдіо

Звідки ви знаєте, що він її любить?

Дон Хуан

Я чув, як він присягався їй в коханні.

Борачіо

Я теж. Він присягався, що ладен одружитися з нею ще цієї ж ночі.

Дон Хуан

Ну, ходімо ж до бенкету.

Дон Хуан і Борачіо виходять.

К л а в д і о

Так я відповідав за Бенедикта,
Та вухом Клавдійо вчув я вість лиху.
Виходить, принц клопочеться для себе!
Постійна дружба у всьому на світі,
Та не в ділах і послугах любовних.
Тож промовляй за себе кожне серце,
Своїм очам лиш довіряй любов
І посередникам не вір ніяким!
Бо краса – велика чарівниця;
Від чар її кипить шалено кров,
І тане в ній, зникає вірна дружба...
Так у житті буває щогодини.
А я про те й забув. Прощай же, Геро!

Повертається Б е н е д и к т .

Б е н е д и к т

Граф Клавдіо?

К л а в д і о

Так, він самий.

Б е н е д и к т

Ну що ж, ходім зі мною?

К л а в д і о

Куди?

Б е н е д и к т

Та, мабуть, до найближчої верби, у вашій же власній справі, графе. Як саме бажаєте ви носити вашу гірлянду? На шії, як лихварський ланцюг?¹ Чи через плече, як лейтенантський шарф? Так чи інакше, а доведеться вам її носити, бо принц підхопив вашу Геро.

К л а в д і о

На здоров'я! Хай йому щастить!

Б е н е д и к т

Так говорять чесні продавці рогатої худоби, продавши вола². Але скажіть, чи сподівались ви, щоб принц так прислужився вам?

К л а в д і о

Прошу вас, дайте мені спокій!

¹Багаті городяни нерідко носили на шії масивний золотий ланцюг.

²Продавши худобу, продавець висловлював покупцеві побажання, щоб той щасливо володів нею.

Бенедикт

Ого! Я бачу, ви б'єте, мов той сліпець: хлопчисько поцупив у вас м'ясо, а ви лупите по стовпу.

Клавдіо

Якщо ви не хочете залишити мене, то я залишаю вас.

(Виходить)

Бенедикт

Ох, бідна підстрелена пташка! Тепер залізе вона і сховається в очерети... Але як дивно, що синьйора Беатріче і знає мене, і не знає мене! Принців блазень!.. Га! А може, я зробив це прізвисько через те, що завжди веселий? Ні, це не так! Цим я сам себе кривджу: мене ніхто не називає блазнем. Це тільки паскудна звичка Беатріче виставляти свою особу як увесь світ. Це її злий язик пускає на мене такий поговір... Гаразд! Я ж їй віддячу як зумію.

Повертається дон Педро.

Дон Педро

Де ж граф, синьйоре? Ви бачили його?

Бенедикт

Правду кажучи, ваша високість, я щойно зіграв роль синьйори Поголоски¹. Я знайшов його тут, – він був такий зажурений, як відлюдна хатинка в дрімучому лісі. Я сказав йому, – і гадаю, що сказав правду, – що вашій високості пощастило здобути прихильність цієї молодой синьйорини, і запропонував йому піти зі мною до найближчої верби, щоб сплести йому гірлянду, як покинутому коханцеві, або зв'язати йому пучечок різок, щоб висікти його як слід.

Дон Педро

Висікти його? Чим же він завинив?

Бенедикт

Зробив дурницю, як школяр-хлопчисько, що знайшов пташине гніздо і, в захваті, показав його товаришеві, а той, взяв та й украв його.

Дон Педро

Довірливість ти ставиш йому за провину? Винен той, хто вкрав.

¹Поголоска – алегорична постать, яку часто виводили на тогочасній сцені.

Бенедикт

А все ж не завадило б і різки зв'язати, і гірлянду сплести; гірлянда йому самому придалася б, а різки були б для вас. – адже це ви, здається, поцупили його пташат з гніздечком?

Дон Педро

Я тільки навчу пташок співати, а потім поверну їх власникові.

Бенедикт

Якщо вони заспівають у лад з вашими словами, то, далебі, ви людина чесна.

Дон Педро

А синьйорина Беатріче сердиться на вас; кавалер, з яким вона танцювала, сказав їй, що ви погано висловлювалися про неї.

Бенедикт

О! Та вона ж сама шанувала мене так, що й колода не стерпіла б! Дуб, на якому є ще бодай один зелений листочок, і той не змовчав би! Навіть маска моя почала, здається, оживати і лаятися з нею! Вона заявила мені, не маючи й гадки про те, що перед нею я сам, що я “принців блазень”, що я нудніший за найнуднішу відлигу... Насмішка за насмішкою посипалися на мене з такою блискавичною швидкістю, що я зовсім очманів і стояв, мов та мішень, в яку стріляє ціла армія. В неї не язик, а кинджал, – кожне її слово глибоко ранить. Коли б дихання її було таке ж отруйне, як її слова, то коло неї не залишилося б нічого живого: вона отруїла б чисто все на світі, аж до самісінької Полярної зорі. Я б не одружився з нею навіть і тоді, коли б вона дістала в посаг усе, чим володів Адам до гріхопадіння. Вона й самого Геркулеса засадила б за рожен; мало того, ще й звеліла б йому поколотити свою палицю на тріски. Ні, не говоріть про неї; ви й самі переконаєтеся, що вона – пекельна богиня Ате¹ в пишних спідницях. Благаю господа, щоб якийсь чарівник закляв її! Далебі, доки вона тут, на землі, в пеклі живеться так спокійно, як у святилищі, і люди грішать навмисне, бо їм хочеться там опинитися. Справді, різні наклепи, жакливі чвари й турботи так і ходять слідом за нею.

Повертаються Клавдіо, Беатріче й Леонато.

Дон Педро

А ось і вона!

¹Ате – за грецьким міфом, богиня помсти і розбрату.

Бенедикт

Чи не зробите ласки, ваша високість, дати мені яке доручення, хоч і на край світу? Я ладен вирушити до антиподів по найменшу річ, яка б вам тільки спала на думку; я збігаю й принесу вам зубочистку з найвіддаленішого куточка Азії; я принесу вам мірку з ноги пресвітера Іоанна¹; я добуду вам волосинку з бороди великого Могола². Я волю поїхати послом до пігмеїв³, ніж перекинутися трьома словами з цією гарпією⁴. Чи немає у вас якого доручення для мене?

Дон Педро

Нема ніякого; єдине, чого я від вас хочу, – це тішитися вашим милим товариством.

Бенедикт

О боже! Принце... Тут є така страва, якої я не зношу; терпіти не можу цієї синьйорини – копчений язик!

(Виходить.)

Дон Педро

Ось маєте, синьйорино, маєте! Ви втратили серце синьйора Бенедикта.

Беатріче

То правда, ваша високість; він був його мені позичив, а я заплатила йому за це проценти – віддала подвійне серце за його просте. Він якось виграв його в мене фальшованими костями; отже, ваша високість має рацію, коли каже, що я його втратила.

Дон Педро

Ви його поклали на обидві лопатки, синьйорино, ви його поклали на обидві лопатки.

Беатріче

Добре, що не він мене, ваша високість, а то б я ризикувала зробитися матір'ю цілого покоління дурнів. Я привела вам графа Клавдіо, що ви по нього мене посилали.

Дон Педро

Що це з вами, графе? Чого ви такі сумні?

¹Пресвітер (священик) Іоанн – за середньовічними легендами – володар християнського царства в Індії.

²Великі Моголи – тюркська династія в Індії, заснована на початку XVI в.

³Пігмеї – за уявленням стародавніх греків – народ карликів, що ніби жив десь у далекій південній країні.

⁴Гарпія – в старогрецькій міфології – крилата жінка-потвора.

Клавдіо

Я не сумний, ваша високість.

Дон Педро

То що ж? Хворі?

Клавдіо

І не хворий, ваша високість.

Беатріче

Граф не сумний, не хворий, ані веселий, ані здоровий. Граф тільки чемний; чемний і жовтий, як помаранча: а жовтий колір – то колір ревнощів, синьйори.

Дон Педро

Далєбі, синьйорино, мені здається, що ви сказали правду, хоч я ладен запрягтися, коли воно справді так, що він помиляється. – То знай же, Клавдіо, я посватався від твого імені і здобув для тебе прекрасну Геро. Я переговорив з її батьком, і він теж дав свою згоду. Призначай день весілля, і пошли тобі боже щастя!

Леонато

Графе, беріть мою дочку, а з нею й усі мої достатки. Його високість, з ласки своєї, влаштував цей шлюб, і нехай небесна ласка скаже на це: “Аміль!”

Беатріче

Говоріть же, графе: це ваша репліка.

Клавдіо

Мовчання – найкращий герольд радощів. Невелике було б моє щастя, коли б я міг висловити, який я щасливий! Синьйорино, як ви – моя, так і я – ваш. Я віддаю себе за вас і в захваті від такого обміну.

Беатріче

Говоріть же, кузино; а якщо не можете говорити, то затулій йому рота поцілунком: нехай і він більше не говорить.

Дон Педро

Далєбі, синьйорино, ви маєте веселе серце!

Беатріче

Так, ваша високість. Я дуже вдячна йому, моєму бідному дурненькому серцю, що воно завжди держиться на вітровому боці турботи і не піддається сумові. – Моя кузина шепоче графові на вушко, що він – у неї в серці.

К л а в д і о

Так, ви відгадали, кузино.

Б е а т р і ч е

Господи-боже ти мій, знову весілля! Отак усі йдуть заміж, крім мене... А в мене, бідної, від сонечка личенько смагне... Доведеться мені, мабуть, сидіти в кутку і кричати: "Ой, мужа ж мені, мужа, мужа!.."

Д о н П е д р о

Синьйорино Беатріче, я вам добуду мужа.

Б е а т р і ч е

Волю, щоб мені його добув ваш батько. Чи немає у вашої високоності брата, такого, як ви? Ваш батько настачив чудових чоловіків, коли б тільки дівчата знайшлися їм до пари!

Д о н П е д р о

Чи не хочете мене, синьйорино?

Б е а т р і ч е

Ні, ваша високість, хіба що матиму ще й другого мужа для буднів. Ваша високість надто коштовні, щоб носити вас щодня... Але даруйте мені ласкаво, ваша високість; така вже я вродилася, – тільки на веселе базікання, а не на серйозне діло!

Д о н П е д р о

О, навпаки, мені зовсім не подобається ваше мовчання, а веселість вам дуже до лица! Безперечно, ви народились у веселу годину!

Б е а т р і ч е

Ні, ви помиляєтеся, ваша високість: моя мати страшенно кричала. Але саме в той час на небі танцювала зірка, і під нею я народилася на світ. – Кузино й кузене, пошли вам боже щастя!

Л е о н а т о

Небого, чи не будете ви такі ласкаві поклопотатися тим, про що я вас просив?

Б е а т р і ч е

О, пробачте мені, дядю. – З вашого дозволу, ваша високість.

(Виходить).

Д о н П е д р о

Слово честі, яка ж весела, яка мила дівчина!

Леонато

Так, елемента меланхолії в ній дуже мало, ваша високість. Вона тільки тоді й серйозна, коли спить. Та й тоді вона не завжди серйозна. Дочка моя розповідала мені, що часом Беатріче сниться щось неприємне, а прокидається вона з реготом.

Дон Педро

Вона терпіти не може, коли їй говорять про мужа.

Леонато

Боже борони!.. Своїми насмішками вона проганяє від себе всіх женихів.

Дон Педро

З неї була б чудова дружина для Бенедикта.

Леонато

О господи! Ваша високість, та коли б їх спарувати тільки на тиждень – вони б заговорили одне одного до божевілля.

Дон Педро

Графе Клавдію, коли ви збираєтеся вести вашу наречену до церкви?

Клавдію

Завтра, ваша високість. Час шкандибає на милицях, доки кохання не виконає всіх своїх обрядів.

Леонато

Ні, не раніше понеділка, мій любий сину. Це від сьогодні буде якраз сьома ніч. Та й то це замало часу, щоб улаштувати все так, як я б того бажав.

Дон Педро

О, бачу я, ви похитуєте головою на таке довге чекання; але ручуся тобі, Клавдію, що час у нас пролетить непомітно. А поки що я спробую вчинити один з подвигів Геркулеса, який полягатиме в тому, щоб розпалити між синьйором Бенедиктом та синьйориною Беатріче шалене кохання. Мені страшенно хочеться спарувати їх, і я переконаний, що мені таки пощастить влаштувати цей шлюб, якщо ви всі троє погодитеся мені допомагати і виконувати мої вказівки.

Леонато

Ваша високість, я весь до ваших послуг, хоч би й довелося мені для цього не спати десять ночей.

Клавдію

І я, ваша високість.

Дон Педро

І ви теж, люба Геро?

Геро

Я охоче візьму на себе кожне пристойне доручення, аби допомогти моїй кузині здобути гарного чоловіка.

Дон Педро

А Бенедикт – не самий безнадійний з женихів, яких я знаю. Він вартий хвали. це я можу сміливо сказати. Він шляхетного роду, випробуваної відваги і незаперечної чесності. Я навчу вас, як вплинути на вашу кузину, щоб вона закохалася в Бенедикта, а сам я, за вашою допомогою, так упораюся з Бенедиктом, що, незважаючи на свій гострий розум і вередливий смак, він таки закохається в Беатріче. Якщо нам пощастить цього досягти, то Купідон більше не стрілець; слава його осяє нас, нас – єдиних, справжніх богів кохання. Ходімо ж зі мною, я розкажу вам мій план!

Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Інша кімната в будинку Леонато.

Входять дон Хуан і Борачіо.

Дон Хуан

Виходить, це правда: граф Клавдіо одружується з дочкою Леонато.

Борачіо

Так, ваша світлість; але я можу стати на перешкоді.

Дон Хуан

Кожна затримка, кожна завада, кожна перешкода буде ліками для мене. Я хворий на ненависть до нього; і все, що перечить його бажанням, збігається з моїми. Як же ти можеш стати на перешкоді цьому шлюбу?

Борачіо

Не зовсім чесним шляхом, ваша світлість; але так спритно, що нечесності тієї ніхто й не помітить!

Дон Хуан

Скажи мені коротко: як?

Борачіо

Здається, я вже говорив вашій світлості рік тому, що Маргарита, камеристка Геро, вельми ласкава до мене.

Дон Хуан
Пригадую.

Борачіо

Я можу попросити її будь-коли нічної пори визирнути з віконця спочивальні її синьйорини.

Дон Хуан

Не бачу в твоєму плані життя, яке могло б стати смертю цьому шлюбу.

Борачіо

Приготувати з цього отруту – то вже ваша справа. Ідіть до принца, вашого брата, і, не шкодуючи слів, скажіть йому, що він плямує свою честь, влаштовуючи шлюб славного Клавдіо (якого ви так глибоко поважаєте) з такою брудною шльондрою, як Геро.

Дон Хуан

А які ж докази зможу я подати?

Борачіо

А такі, що їх буде цілком досить для того, щоб одурити принца, поранити Клавдіо в самісіньке серце, занепастити Геро і вбити Леонато. Невже вам цього мало?

Дон Хуан

Щоб досадити їм, я піду на все.

Борачіо

Ну, то йдіть же! Знайдіть слушну хвилинку, щоб поговорити з дон Педро і з графом Клавдіо віч-на-віч. Скажіть їм, що ви знаєте: Геро закохана в мене. Виявіть особливу прихильність і до принца, і до Клавдіо і намагайтеся запевнити їх, що, тільки шануючи братову честь, бо він влаштовує цей шлюб, і захищаючи репутацію його друга, якого мають намір обдурити личиною дівоцтва, – змушені ви все це їм відкрити. Навряд чи вони без доказів цьому повірять. Подайте їм докази, і то – найпереконливіші: вони побачать мене під вікном спочивальні Геро і почують на власні вуха, як я зватиму Маргариту – Геро, а Маргарита мене – Борачіо. Покажіть їм це останньої ночі, перед самим весіллям. А я тим часом влаштую так, що Геро тієї хвилини не буде в кімнаті; отже, безчесність Геро так буде схожа на правду, що ревності перетворяться на впевненість і всі готування до шлюбу обернуться внівець.

Дон Хуан

Яке б лихо не виросло з цього, я беруся за цю справу! Виконуй, покажи твою спритність – і матимеш тисячу дукатів нагороди!

Борачіо

Тільки сміливіше обвинувачуйте, а моя спритність маху не дасть!

Дон Хуан

Піду зараз довідаюся, на який день призначено в них весілля.

СЦЕНА ТРЕТЯ

Сад Леонато.

Входять Бенедикт і хлопчик.

Бенедикт

Хлопче!

Хлопчик

Синьйоре?

Бенедикт

У моїй кімнаті на вікні лежить книга; принеси її сюди в сад.

Хлопчик

Я вже тут, синьйоре.

Бенедикт

Знаю це; та я хотів би, щоб ти був уже там і миттю знову тут з'явився.

Хлопчик виходить.

Дивуюсь, як це людина, що добре бачить, якими кумедними йолапами робляться інші люди з кохання, – як така людина, насміявшись усмак з тих божевільних дуросців у інших, закохується, зрештою, сама і сама ж стає об'єктом свого власного глузування. І така людина – Клавдіо. Пам'ятаю, був час, коли він не визнавав іншої музики, крім барабана та сурми, а тепер він воліє слухати тамбурин і флейту. Пам'ятаю, був час, коли він ладен був миль із десять пішки відмахати, щоб подивитися на добру зброю, а тепер він може десять ночей не спати, обмірковуючи фасон нового колета. Колись мав він звичай говорити просто і до речі, як чесна людина і солдат, а тепер обернувся в якогось красномовного балакуна; мова його – справжній фантастичний бенкет: що не слово, то химерна страва! Та невже ж і я можу так змінитися? Невже ж і я колись дивитимуся такими очима? Не знаю. Не думаю. Я, звичайно, не забожуся, що кохання не оберне мене на устрицю, але можу

сміливо заприсягтися в одному: доки я ще не обернувся на справжню устрицю, такого йолопа кохання ніколи з мене не зробить. Одна жінка вродлива, – а мені байдужісінько; друга розумна, – а мені байдужісінько; третя добродісна, – а мені байдужісінько, бо доки всі принади не поєднуються в одній жінці, жодна жінка не принади мене. Вона мусить бути багата – це обов'язково; розумна, або мені її не треба; добродісна, або я за неї нічого не дам; вродлива, або я ніколи й не гляну на неї; лагідна, або хай і близько до мене не підходить; шляхетна, або я не візьму її навіть і тоді, коли б вона янгола була варта; крім того, вона повинна приємно розмовляти, бути хорошою музиканткою, а волосся в неї хай буде такого кольору, як бог дасть. Ах! Ось принц і monsieur Купідон! Сховаюся в альтанці.

(Ховається).

Входять дон Педро, Леонато і Клавдіо.

Дон Педро

Що ж, будемо слухати музику, синьйори?

Клавдіо

Так, добрий принце. – Що за тихий вечір!

Мов притаївсь, щоб слухати ніжні звуки...

Дон Педро

Ти бачив, де сховався Бенедикт?

Клавдіо

О, дуже добре, принц! Як змовкне спів,

Ми тій лисиці кинемо принаду.

Входить Балтазар з музикантами.

Дон Педро

Ну, Балтазар, заспівай нам ще раз.

Балтазар

Не силуйте, мій добрий принце, знов

Ганьбити музику поганим співом.

Дон Педро

Майстерності то найпевніший доказ –

Не визнавати власного таланту.

Прошу тебе, співай! Чи ж я повинен

Благать тебе, мов наречену?

Балтазар

Що ж!

Коли на те пішло – я заспіваю;

Бо ж не один благає наречену

Подарувать любов, хоч тямить сам,
Що справа заходу неварта; все ж –
Благає й присягається, що любить.

Дон Педро

Прошу, співай! А хочеш сперечатись,
То сперечайся краще вже по нотах!

Балтазар

Поки до нот – прошу занотувати,
Що й нотування всі вони неварті.

Дон Педро

Він розмовляє начебто по нотах,
Та все нотації, а нот нема!

Музика.

Бенедикт

Ну, почалося! От і “божественна арія“! Душа його зараз
злине над хмарами... Чи не дивно, що баранячі кишки мають таку
здатність тягти душу з людського тіла? Ні, щодо мене, то за мої
гроші я волів би послухати рогової музики.

Балтазар

(співає)

Чого зітхать, красуні вам?
Мужчини всі зрадливі:
Він нині тут, а завтра – там,
Чуття у них мінливі.
Чого ж тужить,
Хай він біжить, –
Геть настрій той скорботний!
Зітхання в приспів оберніть –
Веселий, безтурботний:
Гей-го, ла, ла! Гей-го, ла, ла!
Гей-го, ла, ла, ла, ла!
Покиньте вмиль, покиньте вмиль
Співать пісень журливих;
Нездатні всі вони любить, –
Гонивітри на диво!
Чого ж тужить,
Хай він біжить –
Геть настрій той скорботний!
Зітхання в приспів оберніть –
Веселий, безтурботний:
Гей-го, ла, ла! Гей-го, ла, ла!
Гей-го, ла, ла, ла, ла!

Дон Педро

Слово честі, чудова пісня!

Балтазар

Але поганий співак, ваша високість.

Дон Педро

А? Ні, ні. Далебі, для власної потреби ти співаєш зовсім непогано.

Бенедикт

(набік)

Коли б їм собака отако заскиглив – вони б його повісили. Благаю бога, щоб його паскудний голос не накликав нам якого нещастя! З неменшою втіхою вислухав би я й нічного крука, якої б він біди нам не віщував.

Дон Педро

(до Клавдіо)

Так, так, звичайно! ¹ – Чуєш, Балтазар? Роздобудь нам, будь ласка, кілька хороших музикантів; нам би хотілося, щоб завтра вночі вони заграли під вікнами спочивальні синьйорини Геро.

Балтазар

Добуду найкращих, яких зможу знайти, ваша високість.

Дон Педро

Зроби ж це. Прощай.

Балтазар і музиканти виходять.

Слухайте, Леонато, що то ви мені казали сьогодні? Що ваша небога Беатріче закохалася в синьйора Бенедикта?

Клавдіо

О так!...

(Тихо до Педро).

Підкрадайтесь, підкрадайтесь! Дичина вже сіла...

(Голосно).

Ніколи б я не повірив, що ця синьйорина може закохатися в будь-якого мужчину.

Леонато

І я також. Але найдивніше за все, що вона божевільно закохалася саме в Бенедикта, якого, зважаючи на її поведження з ним, здавалося б, просто ненавиділа досі.

¹Під час попередньої репліки Бенедикта дон Педро тихо розмовляв з Леонато або Клавдіо про задуману ними серенаду, і початкові слова цієї репліки він звертає до одного з них.

Бенедикт

(набік)

Невже це можливо?! То он воно звідки вітер віє?

Леонато

Слово честі, ваша високість, Я вже й сам не знаю, що про це думати. Але вона кохає його так шалено, що це перевершує всяку уяву.

Дон Педро

А може, вона тільки прикидається?

Клавдіо

Далебі, схоже на те.

Леонато

О боже! Прикидається! Та ніколи ще удавана пристрасть не наближалася так до щирої, як у неї!

Дон Педро

Але чим же вона цю пристрасть виявляє?

Клавдіо

(тихо)

Настромлюйте принаду на гачок: рибка зараз клуне.

Леонато

Чим виявляє, ваша високість? Вона сидить собі і... Таж ви чули, як дочка моя вам розповідала...

Клавдіо

Так, розповідала.

Дон Педро

Що? Що? Скажіть же, прошу вас! Ви дивуєте мене. Я завжди думав, що серце її неприступне для всіх штурмів кохання.

Леонато

Я й сам ладен був заприсягтися, що це так, ваша високість. Особливо для кохання до Бенедикта.

Бенедикт

(набік)

Я вважав би це за жарт, коли б таке говорив не той сивобородий батько: шахрайство не може критися під такою достойністю.

Клавдіо

(тихо)

Отрута подіяла: підлийте ще.

Дон Педро

Що ж, вона призналася Бенедиктові в коханні?

Леонато

Ні. Клянеться навіть, що ніколи й не признається. Саме це найбільше її мучить.

Клавдіо

Так, так, вірно! Ваша донечка переказувала, що вона говорить: “Я поводитися з ним завжди так зневажливо, то як же я тепер напишу йому, що люблю його?”

Леонато

Так вона говорить, коли починає до нього писати. Вона разів по двадцять схоплюється вночі і сидить у самій сорочці, доки не спише цілого аркуша паперу... Дочка моя все нам розповідає.

Клавдіо

До речі, про аркуш паперу; я згадав одну кумедну історію, про яку розповідала нам ваша доня.

Леонато

О!.. Так, так! Коли вона написала листа й почала його перечитувати, то помітила раптом, що як того листа скласти, то імена Бенедикта й Беатріче лягають одне на одне.

Клавдіо

Так.

Леонато

О! Тоді вона розірвала листа на тисячу дрібних шматочків і почала докоряти собі за безсоромність, що писала до того, хто, – вона це добре знає, – тільки насміється з неї. “Я міряю його, – каже вона, – на свою мірку; адже коли б йому спало на думку написати до мене, я взяла б його на глум. Так, так, хоч і люблю його, проте взяла б його на глум!”

Клавдіо

А потім вона падає навколішки, плаче, ридма ридає, б'є себе в груди, рве на собі волосся, молиться, проклинає: “О мій любий Бенедикте! Боже, пошли мені сили!..”

Леонато

Атож, точнісінько так вона й робить; дочка моя так розповідає. Шалена жага заповонила її до краю; тож донечка моя тепер боїться, коли б вона з розпачу не заподіяла собі лиха. Далебі, це щира правда!

Дон Педро

Добре було б, якби Бенедикт довідався про це від кого іншого, коли вона сама не хоче йому признатися.

Клавдіо

Навіщо? Він тільки повернув би все це на жарт і змучив бідну синьйорину ще більше

Дон Педро

Якби він так зробив, то його півсити мало! Вона така чарівна, люба синьйорина і, поза всякими сумнівами, добродісна.

Клавдіо

І, до того ж, надзвичайно розумна.

Дон Педро

Розумна в усьому, за винятком того, що закохалася в Бенедикта.

Леонато

Ах, ваша високість, коли розум і кров змагаються в такому ніжному тілі, то можна поставити десять проти одного, що переможе кров! Шкода мені її, і я маю для цього достатні підстави, бо я їй дядя й опікун.

Дон Педро

Хотів би я, щоб вона подарувала мені своє палке кохання! Я відкинув би всі інші міркування і зробив би її своєю половиною. Прошу вас, розкажіть все це Бенедиктові; почуємо, що він на це скаже.

Леонато

Ви гадаєте, ще то буде добре?

Клавдіо

Геро певна, що Беатріче помре. Вона й сама каже, що помре, коли він її не покохає, а що вона скоріше помре, ніж признається йому в коханні; а коли він посватається до неї, то вона скоріше помре, ніж відступиться від своєї звичної глузливості.

Дон Педро

Вона має рацію: якщо вона признається йому в коханні, дуже можливо, що він візьме її на глум. Ви ж знаєте, яка він зарозуміла людина.

Клавдіо

А проте який вродливий мужчина!

Дон Педро

Так, то правда, – щасливий він на вроду.

Клавдіо

Їй-богу, по-моєму, він дуже розумний.

Дон Педро

Справді, в нього проблискує часом щось схоже на дотепність.

Леонато

А я вважаю, що він ще й хоробрий воїн.

Дон Педро

Справжній Гектор¹, запевняю вас; а щодо поєдинків – то навіть мудрець: він або ухиляється від них дуже спритно, або ж кидається в бій з правдивим християнським страхом.

Леонато

Якщо він боїться бога, то, звичайно, мусить неминуче зберігати мир, а вже коли мир порушено, то мусить встрявати в сварку зі страхом і трепетом.

Дон Педро

Так він і робить; він справді боїться бога, хоч у це й важко повірити, судячи з деяких його, надто вільних, жартів. Шкода мені вашої небоги! А може, пошукаємо Бенедикта й розкажемо йому про її кохання?

Клавдіо

Ні, не кажіть йому нічого, ваша високість! Краще звернутися до неї з доброю порадою, щоб допомогти їй вирвати цю пристрасть із серця.

Леонато

Ні, це неможливо; вона скоріше вирве своє власне серце.

Дон Педро

Ну, гаразд; то послухаймо, що нам іще розповість ваша доня. А тим часом хай ця пристрасть трохи прохолоне. Я дуже люблю Бенедикта, проте хотів би, щоб він оцінив себе сам, скромно й безсторонньо, і зрозумів, що він невартий такої чудової дружини.

Леонато

Чи не бажаєте завітати до господи, ваша високість? Обід готовий.

¹Гектор – син царя Приама, найдоблесніший з троянських воїнів під час Троянської війни.

К л а в д і о

(тихо)

Якщо й після цього він не закохається в неї до нестями, то вже ніколи більше не віритиму я моїм сподіванням!

Дон Педро

(тихо)

Тепер треба розставити такі тенета й на неї; за це хай візьмуться ваша доня та її камеристка. Ото сміха буде, коли кожен з них забере собі в голову, що його палко кохає другий. а на ділі – нічого немає! Хотів би я подивитися на ту сцену: то, мабуть, буде весела німа пантоміма! Пошлемо її запросити його до столу!

Дон Педро, Клавдіо і Леонато пішли. Виходить з альтанки

Б е н е д и к т .

Б е н е д и к т

Це не може бути жартом: вони розмовляли надто серйозно. Геро розповіла їм усю правду. Їм, здається, шкода синьйорини. Видно, що пристрасть її дійшла вже до краю. Закохалася в мене! Це вимагає нагороди. Я чув, якої вони про мене думки: кажуть, запишаюсь я, коли помічу її кохання; кажуть також, що вона воліє померти, ніж виявити, бодай найменшими ознаками, свою пристрасть... Ніколи не збирався я одружуватись, але нехай же не вважають мене за гордого... Щасливий той, хто чує, що в ньому осуджують, – він може позбутися тих вад. Вони кажуть, що синьйорина вродлива; це правда, можу й сам це засвідчити; і добродісна, – і це так, і цього не можу заперечувати; і розумна, – дарма що закохалася в мене! Як по правді, то це не набагато їй розуму збільшить, а проте це й не є доказом її дурості, бо я й сам ладен закохатися в неї по самісінькі вуха... Звичайно, на мене відразу ж посиплються нікчемні крихти різних заяжених дотепів за те, що я так довго повставав проти шлюбу!.. Та хіба ж смаки не міняються? За юних літ людина любить якусь страву, а під старість і дивитись на неї не хоче. Чи ж можуть всі оці ущипливі слова та жарти, ці паперові стріли нашого мозку перешкодити людині йти своїм шляхом?.. Ні!.. Світ мусить бути заселений! Коли я говорив, що помру неодружений, то я не думав тоді, що доживу до шлюбу... Ось іде Беатріче. Присягаюся денним світлом, вона – красуня! Я вже помічаю в ній деякі ознаки кохання.

Входить Беатріче.

Б е а т р і ч е

Проти моєї волі послано мене просити вас до столу.

Бенедикт

Прекрасна Беатріче, дякую вам за ваш труд.

Беатріче

Я взяла на себе не більше труда, щоб заслужити на вашу подяку, ніж ви, щоб дякувати мені. Якби це було трудно, я б не прийшла.

Бенедикт

Виходить, це доручення зробило вам приємність?

Беатріче

Так, саме стільки, скільки ви можете взяти на кінчик ножа і не отруїти й галки... Ви не маєте апетиту, синьйоре? Ну, то прощайте!

(Виходить).

Бенедикт

Ага!.. “Проти моєї волі послано мене просити вас до столу”, – це має подвійне значення. “Я взяла на себе не більше труда, щоб заслужити на вашу подяку, ніж ви, щоб дякувати мені”, – це однаково, що сказати: “Всякий труд, що я взяла б його на себе для вас, такий же легкий мені, як і вам – подяка”. Якщо я не зглянуся на неї, я буду негідник! Якщо я не покохаю її, я буду єврей! Ах, коли б мені пощастило здобути її портрет!

(Виходить).

ДІЯ ТРЕТЯ

СЦЕНА ПЕРША

Сад Леонато.

Входять Геро, Маргарита й Урсула.

Геро

Біжи, голубко Маргарито, в залу;
Там знайдеш ти кузину Беатріче
В розмові з принцом й з Клавдіо моїм.
Шепни на вухо їй, що я й Урсула
Гуляємо в саду, і мова йде
У нас лише про неї; і додай,
Що ти підслухала; а їй порадь
Прокрастись нишком в затишну альтанку,
Де каприфолій сіткою рясною
На сонечку розрісся так, що зовсім
Всередину не пропускає сонця, –
Так фаворит, звеличений монархом,
На владу часом гордо постає,
Яка цю гордість в ньому і зростила! –
Хай там сховається, щоб нас підслухать.
Подбай, щоб все було як слід. Іди!

Маргарита

Ручуся вам, що прийде зараз, вмить!
(*Виходить*).

Геро

Урсуло, тільки прийде Беатріче –
Ми будемо, гуляючи в алеї,
Розмову вести лиш про Бенедикта.
Як я назву його – ти зразу мусиш
Його хвалити над усі заслуги.
А я почну тобі розповідати,

Що Бенедикт кохас Беатріче
Й що він з кохання просто занедужав.
Таж має Купідон маленький стріли.
Що ними ранить серце й через слух.

З'являється Беатріче в глибині сцени.
Ну, почнемо! Поглянь, он Беатріче,
Мов чаєчка, припавши до землі,
Підслухати розмову нашу лине.

Урсула

Найбільша втіха для рибалки – бачить.
Як рибонька на веслах золотих
Мчить, розсікаючи сріблясті хвилі.
Щоб проковтнуть пожадливо принаду.
Отак і ми впіймаєм Беатріче.
Як рибку на гачок. О, гляньте, гляньте!
Он притаїлась в затінку кущів...
Я діалог не зіпсую, не бійтесь!

Геро

То підійдімо ближче, щоб ні крихти
Її цікаве вушко не впустило
Із солодко-облудної принади.

Підходять до альтанки.
Ні, далебі, Урсуло, вже занадто
Вона зневажлива й зарозуміла.
Душа її і полохлива, й дика,
Як дикий сокіл на стрімчастій скелі!

Урсула

Чи певні ж ви, що Бенедикт кохає
Так палко Беатріче.

Геро

Кажуть так
І принц, і мій коханий наречений.

Урсула

І доручили вам їй це сказати?

Геро

Просили пояснити їй всю правду.
Та я порадила, якщо вони
Прихильно ставляться до Бенедикта,
Хай вплинуть, щоб він пристрась подолав
Й ніколи їй в коханні не признався.

Урсула

Але чому? Хіба ж оцей синьйор
Неварт щасливого такого ложа,
Як ложе синьйорини Беатріче?

Геро

О бог кохання! Знаю, що він вартий
Всього, що може зажадать мужчина.
Та ще природа не створила досі
Такої жінки з серцем гордовитим,
Як наша Беатріче. Таж у неї
В очах іскряться глум лише й зневага;
З презирством дивиться вона на все,
А розум свій так високо цінує,
Що інше все здається їй нікчемним.
Вона не може ні кохать сама,
Ані відчути, що то є кохання,
Так-бо закохана сама у себе.

Урсула

Я думаю так само. Може, й справді
Не слід їй знати про його кохання,
Бо засміє синьйора Бенедикта.

Геро

Ти кажеш щиру правду. Досі я
Не зустрічала жодного мужчини,
Який би він не був, – чи то розумний,
Чи то шляхетний, молодий, вродливий, –
Щоб навпаки його не змалювала
Синьйора Беатріче. Як лицем
Принадний він – годиться їй у сестри;
Якщо смуглявий – ляпнула природа
Чорнилом, малювавши Арлекіна;
На зріст високий – спис тупоголовий;
Низький – то зле обточений агат;
Як красномовний він – на вітрі флюгер;
А мовчазний – недвижний то пеньок.
Так кожного навиворіт покаже,
І доблесті, і щирості – ніколи
Нічого по заслuzі не віддасть.

Урсула

Так, в'їдливість така – то непохвально.

Геро

Колоти так, як коле Беатріче,
Як не заведено ніде й ніким, –

Не тільки непохвально. – непристойно!
Та хто ж насмілиться їй це сказати?
Сказала б я – на сміх мене підніме.
О! Засміє на смерть, задушить глумом!
Хай краще, як пригашений вогонь
Зітхаючи, зотліє Бенедикт.
То буде легша смерть, ніж смерть від глуму,
Яка страшніш, ніж смерть від лоскотання!

Урсула

А може, краще все ж їй розказати?
Почуєм, що вона вам відповість.

Геро

Ні, краще я піду до Бенедикта
Й пораджу побороти в собі пристрасть.
Я навіть вигадую щось про неї –
Невинне зовсім, щоб її обмовить.
Хто знає, як один недобрий нятяк
Зненацька може отруїть любов?

Урсула

О ні, не ображайте так кузини!
Невже вона така вже нерозважна,
Щоб (маючи швидкий і гострий розум,
Який в ній цінять) знехтувать могла
Достойного такого жениха –
Синьйора Бенедикта?

Геро

Так! Звичайно,
В Італії – єдиний він достойний,
За винятком коханого мого!

Урсула

Не гнівайтесь на мене, синьйорино,
Прошу вас, але я скажу вам так:
По вроді, вдачі, розуму й відвазі –
На всю Італію вважають першим
Синьйора Бенедикта.

Геро

Щира правда.
Собі здобув він славу прехорошу.

Урсула

Яку чеснотами він заслужив
Раніше, ніж її здобув. Коли ж
Весілля ваше, синьйорино?

Геро

Завтра ж.

Ходім, я покажу тобі обнови.
А ти порадь, яке мені убрання
Найкраще вибрати собі на завтра.

Урсула

(тихо)

Вона впіймалась на гачок, ручуся!

Геро

(тихо)

Тож випадок в коханні помагає:
Амур і стріли, і тенета має!

Геро й Урсула пішли.

Беатріче виходить з альтанки.

Беатріче

Вогнем палають вуха! Що це з ними?..
Невже мене за гордощі картають?!
Прощайте ж гордощі дівочі! З вами
Лише лихої слави наживають...
Люби ж мене, коханий Бенедикте!
Не знатимеш в моїм коханні муки.
Твоїй руці скорю я серце дике,
Й з'єднаємо навіки наші руки.
Всі кажуть – ти достойний; присягаю,
Не з людських уст, а я й сама те знаю!

(Виходить).

СЦЕНА ДРУГА

Кімната в будинку Леонато.

Входять дон Педро, Клавдіо, Бенедикт і Леонато.

Дон Педро

Я залишуся тут тільки на ваше весілля, а потім поїду до Арагонії.

Клавдіо

Я проведу вас туди, ваша високість, якщо ви мені це дозволите.

Дон Педро

Ні, це значило б потьмарити сяйво вашого нового щастя: це однаково, що показати дитині нове убрання і заборонити їй його носити. Я тільки дозволю собі попросити Бенедикта

подорожувати разом зі мною, бо з маківки аж до самісіньких п'ят – він втілена веселість. Уже разів зо два чи три перерізає він Купідонову тятину, і цей маленький катюжка не наважується більше стріляти в нього. Серце в нього таке міцне, мов дзвін, а язик його – то дзвонове серце; отже, що в нього на серці, те в нього завжди й на язиці.

Бенедикт

Панове, я вже далеко не той, що був колись.

Леонато

І я це кажу; мені здається, ви стали серйозніші.

Клавдіо

Глядіть, коли б він не закохався.

Дон Педро

Повісити б цього гульця! Та в ньому ж немає й краплини справжньої крові, яка могла б спалахнути від справжнього кохання! Якщо він похнюпився, то це означає, що в нього немає грошей.

Бенедикт

Мені зуб болить.

Дон Педро

Вирвати його!

Бенедикт

Повісити б його!

Клавдіо

Спершу повісити його, а потім вирвати зуба.

Дон Педро

Як! Зітхати від зубного болю?

Леонато

Від якогось флюсу чи болячки?

Бенедикт

Добре вам говорити: кожен може пересилити біль, та не той, кому болить.

Клавдіо

А я кажу, що він закохався.

Дон Педро

Та немає в ньому нічого й схожого на закоханість, хіба що дуже кохається він у чудних перевдяганнях: сьогодні, приміром, він убраний як голландець; завтра – як француз; або

часом поєднує в убранні дві країни: німець від талії донизу – штани широчезні; іспанець від талії вгору – камзола й не видно¹. Коли тільки він не закоханий у ці дурощі, – а він таки кохається в них, як мені здається, – то, в кожному разі, він ще не спав з розуму від кохання, як це здається вам.

К л а в д і о

Якщо він не закоханий в якусь жінку, то, виходить, жодній старій прикметі вірити не можна. Він щоранку чистить свого капелюха, – що це означає?

Д он П е д р о

Чи бачив його хто в цирульника?

К л а в д і о

Ні, але цирульника бачили в нього; і колишньою окрасою його щік уже напхано кілька тенісних м'ячів.

Л е о н а т о

То ж то я дивлюся – він наче помолодшав, відколи зголив бороду.

Д он П е д р о

Так. Та ще й натирається цибетом². Тепер ви розумієте, чим це пахне?

К л а в д і о

Це однаково, що сказати: чарівний юнак закохався.

Д он П е д р о

Найбільший тому доказ – це його меланхолія.

К л а в д і о

І коли ж то бувало, щоб він так мив собі обличчя?

Д он П е д р о

От, от! Або підфарбовувався? Чув я, про це вже починають говорити.

К л а в д і о

А де подівся його жартівливий розум? Сховався тепер у струну лютні, яка бринить тільки тоді, коли її пощипують.

Д он П е д р о

Справді, який сумний випадок! Все ясно! Так і є, так і є: він закохався.

¹ Іспанці теж носили камзол, але поверх нього ще й плащ, тому його й не видно було.

² Цибет – речовина, що дуже пахне мускусом, схожа на жовту або коричневу мазь.

Клавдіо

А я знаю, хто закоханий у нього.

Дон Педро

Хотів би і я те знати. Ручуся вам, мабуть, така, що його не знає.

Клавдіо

Навпаки, знає навіть усі його вади, а проте гине з кохання до нього.

Дон Педро

Доведеться поховати її догори обличчям.

Бенедикт

Всім цим ви не вилікуєте мого зубного болю! – Шановний синьйоре, пройдімося зі мною; я маю сказати вам вісім або дев'ять розумних слів, що їх ці дерев'яні коники не повинні чути.

Бенедикт і Леонато виходять.

Дон Педро

Присягаюся життям, він свататиме Беатріче.

Клавдіо

Напевно. А Геро й Маргарита тим часом уже зіграли свої ролі перед Беатріче, і тепер ці два ведмеді не погризуться більше, коли зустрінуться.

Входить дон Хуан.

Дон Хуан

Велителю мій і брате, бережи вас боже!

Дон Педро

Добридень, брате.

Дон Хуан

Якщо ви маєте вільний час, я хотів би поговорити з вами.

Дон Педро

Сам на сам?

Дон Хуан

Якщо ваша ласка. А проте граф Клавдіо може слухати; те, що я маю сказати, стосується його.

Дон Педро

В чім справа?

Дон Хуан

(до Клавдіо)

Ваша милість мають намір вінчатися завтра?

Дон Педро

Ви ж це знаєте дуже добре.

Дон Хуан

Цього я ще не знаю, доки він не знає того, що знаю я.

Клавдіо

Якщо існує якась перешкода, то відкрийте її, прошу вас.

Дон Хуан

Ви можете думати, що я не люблю вас. Та почекайте, – це покаже час; а поки що будьте кращої думки про мене після того, що я вам зараз скажу. Щодо мого брата, то він, гадаю, дуже до вас прихильний і від щирого серця допоміг вам влаштувати цей шлюб. Тим часом це, безперечно, кепська послуга і зовсім марна праця!

Дон Педро

Що таке? В чім справа?

Дон Хуан

Я для того сюди й прийшов, щоб усе вам пояснити. Коротко кажучи (бо вже й без того ми надто довго про неї говоримо), – синьйорина зрадлива.

Клавдіо

Хто? Геро?

Дон Хуан

Саме вона: Леонатова Геро, ваша Геро, чия завгодно Геро.

Клавдіо

Зрадлива?

Дон Хуан

Це слово ще надто хороше, щоб змалювати її аморальність. Я сказав би, що вона гірше, ніж зрадлива. Придумайте якийсь гірший вираз, і я прикладу його до неї. Не дивуйтеся, майте терпіння, – я доведу. Ходімо зі мною цієї ночі – і ви побачите, як лазять у вікно до її спочивальні навіть напередодні її весілля. Якщо кохання ваше і після цього не охолоне, то вінчайтеся з нею завтра; але для вашої честі було б краще змінити ваш намір.

Клавдіо

Невже тому правда?

Дон Педро

Не хочу вірити!

Дон Хуан

Якщо ви не зважуєтеся вірити тому, що ви бачите, то не признавайтесь в тому, що ви знаєте. Якщо ви схочете піти зі мною – я покажу вам доволі; а коли ви побачите й почувсте ще більше – дійте відповідно до цього.

Клавдіо

Якщо я побачу цієї ночі щось таке, після чого не захочу одружитися з нею завтра, то в тій же церкві, де я вінчатися хотів, я осоромлю її при всіх.

Дон Педро

А тому що я допомагав тобі здобути її, то я приєднаюся до тебе й тепер, щоб збезчестити її.

Дон Хуан

Не хочу більше ганьбити її, доки ви не побачите всього самі. Потерпіть лише до ночі: далі справа сама себе покаже.

Дон Педро

О, який несподіваний оборот!

Клавдіо

О, яке нечуване, страшне нещастя!

Дон Хуан

О, яке щастя вчасно врятуватися від ганьби! – скажете ви, коли побачите, що буде.

Виходять.

СЦЕНА ТРЕТЯ

Вулиця.

Входять Кизил і Дрючок зі сторожею.

Кизил

А скажіть-но, люди добрі, чи ви чесні й вірні?

Дрючок

Ще б пак! А ні, то неварті б вони були того, щоб втерпіти спасіння душі їх і тіла¹.

Кизил

Е ні! Така кара була б для них надто легка; адже ж розраховували на їхню відданість, коли їх вибирали на принцеву сторожу.

¹Подібно до багатьох персонажів Шекспіра, Кизил і Дрючок калічать слова, вживають їх в невластивому значенні.

Дрючок

Ну, добре вже! То дайте ж їм тепер деструкцію¹, сусідо Кизиле.

Кизил

По-перше: як ви гадаєте, хто з вас найбільш непридатний до того, щоб бути за поліцая?

1-й сторож

Х'ю Вівсяник, добродію, або Джордж Вуглик, бо вони обоє вміють писати й читати.

Кизил

Ага! Підійдіть-но ближче, сусідо Вуглику! Бог благословив вас хорошим ім'ям. Бути гарним з лиця чоловіком – це дар фортуни; ну, а вміти писати й читати – то вже від природи.

2-й сторож

І те і друге, пане поліцаю...

Кизил

Ви маєте? Я ж знав наперед, що така буде ваша відповідь. Ну, гаразд! Отже, щодо вашої вродливості, добродію, то дякуйте богові і не пишайте нею; а щодо вашого писання й читання, то показуйте їх там, де в цих дурницях немає жодної потреби. Ви, кажуть, найбезтямніший і найнепридатніший до того, щоб бути за поліцая, – ну, то беріть ліхтар. Ось вам наказ: хапайте всіх волоцюг і зупиняйте всіх ім'ям принца.

2-й сторож

А як не схоче хто зупинитися?

Кизил

Ну, то не звертайте на нього увагу; нехай собі йде. А потім скличте всю сторожу і подякуйте господа-богові, що визволив вас від пройдисвіта.

Дрючок

А коли хто не схоче зупинитися, як йому наказано, – виходить, він не з принцевих підданців.

Кизил

Вірно, бо сторожі слід втручатися лише до справ принцевих підданців, а з чужими вам і зв'язуватися нічого. Далі: ви не повинні чинити галасу на вулицях; бо... бо... щоб нічна сторожа язиком плескала та базікала – то річ не дозволена, і її аж ніяк не можна терпіти.

¹Замість – “інструкцію”.

2-й сторож

А навіщо плескати? Ми краще заснемо трохи. Адже ми знаємо, як годиться сторожі поводитися.

К и з и л

Атож! Ви говорити як сторож бувалий і вельми надійний. І я так собі міркую: хто спить, той, мабуть, грішити не може. Глядіть тільки, щоб у вас алебард не покрали. Так! Ну, а ще треба вам до всіх пивниць зазирнути, і кого там п'яних знайдете – женіть їх додому спати!

2-й сторож

А як не схочуть?

К и з и л

То не чіпайте їх, доки не протверезяться. А якщо вони й після того не дадуть вам розумнішої відповіді – ну, тоді можете сказати їм, що вони зовсім не ті люди, за кого ви їх вважали.

2-й сторож

Слухаю, добродію.

К и з и л

А коли раптом натрапите на злодія, то можете запідозрити його, по праву вашого звання, що він людина непутяща. А з такими людьми що менше будете зв'язуватися, то краще буде для вашої моральності.

2-й сторож

А якщо ми з певністю знатимемо, що то злодій, то чи не накласти нам на нього руки?

К и з и л

Правду кажучи, по праву вашого звання, можете його й ухопити. Та тільки я так собі міркую: не чіпай дьогтю, бо сам замажешся! А найспокійніше буде для вас, як упіймаєте злодія, – нехай сам покаже, що він за птиця, а тоді дайте йому змогу вшитися з вашої компанії!

Дрючок

Недарма ж вас, товаришу, милосердою людиною звуть.

К и з и л

А вірно; я своєю волею і собаки не повісив би, а людини, коли в ній ще є хоч крихта чесності, – і поготів.

Дрючок

Якщо почуєте вночі, що десь немовля плаче, то мусите покликати до нього мамку, щоб заспокоїла.

2-й сторож

А якщо мамка спатиме і нас не почує?

Кизил

Тоді проходите собі з миром далі, і нехай вже те немовля само збудить її своїм криком: бо коли вівця не чує, як мекає її агня, то й на мукання теляти не озветься.

Дрючок

А таки правда, правда!

Кизил

Та й по всій справі! Ви – поліцей, отже, репрезентуєте особу самого принца. Якщо зустрінете принца вночі, можете і його зупинити.

Дрючок

Е ні! Присягаюся пречистою, цього він , мабуть, не може!

Кизил

Я ладен побитися об заклад на п'ять шилінгів проти одного – з кожним, хто знає приписи статуту, що таки може його зупинити; але ж, певна річ, тільки тоді, коли принц сам того забажає. Бо, само собою, сторожа не повинна нікого ображати, а хіба ж то не образа – зупинити людину проти її волі!

Дрючок

Присягаюся пречистою, авжеж так!

Кизил

Ха-ха-ха!..Отож-то!.. – Ну, хлопці, на добраніч! А коли б трапилося щось особливе – покличте мене. Слухайтесь порад товаришів і вашого власного розуму, та й на добраніч! – Ходімо, сусідо!

2-й сторож

Ну що ж , люди добрі, ми своє діло знаємо. Ходімо посидьмо тут, під церквою на лавочці, години до другої, а там і на боковеньку!

Кизил

Ще одне слово, чесні сусідоньки: прошу вас, пильнуйте добренько дверей синьйора Леонато. Там завтра весілля, то всеньку ніч буде велика метушня. Прощайте. А головне – не ловіть гав! Добром вас прошу!

Кизил і Дрючок виходять.

Входять Бораціо й Конрад.

Борачіо

Ей!.. Конраде!..

Сторож

(тихо)

Тихо! Не ворухіться!

Борачіо

Конраде!.. Чуєш?

Конрад

Я тут, чоловіче, коло самісінького твого ліктя.

Борачіо

Присягаюся обіднею, – тож-то мені так лікоть свербить. Я вже думав, чи не короста.

Конрад

Стривай-но, відповідь за мною! А тепер доказуй свою історію.

Борачіо

Станьмо сюди, під оцей піддашок, – ач, дощ накрапає! – і я, як правдивий п'яниця, розкажу тобі все, не криючись.

Сторож

(тихо)

Тут справа нечиста, хлопці! Стійте смирно!

Борачіо

Ну, то знай: я заробив у дон Хуана тисячу дукатів.

Конрад

Та невже підлість стала нині така дорога?

Борачіо

Запитай краще: невже підлість стала така багата? Адже коли багатим падлюкам потрібні бідні, то бідні можуть загилими скільки схочуть.

Конрад

Дивуюся.

Борачіо

Це показує тільки, що ти ще не досвідчений новачок! Ти ж знаєш, що фасон колета, капелюха чи плаща – ніщо для людини.

Конрад

Авжеж, це тільки убрання.

Борачіо

Я кажу тобі про фасон.

К о н р а д

Авжеж, фасон – це фасон.

Б о р а ч і о

ТЬфу! Я теж міг би сказати, що йолоп – це йолоп! Не бачиш ти, чи що, який паскудний злодій оцей фасон?

С т о р о ж

(тихо)

Я знаю, про кого мова йде; цей добродій Фасон уже років із сім злодіячить, а проте походжає собі як справжній кавалер! Я добре запам'ятав його ім'я.

Б о р а ч і о

Ти нічого не чув?

К о н р а д

Ні; то флюгер на будинку.

Б о р а ч і о

Чи ти, кажу, не бачиш, який паскудний злодій цей фасон? Як він усім гарячим людям від чотирнадцяти до тридцяти п'яти літ памороки забиває? То вбере їх як фараонових солдатів на закопчених картинах; то як ваалових жерців на старих церковних вікнах; то як голених геркулесів на засмальцьованих, проточених міллю гобеленах, де намальовано їх так, що гульфік і булава в них однакові завбільшки.

К о н р а д

Все це я бачу; бачу й те, що фасон швидше зношує одяг, ніж людина. Та чи не забили часом і тобі памороки ті фасони, що ти перескочив зі своєї розповіді на базікання про фасони?

Б о р а ч і о

Перескочив, та недалеко. Знай же, що цієї ночі я амурился з Маргаритою, камеристкою синьйорини Геро, і назвав її Геро; а вона, висунувшись до мене з вікна спочивальні її господині, посилала мені тисячу разів на добраніч... Але я розповідаю все це не так, не до ладу. Треба було б спершу розказати тобі, як мій хазяїн дон Хуан попередив, привів і поставив у саду принца та Клавдію і як вони втрюх, притаївшись підглядали здалеку наше ніжне побачення.

К о н р а д

І вони думали, що Маргарита – це Геро?

Б о р а ч і о

Двоє з них думали так – принц і Клавдію; але той диявол – мій хазяїн – знав дуже добре, що то була Маргарита. Ну і, почасти через його присягання, що ними він спершу їх

обплутав, почасти через темну ніч, яка їх підвела, а найбільше через мою підлість, яка спритно підтвердила всі наклепи дон Хуана, – Клавдіо побіг звідти як несамовитий; він заприсягнувся, що завтра вранці в церкві, замість шлюбу, осоромить Геро перед усім шановним товариством, розповівши все, що він уночі бачив і відішле її невинчаною додому.

1 - й сторож

Ім'ям принца наказуємо вам – стійте!

2 - й сторож

Покличте сюди справжнього добродія поліція! Ми тут викрили такий шмат найнебезпечнішої розпусти, якої ще зроду не бачив світ.

1 - й сторож

Ще й якийсь Фасон з ними в одну дудочку грає: я його знаю, він ще й локона носить.

Конрад

Люди добрі, люди добрі...

2 - й сторож

Ну-ну! А подайте лишень сюди вашого Фасона! Ми вам покажемо, стривайте!

Конрад

Люди добрі...

1 - й сторож

Замовкніть! Вас арештовано! Ми вам наказуємо скоритися і йти за нами.

Борачіо

Ну й ускочили ми в приємне становище!.. Самі зачепилися за алебарди!

Конрад

Приємність досить сумнівна, ручуся тобі. – Та добре вже, ми вам скоряємося. Ходім!

Виходять.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Кімната в будинку Леонато.

Входять Геро, Маргарита й Урсула.

Геро

Люба Урсуло, збуди мою кузину Беатріче і попроси її встати.

Урсула

Зараз, синьйорино.

Геро

Та попроси її прийти сюди.

Урсула

Добре.

(Виходить).

Маргарита

Далебі, мені здається, що іншій комірчик буде вам більше до лиця.

Геро

Ні, прошу тебе, люба Маргарито, я вже надіну цей.

Маргарита

Запевняю вас, цей не такий гарний; ось побачите, що й кузина ваша скаже те саме.

Геро

Моя кузина дурненька, та й ти разом з нею; не надіну іншого, тільки цей.

Маргарита

А ваш новий головний убір страшенно мені подобається, коли б тільки волосся було трохи темнішого кольору. І фасон вашої сукні чудовий, далебі, чудовий! Я бачила сукню герцогині Міланської, яку так вихваляли.

Геро

О, кажуть, то якась надзвичайна сукня!

Маргарита

Ні, слово честі, в порівнянні з вашою – то просто нічний халат, не більше! Крам – гаптований золотом, з прорізами; облямовано сукню срібним мереживом, винизано перлами; рукава – подвійні, а поли кругом обшито блакитними блискітками. Але щодо витонченості, краси та елегантності фасону, то ваша сукня вдсятеро краща.

Геро

Коли б дав бог весело її носити! Чогось мені так важко на серці...

Маргарита

Скоро буде ще важче, мужчина важить чимало.

Геро

Фі, яка ти! І тобі не сором?

Маргарита

А чого я маю соромитися, синьйорино? Того, що я висловлюю чесні думки? Хіба шлюб не чесна справа, навіть для жебрака? І хіба ваш наречений не чесна людина, навіть і без шлюбу? Вам, здається, – пробачте, – хотілося б, щоб я сказала “муж”? Якщо лиха думка не криється під правдивим словом, то я нічого образливого не сказала. І що ж у цьому поганого, коли сказати: “Ваш муж важить чимало”? Нічого, гадаю я, коли мова йде про законного мужа і про законну дружину; а ні, то це було б зовсім легко, а не важко. Запитайте хоч ї в синьйорини Беатріче; ось вона саме йде сюди.

Входить Беатріче.

Геро

Доброго ранку, кузино.

Беатріче

Доброго ранку, люба Геро.

Геро

Що вам сталося? Чого у вас такий хворобливий тон?

Беатріче

Мабуть, того, що я ні в який інший тон не попадаю.

Маргарита

А ви заспівайте нам “Світло кохання”¹. Його без приспіву співають. Ви заспівайте, а я потанцюю.

Беатріче

Авжеж, “Світло кохання” – саме для ваших п’ят! Аби знайшовся для вас чоловік, а про приплід ви вже подбаєте й самі.

Маргарита

О, яка непристойність! Топчу її моїми п’ятами!

Беатріче

Вже мало не п’ята година, кузино: вам пора вже бути готовою. Ох, далебі, мені так нездужається... Ох!..

Маргарита

За ким це ви так зітхаєте? За кречетом, за конем чи за красенем?

Беатріче

За літерою “К”, якою починаються всі ці слова.

¹ “Світло кохання” – популярна пісня.

Маргарита

Чудово! Якщо ви не перевернулися в турка, то більше не можна верстати дорогу по зорях¹.

Беатріче

Що ця божевільна хоче сказати?

Маргарита

Я? Нічого. Тільки – пошли, боже, кожному те, чого він бажає!

Геро

Ці рукавички прислав мені граф; як вони чудово пахнуть!

Беатріче

В мене нежить, кузино; я нічого не чую, – так тяжко!..

Маргарита

Дівчина – та й зайшла в тяж! Мабуть, таки добре застудилася!

Беатріче

О боже милосердний! Боже милосердний! З якого часу ви почали сипати дотепами?

Маргарита

З того часу, як ви покинули це робити. А що, хіба дотепність мені не личить?

Беатріче

Не знаю, щось не дуже її помітно. Ви б її краще до капелюшка пришили. Далєбі, я зовсім хвора...

Маргарита

Візьміть трошки екстракту Garduus Benedictus² та й прикладіть примочку до серця. Це найкращі ліки від нудоти.

Геро

Мов чортополохом уколола!

Беатріче

Benedictus! Чому власне, Benedictus? Ви на щось натякаєте цим Benedictus'ом?

¹Маргарита хоче сказати: "Якщо ви не змінили своєї запеклої ненависті до мужчин, далєбі, не можна більше довіряти ясним вказівкам, що їх дає нам природа".

²Garduus benedictus – лікувальний чортополох, який вважався хорошим засобом при серцевих хворобах.

Маргарита

Натякаю? Я й гадки не маю натякати! Я просто кажу про відому рослину, про лікувальний чортополох. Ви, може, думаєте, що я думаю, що ви закохані? Ні, присягаюся причистою, я не така вже дурна, щоб думати все, що мені заманеться; я не хочу навіть і думати того, що можу думати; та й чого б я не подумала в моєму серці, – хоч би серце моє й зійшло думками, – я нізащо не можу подумати, що ви закохалися, або, що ви закохаєтеся, або, що ви можете закохатися. Ось і Бенедикт був такий самий, а тепер зробився таки справжній мужчина. Він присягався, що ніколи не одружиться, а тепер, наперекір своєму серцю, їсть свою страву – і не скривиться. Чи можете й ви так змінитися – цього я не знаю: але, на мою думку, ви почали дивитися такими самими очима, як і всі інші жінки.

Беатріче

Якою це ходою почав твій язик ступати?

Маргарита

Та вже ж не фальшивим галопом скакати!

Повертається Урсула.

Урсула

Синьйорино, поспішайте! Принц, граф, синьйор Бенедикт, дон Хуан і всі молоді кавалери з нашого міста вже зібралися, щоб провести вас до церкви.

Геро

Допоможіть мені одягтися, люба кузино, люба Маргарито, люба Урсуло!

Виходять.

СЦЕНА П'ЯТА

Інша кімната в будинку Леонато.

Входить Леонато, за ним Кизил і Дрючок.

Леонато

Чого ж вам треба від мене, шановний сусідо?

Кизил

Та, бачте, справа така, синьйоре... Хотів би я мати з вами невеличку конфіденцію, що дуже близько вас стосується...

Леонато

Тільки коротко, прошу вас; самі ж бачите: не маю часу, повні руки діла.

К и з и л

Авжеж, бачу – діла багато, синьйоре.

Д р ю ч о к

Атож – діла багато, синьйоре.

Л е о н а т о

То в чому ж справа, друзі мої?

К и з и л

Ось кум Дрючок, синьйоре, розповість вам дещо. Чоловік він старий, синьйоре і розум у нього вже не такий тупий, як би мені, з божою поміччю, того хотілося. Але, слово честі, – чесний! Такий чесний, як шкіра між його бровами!

Д р ю ч о к

Атож ,хвала богіві, чоловік я чесний; такий чесний, який тільки є серед живих, що був би такий же старий, як і я, і не чесніший за мене.

К и з и л

Такі порівняння тут ні до чого. Поменше слів, сусідо Дрючок!

Л е о н а т о

Які ж бо ви марудні, сусідоньки!

К и з и л

Ваша милость, з ласки своєї, нас так називають, а ми ж бо тільки бідні герцогові слуги. Проте, далєбі, коли б я був такий же марудний, як король, то від щирого серця передав би всю марудність вашій милості.

Л е о н а т о

Всю марудність – мені? Ого!

К и з и л

Атож, хоч б її й було у тисячу разів більше, ніж є, бо про вашу милость лунає така добра слава в цілому місті, як мало про кого. І хоч я тільки убога собі людина, а проте вельми радий це чути.

Д р ю ч о к

І я також.

Л е о н а т о

Хотів би я вже нарешті знати, що ви маєте мені сказати.

Д р ю ч о к

Та, бачте, так, синьйоре. Наша сторожа нині вночі, не при вашій милості кажучи, схопила двійко таких неприторднних шахраїв, як і всі інші в Мессіні.

К и з и л

Добрячий дідуган, синьйоре! Не може без того, щоб язиком не поляпати. Як то кажуть: старість у хату – розум із хати. Поможі нам боже! Є на що подивитися в світі! – Добре сказав ти, їй-богу, добре, сусідо Дрючок! Пан бог теж добряча людина; а проте, коли двоє сидять верхи на одному коні, то одному з них доводиться сидіти ззаду. – Ох і чесна ж душа, синьйоре, їй-богу! Мало таких знайдеться серед тих, що хліб жують. Т'адже й бога треба шанувати: не всі люди однакові. Що ж поробиш! Отаке-то, добрий сусідо!

Л е о н а т о

А й справді, сусідо, далеко йому до вас.

К и з и л

То вже дар божий.

Л е о н а т о

Я мушу йти: мені ніколи.

К и з и л

Одне слово, синьйоре: наша сторожа справді поцупила дві недозрілі¹ особи, і ми хотіли б учинити їм нині вранці екзамінацію² в присутності вашої милості.

Л е о н а т о

Допитайте їх самі і принесіть мені потім протокола. В мене зараз немає й хвилинки вільного часу, – самі ж бачите.

К и з и л

Та вже виконаємо все як слід, будьте не п е в н і!³

Л е о н а т о

Покуштуйте мого вина раніше, ніж підете. Бувайте здорові.

Входить слуга.

С л у г а

Ваша милость, чекають на вас, щоб ви віддали дочку її мужеві.

Л е о н а т о

Іду вже; я готовий.

Леонато і слуга виходять.

¹Замість – “підозрілі”

²Тобто – “допит”

³Замість – “певні”

К и з и л

Ну, йдіть же, йдіть, куме, по Френсіса Вуглика; та скажіть йому, хай принесе своє перо й каламар до в'язниці; ми там відразу ж і вчинимо е к з а м і н а ц і ю обом тим поганцям.

Д р ю ч о к

І мусимо зробити це якнайрозумніше, куме!

К и з и л

Та вже на розум не поскупимося, ручуся вам.

(Показує на своє чоло).

Тут знайдеться дещо, щоб збити їх з пантелику. Тільки роздобудьте вченого писаря, щоб записав усю нашу е к с к о м у н і к а ц і ю , та й приходьте до в'язниці.

Виходять.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

СЦЕНА ПЕРША

У церкві.

Входять дон Педро, дон Хуан, Леонато, чернець, Клавдіо, Бенедикт, Геро, Беатріче та інші.

Леонато

Якнайкоротше, отче Франціску; відправте тільки вінчання, а взаємні їхні обов'язки поясните їм потім.

Чернець

Ви прийшли сюди, синьйоре, щоб узяти шлюб з цією синьйориною?

Клавдіо

Ні.

Леонато

Він прийшов сюди, щоб повінчатися з нею, а ви, отче, прийшли, щоб звінчати їх.

Чернець

Синьйорино, ви прийшли сюди, щоб узяти шлюб з графом?

Геро

Так.

Чернець

Якщо кому з вас відома яка перешкода, що не дозволяє вам побратися, закликаю вас душі рятунком вашим, – виявіть її.

Клавдіо

Чи відома вам яка-небудь перешкода, Геро?

Геро

Ні, мій синьйоре.

Чернець

Чи відома вам яка-небудь перешкода, графе?

Леонато

Насмілюся відповісти за нього: ні.

Клавдіо

О, чого тільки не насмілюються робити люди! Чого тільки люди не роблять! Чого тільки не роблять люди щодня, не відаючи того, що вони роблять!

Бенедикт

Що це за дивні вигуки?! Що ж, є вигуки й веселіші, наприклад: ха-ха-ха!

Клавдіо

Спинись, чернець! – Скажіть мені, мій батьку:

Чи вільно ви і чи по добрій волі

Віддаєте дочку свою за мене?

Леонато

Так, сину, вільно віддаю тобі,

Як дав її мені господь.

Клавдіо

То чим же

Я зможу відплатити вам як слід

За ваш коштовний, щедрий подарунок?

Дон Педро

Нічим. Хіба вернуть її назад...

Клавдіо

Ви учите мене, мій ясний принце,

Як бути благородним у подяці. –

Візьміть дочку від мене, Леонато,

І не давайте другу плід гнилий...

Вона – не честь, а лиш подоба честі.

Погляньте, як невинно зчервонілась!

О, як лукавий гріх уміє вкритись

Достоїнстю і сяйвом непорочним!

Хто ж не подумає, що цей рум'янець

Є свідок скромний щирої чесноти?!

Таж всі готові, дивлячись на неї,

Заприсягтися, що вона, на око,

Ще дівчина! Але це все не так!

Вона – не дівчина і вже спізнала

Пекучість похитливої постелі!...
І цей рум'янець на її обличчі –
Не стид невинності, а стид гріха!

Лео н а т о

Що все це означає, графе?

К л а в д і о

Те,
Що не візьму я шлюб у й не зв'яжу
З нікчемною розпусницею душу!...

Лео н а т о

Мій графе дорогий, як ви самі
Дівочий юний опір подолали
Й позбавили невинності її...

К л а в д і о

Я знаю, що ви хочете сказати!
Якщо я нею вже оволодів,
То віддалась вона мені як мужу,
І можна їй пробачити цей гріх...
Ні, Леонато!
Її не спокушав я навіть словом;
Я милував її, як брат сестру,
Любив її і щиро, й соромливо!...

Г е р о

Чи ж я коли вам іншою здавалась?

К л а в д і о

Здавалась? Геть з твоїм гидким “здавалась”!
Я викрию його. О сором, сором!
Здавались ви Діаною мені
В її небесній променистій сфері;
Такою чистою, мов зеленочок,
Що в квітку ще розвинутих не встиг;
Та кров у вас несити, й похитлива
Й неугамовна більш, ніж у Венери, –
І ви, мов звір, несамовито й дико
Шалієте в твариннім любовострасті!

Г е р о

Що ви говорите? Чи ви здорові?

Лео н а т о

Чого ж ви мовчите, ласкавий принце?

Дон Педро

Що ж я скажу? Я сам себе збезчестив,
Бо друга хтів з повією з'єднать.

Леонато

Що чую я? Чи, може, все це сон?

Дон Хуан

Ні, це не сон, і вам говорять правду!

Бенедикт

Це зовсім не похоже на весілля!

Геро

Як? Правду? Боже милий!...

Клавдіо

Леонато,
Невже це я стою?..
Невже це принц?.. Невже це брат його?..
А це обличчя Геро?.. Та невже
Ми бачимо це все на власні очі?..

Леонато

Все так і є, мій графе. Ну, то що?

Клавдіо

Дозвольте лиш з єдиним запитанням
Звернутися до вашої дочки;
А ви як батько владою своєю
Їй накажіть відповісти нам правду.

Леонато

Наказую тобі, скажи всю правду –
Таку, як те, що ти моя дитина.

Геро

О боже, захисти! Здавило серце!..
Чого вам треба? Нащо допит цей?

Клавдіо

Щоб чесно ви своє ім'я назвали.

Геро

Хіба ж воно не Геро? Це ім'я
Чи ж може хто заплямувать докором?

Клавдіо

Це можете зробити ви самі!
Так! Геро сплямувала цноту Геро!
Хто той мужчина, що вночі за північ

Учора під вікном у вас стояв
І таємничу вів розмову з вами?
Якщо ви дівчина – відповідайте!

Геро

Ні з ким не розмовляла я за північ.

Дон Педро

То ви не дівчина! – Мій Леонато!
Хоч прикро це, та мусите почути.
Я запевняю вас моєю честю, –
Я сам, мій брат й зневажений цей граф
І бачили, і чули, як вона
З якимсь пройдисвітом вела розмову
Вже після півночі; і той паскудник
Їй говорив, без сорому і честі,
Про їх зв'язок таємний і ганебний
Та згадував побачення численні.

Дон Хуан

Ганьба!.. Синьйор, назвіть їх вам – негоже;
Немає скромних слів, щоб повторити,
Що говорилося, не вразивши слух!.. –
Ах, чарівна синьйоро, як це гірко,
Що ти погрузла так в гидкій розпусті!

Клавдіо

О Геро! Що б же ти була за Геро,
Якби краси твоєї половина
Прикрасила твої думки і серце!
Прощай! За всіх найгірша і найкраща!
Прощай, цнотливий гріх, гріховна цноту!
Замкну кохання браму через тебе
І підозрінням очі заслоню,
Щоб ворогом робило кожную вроду
І не дало красою чарувать!

Леонато

Невже ніхто не дасть мені кинджала,
Щоб покінчить життя?...

Геро зомліває.

Беатріче

Кузино, що вам?

Чого ви так схилилися?..

Дон Хуан

Ходім!

Ці викриття ганебних таємниць
Вразили дух її.

Дон Педро, дон Хуан та Клавдіо виходять.

Бенедикт

Що з нею?

Беатріче

Вмерла?.. – Дядю, допоможіть!.. –

О Геро!.. Геро!.. – Дядю!.. – О синьйоре!..

Синьйоре Бенедикте!.. – Отче мій!

Леонато

О доле, не знімай руки тяжкої!..

Смерть для ганьби її – покров найкращий!

Нам більше нічого й бажати...

Беатріче

Геро!

Опам'ятайся, Геро, що з тобою?

Чернець

Синьйоро, заспокойтесь!

Леонато

Ти відкриваєш очі?

Чернець

Так. А що?

Чому ж би й не відкрити їй очей?

Леонато

Чому? Хіба ж усе живе на світі

Їй не кричить: "Ганьба"? Хіба ж вона

Закреслить може те, що так зненацька

Їй написалось кров'ю на обличчі? –

Умри ж! Заплющ навіки очі, Геро!

Коли б я знав, що зараз ти не вмреш,

Що дух, життя переживе твій сором, –

Я задушив би сам тебе на місці!

А я ще докоряв скупій природі,

Що більше не дала мені дітей!

О, забагато і тебе одної!

Чому була й одна така ти в мене?

Чому прекрасною мені здавалась?

Чому я милосердою рукою

Не підібрав поріддя жебрака
У себе під дверима? І коли б
Воно себе само ганьбою вкрило,
Я б міг сказать: "То не моя провина.
Ганьба його – ганьба чужої крові;
Моєї крові там нема й краплини!"
Вона ж – моя, моя любов і радість,
Якою так хвалився я і пишався;
Така моя, що я не був собою
І цінував себе лише у ній!..
І ось вона... Вона звалилась в яму
Такого бруду чорного, що в морі
Не вистачить краплин її омита,
Не стане й солі, щоб уберегти
Її спогане до краю тіло
Від розкладу й гниття!

Бенедикт

Синьйоре, годі!..

Я вражений, здивований без міри...
Не знаю, що й подумать, що сказать...

Беатріче

Життям клянусь .– кузину оббрехали!

Бенедикт

Синьйора спала вчора разом з нею?

Беатріче

На цей раз – ні; але весь рік до вчора
Я спала з нею разом кожную ніч.

Леонато

Так, так! Підтвердилось ще більше те,
Що вже й без того сковане залізом!
Чи це ж можливо, щоб збрехали принци?
І Клавдіо, який її кохав
Так палко, що сльозами обмивав
Свої гіркі докори й нарікання?
Ходім звідсіль!.. Нехай вона умре!

Чернець

Послухайте мене.
Так довго я мовчав і дав котитись
Фортуни колесу, щоб придивитись
До синьйорини, й бачив, як палали
Її тисячі рум'янців на лиці;

І тисячі разів невинний сором,
Мов янгол білий, раптом їх гасив.
Вогонь, який палав їй ув очах,
Всі наклепи гідкі спалити міг би
На честь її дівочу... Назовіть
Мене ви нерозумним і не вірте
Знанням і спостереженням моїм,
Ні досвіту, супутнику науки,
Не вірте, ні літам моїм похилим,
Ані званню, ані моєму сану, –
Якщо тут помилка якась лиха
Невинної синьйори не звалила.

Лео н а т о

Не може бути, отче! Бачиш сам:
Зосталась в неї лиш одна достойність –
До сорому свого вона не хоче
Додати ще й гріха кривоприсяги.
Вона не заперечує нічого!
Чого ж пробаченням прикрити ти хочеш
Те, що само з'явилося в наготі?

Чер не ц ь

Хто той, з ким винуватять вас в зв'язку?

Ге р о

Хто винуватив – знає; я – не знаю.
Коли когось з мужчин я знаю ближче,
Ніж це дівоча скромність дозволяє, –
Хай не відпустить бог мені гріхів! –
О батьку! Доведіть, що я таємно
З кимсь зустрічалась в непристойний час
Або вночі учора розмовляла
З мужчиною, й коли це справді так –
Женіть мене, кляніть, на смерть скатуйте!

Чер не ц ь

В страшну оману принців щось ввело!

Бе не ди к т

З них двоє, безперечно, чесні люди;
Коли ж їх розум хтось в оману ввів,
То підступ це бастарда¹ дон Хуана,
Який прожить не може без підлоти.

¹Незаконнородженого.

Л е о н а т о

Не знаю. Та коли говорять правду, –
Я розірву її цими руками;
Коли ж то честь оббріхано її, –
Хай начувається з них самий гордий!
Ще час не висушив моєї крові,
Ще розуму не виїли літа,
Фортуна ще мене не зруйнувала,
Ще не відкинулись від мене друзі;
Тож знайдуться, коли б на те пішло,
І руки дужі в мене, й ясний розум,
І золото, і друзі найвірніші,
Щоб з ними розквитатись.

Ч е р н е ц ь

Постривайте!

Дозвольте вам порадити в цій справі.
Як мертва, впала Геро непритомна,
Коли вони пішли. На певний час
Її сховайте і оголосіть,
Що Геро й справді вмерла. А самі
Мерщій надіньте показну жалобу,
На старовинній родовій каплиці
Повісьте епітафії¹ сумні
Й обряди виконайте похоронні.

Л е о н а т о

Навіщо це? Що з того має вийти?

Ч е р н е ц ь

А те, що все як зробите доладно,
То наклепи обернуться на жаль;
І це вже добре. Тільки не для того
Я вигадав мій незвичайний план;
Я більшого від нього сподіваюсь.
Коли почують що вона померла
Під гнітом тих тяжких обвинувачень, –
Почнуть виправдувать її, й жаліти,
І плакати по ній. Такий вже світ:
Ми не цінуємо того, що наше,
А втратимо – тоді в ньому над міру
Прекрасного знаходим так багато,
Що і ціни йому не можемо скласти.

¹Епітафія – надгробний напис (грецьк).

Так буде й з Клавдіо. Як він почує,
Що він її убив жорстоким словом,
То зразу ж у тайник його уяви
Промкнеться образ Геро чарівний;
І кожна її риса життєва
Воскресне ще миліша, ще ніжніша
В очах його душі, і прибереться
Вмить у коштовні, найдорожчі шати,
І сповниться життям багато більше,
Ніж це було, коли вона жила.
І він почне тоді по ній тужити
(Якщо і справді він її любив)
І каятись, що так її зневажив,
Хоча б і вірив ще в її вину.
Хай буде так! І певен я, повірте,
Що все владнається багато краще,
Ніж я це вам намалювати зміг.
Коли ж надії наші не справдяться,
То чутка, що її нема на світі,
Заглушить гомін про її ганьбу.
Не вдасться й це, то все ж вам допоможе
Сховать її (а це найкращі ліки
Для враженої честі) в монастир,
Далеко від очей, від язиків,
Далеко від зневаг і поговору.

Б е н е д и к т

Синьйоре Леонато, цей чернець
Вам радить добре; і хоч я сердечно
І принца, й графа Клавдіо люблю,
Та честю вам клянуся, що в цій справі
Я буду з вами заодно так само,
Як заодно ваш дух і ваше тіло.

Л е о н а т о

Я захлинаюсь так в потоці горя,
Що можна вам вести мене й на нитці...

Ч е р н е ц ь

Як згода є, ну, то ходім мерщій.
Які хвороби в нас, такі ж і ліки. –
Умри, щоб жить! Шлюб лиш спізнився твій.
Терпи – і з ним з'єднаєшся навіки!

Чернець, Геро і Леонардо виходять

Б е н е д и к т

Синьйорино Беатріче, а ви весь час плакали?

Беатріче

Так, плакала і ще довго плакатиму.

Бенедикт

Я не бажав би цього.

Беатріче

Нема чого й бажати; я плачу по своїй волі.

Бенедикт

Я переконаний, що на вашу прекрасну кухню зведено наклеп.

Беатріче

Ах, яка б я була вдячна тому, хто довів би, що вона невинна!

Бенедикт

А хіба є який засіб зробити вам таку дружню послугу?

Беатріче

Є найпростіший засіб, та немає такого друга.

Бенедикт

А мужчина може взятися до цієї справи?

Беатріче

Це справа чоловічини, та не ваша.

Бенедикт

Нічого в світі не люблю я так, як вас! Чи це ж не дивно?

Беатріче

Так дивно, як і та річ, що про існування її я нічого не знаю. Я теж могла б сказати, що нічого не любила я так, як вас. Та ви мені не вірте, хоч я й не брешу. Я ні в чому не признаюся і нічого не заперечую... Мені так гірко за мою кухню!

Бенедикт

Присягаюся моєю шпагою, Беатріче, ти любиш мене!

Беатріче

Не присягайтеся шпагою, – проковтніть її краще!

Бенедикт

Ні, я присягатимуся нею, що ви любите мене, і примушу проковтнути її того, хто скаже, що я не люблю вас.

Беатріче

Глядіть, щоб не довелося вам часом проковтнути ваші слова!

Бенедикт

Ані з яким соусом, хоч би й як його було приправлено.
Урочисто заявляю, що я люблю тебе!

Беатріче

Ну, то прости мені боже!..

Бенедикт

Який гріх, люба Беатріче?

Беатріче

Ви перебили мене саме вчасно; я вже ладна була сказати,
що люблю вас.

Бенедикт

Ну, то побожися ж усім серцем!

Беатріче

Я люблю вас так міцно, всім серцем, що мені вже немає
чим і побожитися.

Бенедикт

То накажи мені зробити щось для тебе.

Беатріче

Вбийте Клавдіо!

Бенедикт

О нізачо в світі!

Беатріче

Ви вбиваєте мене, відмовляючи. Прощайте!

Бенедикт

Постривайте, люба Беатріче...

Беатріче

Я вже пішла, хоч я ще й тут... В вас немає й краплини
кохання... Ні, ні, прошу вас, пустіть мене!

Бенедикт

Беатріче...

Беатріче

Далебі, я йду.

Бенедикт

Але спершу будьмо друзями.

Беатріче

Звичайно, безпечніше бути моїм другом, ніж битися з
моїм ворогом.

Бенедикт

Та хіба ж Клавдіо твій ворог?

Беатріче

А хіба ж не довів він, що він найбільший негідник, оббрехавши, знеславивши й зганьбивши мою родичку?! О, коли б я була людиною!.. Як! Носити її на руках, доки не настав час з'єднати руки, і раптом кинути їй прилюдно таке обвинувачення в обличчя, оббрехати її так безсердечно, сказано, люто!.. О, боже! Коли б я була людиною! Я вирвала б у нього серце і з'їла б його на площі, привселюдно!

Бенедикт

Вислухай мене, Беатріче...

Беатріче

Розмовляла з свого вікна з людиною!.. Пречудова вигадка!

Бенедикт

Та ні ж бо, Беатріче...

Беатріче

Люба Геро!.. Її зневажили, оббрехали, занапали!

Бенедикт

Беат...

Беатріче

Принци та графи!.. Справді, лицарський вчинок!.. Який, пречудовий медовий графок! Марципановий графок! Напрочуд солоденький женишок! О, коли б я була людиною, тільки заради неї, щоб провчити його!.. Ах, коли б я мала друга, який би хотів бути людиною заради мене!.. Але мужність розтанула в упаданнях, доблесть – у компліментах, а чоловіки перетворилися на язички, ще й до того – пустословні. Нині той хоробрий Геркулес, хто добре бреше, ще й присягається. То коли не можу я зробитися людиною з власної волі, то вже краще залишусь я жінкою і помру з горя!

Бенедикт

Стривай, дорога Беатріче! Присягаюся цією рукою, я люблю тебе!

Беатріче

Ну, то використайте її, з кохання до мене, на щось краще, ніж присягання.

Бенедикт

Чи глибоко ви переконані у вашій душі, що граф Клавдіо оббрехав Геро?

Беатріче

Переконана так глибоко, як і в тому, що в мене є душа і переконання.

Бенедикт

Досить! Я обіцаю вам, що пошлю йому виклик! Дозвольте поцілувати вашу руку – і я залишаю вас. Клянуся цією рукою, Клавдіо дорого мені заплатить! Будьте цього певні, коли почуєте про мене. Ідіть розважте вашу кузину. Я мушу говорити, що вона померла. А тепер прощайте!

Виходить.

СЦЕНА ДРУГА

В'язниця.

Входять Кизил, Дрючок і протоколіст у судових мантиях тасторожа з Конрадом і Борачіо.

Кизил

Чи вже зібралася вся наша дисамблея? ¹

Дрючок

Ей! Подати писареві стільця й подушку!

Протоколіст

Де ж злочинці?

Кизил

Та ось я та мій товариш.

Дрючок

Атож, атож! Вірно! Ми маємо інтродукцію ² вчинити екзамінацію.

Протоколіст

А де ж ті злочинці, яким треба вчинити допит? Нехай стануть вони перед паном поліцаєм.

Кизил

Авжеж! Нехай стануть переді мною, як лист перед травою! – Як вас на ім'я, приятелю?

Борачіо

Борачіо.

¹Замість – “асамблея”

²Замість – “інструкцію”

К и з и л

Запишить, будь ласка. – Борачіо. – А вас?

К о н р а д

Я дворянин, добродію, і на ім'я – Конрад.

К и з и л

Запишіть: пан дворянин Конрад. – Чи віруєте ви в бога, панове?

К о н р а д і Б о р а ч і о

Так, добродію, сподіваємося, що віруємо.

К и з и л

Запишіть: сподіваються, що вірують в бога. Та запишіть бога попереду; крий боже, щоб господь-бог та не стояв перед такими мерзотниками! – Ну, хлопці, справа ясна! Вже доведено, що ви не набагато кращі за поганих пройдисвітів. Постривайте, ось ми вас виведемо на чисту воду! Ну, що ж ви можете про себе сказати?

К о н р а д

А скажемо, добродію, що ми не пройдисвіти.

К и з и л

Ох і хитра ж бестія, далебі!.. Та не на того наскочив! Я з ним швидко впораюся, слово честі! – А підійдіть-но ближче, ви, ледацюго. Одне слівце вам на вушко, добродію; кажу ж вам, усі стверджують, що ви погані пройдисвіти.

Б о р а ч і о

А я, добродію, кажу вам, що ми не пройдисвіти.

К и з и л

Гаразд. Станьте осторонь. – Їй-богу, один одного вартий! – Записали ви, що вони не пройдисвіти?

П р о т о к о л і с т

Пане поліцаю, ви невірним шляхом ведете допит; ви повинні викликати сторожів, які їх обвинувачують.

К и з и л

Атож, атож, це найкоротший шлях. – Нехай підійде сторожа. – Хлопці, ім'ям принца наказую вам: обвинувачуйте цих людей.

І - й с т о р о ж

Оцей чоловік, добродію, казав, що дон Хуан, принців брат, – падлюка.

К и з и л

Запишіть: принц Хуан – падлюка. –Еге! Та це ж справжнє порушення присяги – назвати принцевого брата падлюкою!

Б о р а ч і о

Пане поліцаю...

К и з и л

Прошу тебе, братику, помовч! Мені дуже не до смаку твоя фізіономія, мушу тобі признатися.

П р о т о к о л і с т

Що ж він іще казав?

2 - й с т о р о ж

Та казав іще, що він одержав тисячу дукатів від дон Хуана за те, щоб фальшиво обвинуватити синьйорину Геро.

К и з и л

Чистісинький грабунок, нечуваний досі!

Д р ю ч о к

Атож, присягаюся обіднею, – вірно!

П р о т о к о л і с т

А ще що, чоловіче?

1 - й с т о р о ж

І що граф Клавдіо, повіривши в його слова, вирішив осоромити Геро перед усім шановним товариством і не брати з нею шлюбу.

К и з и л

О падлюка! Стривай же, за це тебе буде засуджено на вічну спокусу¹.

П р о т о к о л і с т

А ще що?

2 - й с т о р о ж

Оце й усе.

П р о т о к о л і с т

І цього, панове, стільки, що викрутитися вам не пощастить. Принц Хуан сьогодні вранці таємно зник. Геро й справді було в такий спосіб обвинувачено і в такий же спосіб покинуто, і через те вона раптово померла з горя. – Пане поліцаю, накажіть-но їх зв'язати, цих соколиків, і відвести до Леонато; я піду вперед і покажу йому протокол допиту.

(Виходить).

¹Замість – “покуту”.

К и з и л

Ну, б а н д а ж у й т е їх!

Д р ю ч о к

Зв'язати їх!

К о н р а д

Геть, йолопе!

К и з и л

Господи боже мій! Де ж це писар? Нехай запише: принців урядовець – йолоп! – Ей, в'яжіть їх! – Ах ти, нікчемний пройдисвіте!

К о н р а д

Забирайтеся! Ви – осел! Ви – осел!

К и з и л

Що? То ти не маєш ніякої п і д о з р и ¹ до мого звання? Не маєш ніякої п і д о з р и до мого віку? – О, коли б він був тут, отой писар, щоб записати, що я осел... осел! – Ну, та ви, панове, пам'ятайте, що я осел! Хоч це й не записано, а ви не забувайте, що я осел! – Ні, мерзотнику, це ти повний м о р а л ь н о с т і ² як це тобі й буде доведено добрими свідками. Я тобі не дурень; та ще бери вище – судовий урядовець; та ще бери вище – глава сім'ї; та ще бери вище – добрий шмат м'яса, не гірший за кого іншого на цілу Мессіну. Та ще й на законах я знаюся, – бач, он воно як! І грошей маю доволі, – бач, он воно як! Та й збитків зазнав чимало, – бач, он воно як! Та ще й два мундири маю, та й усе в мене як слід, в акураті, – бач, он воно як! – Ведіть його! О, як шкода! Чому не записали, що я осел!

Виходять.

¹Замість – “поваги”.

²Замість – “неморальності”.

ДІЯ П'ЯТА

СЦЕНА ПЕРША

Перед будинком Леонато.

Входять Леонато й Антоніо.

Антоніо

Як так триватиме, то ви вб'єте
Себе самі. Тужити так – безумство!

Леонато

Прошу тебе, покинь твої поради.
Вони тримаються у мене в вухах,
Як в решеті вода. Не радь нічого!
Мій слух розважить може тільки той,
Хто так, як я, зазнав тяжкого лиха,
Хто так, як я, любив свою дочку,
І в кого, як у мене, так зненацька
Із серця вирвано найбільшу радість, –
Хай він мені говорить про терпіння!
Ти вдовж і вшир обидва горя змірай –
Моє й його, щоб не було різниці,
Щоб у всьому однакові були:
У кожній рисі, образі і формі, –
Й коли він усміхнеться замість сліз
І, бороду пригладивши, гукне:
“Геть, горе, забирайся!” – й не застогне,
І, дотепом заштопавши нудьгу,
Проп'є біду з нічними гультьями, –
То приведи його сюди, до мене,
Й від нього я терпіння научусь.
Нема таких людей на світі, брате!
А радити і розважати легко
Тому, хто горя сам не відчував.
Якби ж відчув той біль порадник мудрий,

Враз обернулися б його поради
На лють скажену, хоч він щойно сам
Приписував від горя іншим ліки.
І шовковинкою хотів зв'язати
Безумство, й вітром біль зачарувати.
І муку серця вгамувать словами...
Ні, ні! Усі вважають обов'язком
Терпіння проповідувать тому,
Хто гнеться під скорботою тяжкою.
А сам, проте, ніхто не має сили
в таку лиху годину перевірить
Свої повчання власні на собі
А через те покинь твої поради!
Мій біль кричить сильніш, ніж умовляння.

А н т о н і о

То чим же муж різниться від дитини?

Л е о н а т о

Прошу тебе, мовчи! Я плоть і кров –
І ними хочу бути. Який філософ
Терпляче зносив біль зубний? Проте
Вони писали мовою богів
І глузували з фатуму і з муки.

А н т о н і о

Хоч не беріть на себе весь тягар:
Нехай і кривдники зазнають горя.

Л е о н а т о

Оце от вірно! Так я і зроблю.
Я серцем чую – Геро оббрехали;
І Клавдіо повинен знать про це,
І принц, і всі, хто так її ганьбив.
Входять дон Педро і Клавдіо.

А н т о н і о

Ось принц і Клавдіо сюди спішать.

Д о н П е д р о

Добридень вам!

К л а в д і о

Добридень вам обом!

Л е о н а т о

Синьйори...

Дон Педро

Ніколи нам, Леонато.

Леонато

Вам ніколи? Ну, то прощайте, принце!
Так поспішаєте?.. Ну, все одно!..

Дон Педро

Не починайте сварки, добрий старче.

Ангоніо

Якби йому та сварка допомогла,
То з нас давно вже хтось лежав би мертвий!

Клавдіо

Та хто ж його зневажив?

Леонато

Хто? Не знаєш?

Ти, лицеміре! Ти зневажив! Ти!
О, нічого хапатися за шпагу!
Тебе я не боюсь...

Клавдіо

Нехай затерпне

Моя рука, коли вона хотіла
Злякати старість вашу! Не умисне
За зброю взявся я. клянусь!

Леонато

Мовчи!

Я не дозволяю з мене глузувати!
Мої слова – не маячня безумця
І не дитяче белькотання старця,
Що, привілеєм літ своїх прикрившись,
Тим хвалиться, що замолоду вдіав,
Або що вдіав би, якби не був
Старий. То знай же, Клавдіо, ти так
Дитя невинне скривдив і мене,
Що мушу я забути про мій сан, –
З волоссям сивим і на схилі віку
Тебе я викликаю на двобій!
Ти оббрехав дитя моє невинне,
І наклеп твій їй серце розірвав,
Лежить вона тепер в гробниці предків,
Там, де ганьба ніколи не лежала..
Її ж ганьбу ти підлістю створив!

К л а в д і о

Як! Я?

Л е о н а т о

Так, ти! Ти підлий наклеп звів!

Д о н П е с д р о

Ви кажете неправду, старче.

Л е о н а т о

Принце!

Я доведу на ньому ж це, як він
Посміє виклик мій прийнять..Дарма,
Що він моторний зараз і меткий,
Що юний він, як май, і повний сили.

К л а в д і о

Облиште! Я не хочу з вами битись!

Л е о н а т о

Мене ти смієш відпихати? Хлопче,
Ти вбив моє дитя! Убий мене –
То вб'єш принаймні мужа!

А н т о н і о

О, тоді

Хай нас уб'є обох! Так, двох мужів!
Та річ не в тім. Я б'юся перший з ним.
Перемагай, убий мене, безв'ську,
Та відповідь даси мені спочатку!
За мною йди, синьйор хлопчисько! Ну!
Я виб'ю з тебе фехтувальні штуки;
Клянусь дворянством, – я тебе провчу!

Л е о н а т о

Мій брате...

А н т о н і о

Ні, ви вже заспокойтесь! Бачить бог,
Як я любив мою небогу Геро!..
Її нема!.. Падлюками убито,
Які не вагаються прийняти мій виклик,
Як я не важусь взяти змію за жало.
Хлопчиська, мавпи, жовтодзюби, блазні!..

Л е о н а т о

Антоньйо...

Антоніо

Заспокойтесь! Я їх знаю!
Я наскрізь бачу їх, і їх вагу
До скрупула останнього злічу:
Зухвали задираки. модні франти,
Що брешуть, і лестять, і лихословлять,
Паскудять, і кривляються, й глузують.
Подивишся – то страшно й підійти!
Погрозами хотіли б залякати
Всіх ворогів - “он як би їх побили!...” –
Коли б лишень посміли. – от і все!

Леонато

Та. брате мій Антонійо...

Антоніо

Не втручайтесь!

Нехай цю справу покінчу я сам!

Дон Педро

Ми вас не хочем дратувать, синьйори. –
Болію серцем я, синьйор, що ви
Дочку вгеряли. Та ручусь вам честю:
Обвинувачено її по правді
Й доведено її вину цілком.

Леонато

Мій принце, принце!..

Дон Педро

Я не хочу слухать.

Леонато

Не хочете?.. – Ходімо, брате мій!
Я слухать їх примушу!

Антоніо

Так, а ні, –
То дехто з нас поплатиться за це.
Леонато й Антоніо виходять.
Входить Бенедикт

Дон Педро

А ось і він! А ми вас скрізь шукали.

Клавдіо

Ну, синьйоре! Що нового?

Бенедикт

Добридень вам, мій принце.

Дон Педро

Вітаю вас, синьйоре. Ви прийшли майже вчасно, щоб розборонити майже бійку.

Клавдіо

Ще трохи – і наших двох носів мало не відкусили нам два беззубі діди...

Дон Педро

Леонато і його брат. Що ти на це скажеш? Коли б справа дійшла до бою, навряд чи ми були б надто молоді¹ для них.

Бенедикт

В несправедливій сварці немає справжньої відваги. Я шукаю вас обох.

Клавдіо

А ми шукали скрізь тебе. На нас напала безмежна меланхолія, і нам хотілося б її прогнати. Чи не допоможеш нам твоєю дотепністю?

Бенедикт

Моя дотепність у піхвах моєї шпаги. Накажете її добути?

Дон Педро

Хіба ж ти носиш твою дотепність на боці?

Клавдіо

Ніхто ще такого не робив, хоч вельми багато людей відкладали свою дотепність на бік. – Прошу тебе, добудь, твою дотепність, як ми просимо менестрелів добути звуки їхньої пісні: добувай твої дотепи і розважай нас.

Дон Педро

Слово честі, він чогось зблід. – Чи ти нездужаєш, чи ти сердитий?

Клавдіо

Ну, годі! Наберися відваги, друже! Кажуть, турбота може вбити й кицьку, а в тобі стільки завзяття, що ти можеш убити й турботу.

Бенедикт

Синьйоре, якщо ви цілите вашими дотепами в мене, то я готовий впіймати їх на бігу!...² Зробіть ласку, виберіть іншу тему для розмови.

¹ Тобто занадто сильні противники.

² Образ із практики лицарських турнірів, який містить приховану загрозу викликати на поєдинок.

К л а в д і о

Ну, то дайте йому іншого списка: цей уже розбився на дрізки.

Д о н П е д р о

Присягаюся денним світлом, він усе більше міниться на лиці. Я гадаю, що він і справді розлютований.

К л а в д і о

А якщо він розлютований, то знає й сам, як пересунути пояса¹.

Б е н е д и к т

Можна вам шепнути словечко на вухо?

К л а в д і о

Хай бог мене від виклику боронить!

Б е н е д и к т

Ви негідник!... Я не жартую... Я доведу вам це, як ви хочете, чим ви хочете і коли ви хочете. Я вимагаю від вас сатисфакції, або я при всіх назву вас боягузом. Ви вбили чарівну синьйорину, і смерть її повинна тяжко впасти на вашу голову. Відповідайте, я чекаю!

К л а в д і о

Гаразд. Я приймаю ваше запрошення, але з умовою, що ви почастиєте мене на славу.

Д о н П е д р о

Що таке? Бенкет? Бенкет?

К л а в д і о

Так, спасибі йому. Він хоче почастувати мене телячою головою та каплуном. Якщо мені не пощастить пократити їх майстерно, то можете вважати, що мій ніж ні до чого непридатний. – Чи не буде там ще й вальдшнепа?

Б е н е д и к т

Синьйоре, ваша дотепність біжить хорошою іноходдю; вона надто легка на вагу.

Д о н П е д р о

Я мушу розповісти тобі, як цими днями Беатріче вихваляла твою дотепність. Я сказав, що в тебе тонкий розум. “То правда, – каже вона, – тоненький і маленький”. – “Ні,

¹За часів Шекспіра борці носили широкі пояси з пряжкою. Перед боротьбою пряжку пересовували назад, що вважалося викликом.

пробачте, – кажу я, – в нього великий розум”. – “Атож, – каже вона, – великий і грубий“. – “О ні, кажу я, – приємний розум”. – “Вірно, – каже вона, – нікого не скривдить”. – “Але ж, – кажу я, – він дворянин розумний”. – “Авжеж, – каже вона, – в нього й розум дворянський”. – “Ну, – кажу я, – він знає кілька мов”. – “Охоче вам вірю, – каже вона, – бо заприсягнувся мені де в чому в понеділок увечері і зрікся своєї присяги у вівторок вранці. В нього подвійна мова, в нього дві мови”. І в такий спосіб вона цілісіньку годину вивертала твої гідності; а проте закінчила тим, що зітхнула й заявила, що кращого за тебе немає нікого на цілу Італію.

К л а в д і о

І заплакала гірко, а сказала, що їй байдужісінько.

Д о н П е д р о

Так, вона це сказала. Проте я переконаний, що якби вона не ненавиділа його смертельно, то покохала б його всім серцем: дочка старого розповіла нам усе.

К л а в д і о

Все, все! І навіть те, як “бог бачив його, коли він сховався в саду”¹

Д о н П е д р о

Коли ж ми нарешті приставимо роги дикого бика до мудрого чола Бенедикта?

К л а в д і о

Так, і підпишемо: “Тут живе Бенедикт, одружений мужчина!”

Б е н е д и к т

Прощайте, малюк! Ви мене зрозуміли. Залишаю вас у вашому балакучому настрої. Ви так виблискуєте вашими дотепами, як хвальки своїми шпагами, які, проте, хвалити бога, нікого не ранять. – Ваша високість, дякую, вам за вашу велику ласку до мене, але мушу залишити ваше товариство. Ваш побічний брат утік з Мессіни. Ви спільно з ним убили прекрасну й невинну дівчину. Що ж до цього синьйора Голобородька – то ми ще зустрінемося з ним. А тим часом хай він собі залишається з миром.

(Виходить).

Д о н П е д р о

Він говорив серйозно.

¹Жартівливий натяк на біблійну розповідь про гріхопадіння Адама.

К л а в д і о

Цілком серйозно; і я ручуся вам, – все це через кохання до Беатріче.

Д о н П е д р о

І він викликав тебе на двобій?

К л а в д і о

По всій формі.

Д о н П е д р о

Яке кумедне створіння людина, коли вона прогулюється в камзолі й штанах, а здоровий глузд забуває вдома!

К л а в д і о

Тоді вона, звичайно, велетень перед мавпою; зате й мавпа тоді – доктор перед такою людиною.

Д о н П е д р о

Ну досить! Годі вже про це! Мужайся, моє серце, і постався до справи серйозно! Чи не сказав він, що брат мій утік?

Входять Кизил, Дрючок і сторожа з Конрадом та Борачіо.

К и з и л

Ходім, ходім, добродію! Якщо правосуддя не приборкає вас, то щоб йому ніколи не розважувати на терезах своїх нічого розумного. Ну, а як доведуть, що ви ще й лицемір проклятий, то за вами добре наглядати треба.

Д о н П е д р о

Що це? Двох з почту мого брата зв'язано! І один з них – Борачіо!

К л а в д і о

Запитайте, за що їх арештовано, ваша високість.

Д о н П е д р о

Панове, чим завинили ці люди?

К и з и л

Е, ваша милість, тут діло таке: вони зробили фальшивий рапорт¹; крім того, вони сказали неправду; по-друге, вони наклепники; по-шосте й останнє, вони оббрехали одну шляхетну синьйорину; по-третє, вони ствердили неправдиві речі; і, на закінчення, вони брехуни й пройдисвіти.

¹Замість – “донос”.

Дон Педро

По-перше, я питаю в тебе, що вони зробили? По-третє, я питаю в тебе, чим завинили? По-шосте й останнє, за що їх арештовано? І, на закінчення, в чому ви їх обвинувачуєте?

Клавдіо

Бездоганний висновок, на підставі його ж власних пунктів. Слово честі, цю плутанину добре розплутано!

Дон Педро

Чим ви завинили, панове, що вас зв'язали й ведуть на допит? Цей учений поліцай надто хитромудрий, щоб я міг його зрозуміти. В чому ваш злочин?

Борачіо

Ясний принце, звеліть їм, щоб вони не вели мене на допит: вислухайте мене самі, і нехай граф уб'є мене. Я обдурих ваші власні очі. Чого ваша мудрість не зуміла викрити, те виявили ці дуренні дурні. Вони підслухали вночі, коли я признавався цьому чоловікові, як дон Хуан, брат ваш, настренив мене оббрехати синьйорину Геро; як вас приведено до саду, і там ви бачили, як я амурился з Маргаритою, вбраною в сукню Геро; як ви замірилися знеславити Геро перед самісіньким вінцем. Вони записали мою підлоту до протоколу; проте я радніше скріплю її моєю смертю, ніж знову повторю всі її подробиці собі на ганьбу. Синьйорина вмерла через моє і мого хазяїна фальшиве обвинувачення; і, коротше кажучи, я не бажаю нічого, крім відплати за мою підлоту.

Дон Педро

Невже не входять ці страшні слова
У кров твою розпеченим залізом?

Клавдіо

Коли він говорив, я пив отруту!..

Дон Педро

Невже мій брат навчив тебе цього?

Борачіо

Так, і за труд він щедро заплатив.

Дон Педро

Зрадливий він, підступний чоловік, –
Тож, злочин цей вчинивши, він утік!

Клавдіо

О любя Геро! Чарівний твій образ
Знов ожива такий, як я любив!

К и з и л

Ну, ведіть їх назад, оцих позивальників¹. Наш протоколіст, мабуть, реформував² уже про все синьйора Леонато. Та не забудьте ж, панове. в належний час і в належному місці потвердити, що я – осел.

Д р ю ч о к

А ось і пан синьйор Леонато йде, і протоколіст з ним разом.

Повертаються Леонато й Антоніо з протоколістом.

Л е о н а т о

Де той падлюка? Гляну йому в очі,
Щоб, як зустріну ще коли такого,
Я міг би вберегтися. Хто ж із них?

Б о р а ч і о

Той лиходій, що скривдив вас, – це я.

Л е о н а т о

Це ти той раб, що диханням своїм
Убив дитя невинне?

Б о р а ч і о

Так. Я сам.

Л е о н а т о

Ні, лиходій! Ти брешеш сам на себе.
Ось двоє тут стоять, – синьйори гідні,
А третій втік. Ви всі доклали рук! –
Спасибі, принци, вам за смерть дочки!
Впишіть до ваших подвигів бучних
Ще й цей шляхетний і хоробрий вчинок!

К л а в д і о

Не знаю, як благать у вас терпіння,
Та мушу говорити. Леонато,
Ви вільні мститись... Накладіть на мене
Покуту щонайтяжчу за мій гріх,
Я їй скорюсь. Хоч я і согрішив,
Та тільки тим, що став на хибний шлях!

Д о н П е д р о

Клянусь, і я так само помилявся!
Та я, щоб вдовольнить старого батька,

¹Замість – “обвинувачених”.

²Замість – “інформував”.

Ладен під кожним тягарем зігнутиись,
Який би він на мене не наклав.

Л е о н а т о

Я вимагають від вас того не можу,
Щоб воскресили ви мою дочку:
Це неможливо. Але я прошу –
Оголосить в Мессіні, що вона
Невинною померла. І якщо
Любов до неї вам пошле натхнення,
Повісьте епітаф'ю їй над гробом –
Вшануйте прах її скорботним співом;
Цієї ж ночі це зробить. А завтра
Приходьте ранком у мою господу;
Й коли вам не судилось бути зятем,
То будьте хоч племінником мені.
У брата є дочка – така, як Геро, –
Двійник моєї вмерлої дочки;
То наша спадкоємиця єдина.
Віддайте ж їй, що призначалось Геро,
І помста вмере моя.

К л а в д і о

Синьйор шляхетний,
До сліз мене доводить ваша добрість!
Я згоджуюсь на все. Синьйор, віднині
Весь бідний Клавдіо до ваших послуг.

Л е о н а т о

То завтра вранці я вас жду до себе.
Добраніч! А негідника цього
Зведем ми з Маргаритою на очі;
Вона в ганебній справі брала участь:
Її ваш брат теж, мабуть, підкупив.

Б о р а ч і о

Клянусь душею, ні! Вона не знала,
Що робить, розмовляючи зі мною;
Вона була і чесна, й вірна завжди
У всьому, що я чув про неї й знав.

К и з и л

А крім того, ваша милість (хоч воно білим по
чорному й не записано), оцей позивальник, оцей
злочинець-кривдник назвав мене ослон. Уклінно прохаю вас
пригадати йому цю образу при покаранні. Та ще сторожа добре

чула, як вони базікали про якогось Фасона. Він, кажуть, носить ключика у вусі, а коло того ключика висить замок; та ще позичає в кожного гроші в ім'я боже; і проробляє це так давно, ніколи своїх боргів не повертаючи, що тепер люди поробилися запеклі й не хочуть більше нічого позичати заради господа-бога. Прошу вас, проєк за мену й те їх по цьому пункту.

Леонато

Спасибі тобі за турботу й чесний труд.

Кизил

Ваша милість висловлюються, як вельми вдячний, і поштивий юнак, і я хвалю бога за вас.

Леонато

Ось тобі за твої труди.

Кизил

Хай бог благословить вашу обитель! ¹

Леонато

Іди. Я звільняю тебе від твого в'язня і дякую тобі.

Кизил

Ну, то залишаю вашу милість на цього неприторенного пройдисвіта. І уклінно прохаю вашу милість: не забудьте вчинити собі зразкову ексекую, ваша милість, іншим на науку. Хай бог береже вашу милість! На все вам добре, ваша милість! Хай господь реставрує ваше здоров'я! Маю за честь звільнити себе від присутності вашої особи; а якщо приємна зустріч може бути бажаною, то хай господь нас від неї милує!.. – Ходімо, сусідо.

Кизил, Дрючок і сторожа виходять.

Леонато

До завтрього, синьйори, прощавайте!

Антоніо

Прощавайте! Завтра вранці васждемо.

Дон Педро

Ми прийдемо конечне.

Клавдіо

А цю ніч

Тужити буду я над гробом Геро...

Дон Педро і Клавдіо виходять.

¹Такими словами жебраки звичайно висловлювали свою подяку, коли діставали милостиню в монастирі.

Леонато

Ведіть їх! Розпитаєм Маргариту,
Як з цим паскудником вона спізналась.

Виходять.

СЦЕНА ДРУГА

Сад Леонато.

Входять з різних кінців і зустрічаються Бенедикт і
Маргарита.

Бенедикт

Прошу тебе, люба синьоро Маргарита, стань мені в
пригоді: допоможи мені поговорити з Беатріче.

Маргарита

А ви напишите мені за це сонет на честь моєї краси?

Бенедикт

Таким пишним, високим стилем, Маргарито, що жоден
смертний його не повершить; бо ти й справді цього варта.

Маргарита

Щоб жоден смертний не повершив мене? То що ж мені,
довіку сидіти під сходами?

Бенедикт

В тебе розум такий бистрий, як у хорта паща: так і хапає.

Маргарита

А у вас такий тупий, як у фехтувальника рапіра: штрикає,
але не ранить.

Бенедикт

Та, бач, це розум справжнього мужчини, Маргарито; він
не хоче ранити жінку. То прошу ж тебе, Маргарито, виклич мені
Беатріче. Складаю зброю і віддаю тобі щити.

Маргарита

Давайте нам мечі, а щити ми маємо й свої.

Бенедикт

Якщо ви будете пускати їх у діло, Маргарита, то нам
доведеться вдатися до пік, а то небезпечна зброя для дівчат.

Маргарита

Ну, добре вже! Я зараз покличу до вас Беатріче. Гадаю,
що вона швидка на ноги.

(Виходить).

Бенедикт

Отже, скоро прийде.

(Співає).

“О божее око,
Ти бачиш звисока!
Ти ж знаєш, ти ж знаєш,
Що я так страждаю“,

не вміючи співати, звичайно, – я це маю на увазі... Несчастливий я в співах! Що ж до кохання... То ні Леандр¹, славнозвісний плавець, ні Троїл², що перший вдався до звідників, ані цілий список колишніх франтів, що імена їхні й тепер так плавно котяться по рівній дорожці білого вірша. – ніхто з них не поринув так глибоко в муки кохання, як моє бідне я. Шкода, що я не вмію виявити цього в римах; я вже і так і сяк, – не виходить! Ніяк не підберу жодної рими до “дама“, крім “мама“, – та це вже надто невинна рима; до “ніжки“ – “ріжки“, – надто небезпечна рима; до “школа“ – “гола“, – надто безглузда рима. Все якісь зловісні закінчення! Ні, не народився я під поетичною планетою і не вмію солодко стелитися перед дамою серця та виголошувати пишні слова.

Входить Беатріче.

Люба Беатріче, невже ти й справді прийшла тому, що я тебе кликав?

Беатріче

Так, синьйоре, і піду звідси, коли ви мені накажете.

Бенедикт

О, залишайся доти...

Беатріче

“Доти“ – ви вже сказали. Отже, прощайте... А проте, перше ніж я звідси піду, дозвольте мені піти з тим, по що я прийшла; я хочу спочатку довідатися, що сталося між вами і Клавдіо.

Бенедикт

Нічого, крім гидких слів; а через те я тебе поцілую.

Беатріче

Гидкі слова – тільки гидкий вітер, а гидкий вітер – тільки гидкий подих – шкідливий; а через те я й піду собі без вашого поцілунку.

¹Леандр – юнак з Абідоса коханець жриці Геро. Щоночі перепливав до своєї коханої через морську протоку.

²Троїл – син Пріама, короля троянського.

Бенедикт

Ти сполохнула слово з його прямого значення і змісту: такий уже в тебе завзятий розум. Ну, то я скажу тобі просто: Клавдіо прийняв мій виклик і має незабаром зустрітися зі мною, а ні, – то я назву його привселюдно боягузом. А тепер скажи мені, прошу тебе, за який саме з моїх пороків почала ти кохати мене?

Беатріче

За всі разом. Бо вони з такою тонкою політикою охороняють в вас панування зла, що не дають доступу жодній чесноті. Ну, а за яку ж саме з моїх чеснот почали ви страждати коханням до мене?

Бенедикт

“Страждати коханням”... Чудовий вираз! Я й справді страждаю коханням, бо люблю тебе проти моєї волі.

Беатріче

Отже, наперекір вашому серцю, звичайно. О бідне, бідне серце! Ну, якщо ви вже так кривдите його заради мене, то я теж буду кривдити його заради вас. Я ніколи не покохаю того, кого мій друг ненавидить.

Бенедикт

Ми з тобою надто розумні, щоб залицятися мирно.

Беатріче

Не видно цього з вашого признання: з двадцятьох розумних людей не знайдеться жодного, що хвалився б своїм розумом.

Бенедикт

Старе, старе це прислів'я, Беатріче: воно жило, мабуть, за давніх часів, коли ще існували добрі сусіди. А нині, якщо людина за життя не поставить сама собі надгробного монумента, то про неї пам'ятатимуть тільки доти, доки дзвонять та плаче вдова.

Беатріче

А чи довго ж це, на вашу думку, триває?

Бенедикт

От запитання! Ну, годину – на голосіння та чверть години – на сльози. А через те для розумного (якщо тільки дон Черв'як, його сумління, не заважає) – найдоцільніше самому сурмити про

свої власні чесноти. Ось чому я й хвалю себе сам (і можу засвідчити, що об'єкт, тобто – я, цілком цієї хвали достойний) Та годі про це! А тепер скажіть мені, як почуває себе ваша кузина?

Беатріче

Дуже погано.

Бенедикт

А ви?

Беатріче

Теж дуже погано.

Бенедикт

Моліться богіві, кохайте мене і виправляйте ваші хиби. А зараз я прощаюся з вами, бо сюди хтось поспішає.

Входить Урсула.

Урсула

Синьйорино, вам треба мерщій іти до вашого дяді. В нас там така метушня, така тривога! Виявилось, що синьйорину Геро фальшиво обвинувачено, що принца й Клавдіо жорстоко обдурено і що дон Хуан, який усе це накоїв, утік і десь зник. Ви йдете?

Беатріче

Чи хочете, синьйоре, піти зі мною, щоб послухати, які там новини?

Бенедикт

Я хочу жити в твоєму серці, вмерти на твоєму лоні і після смерті спочивати в твоїх очах; а крім того, я хочу піти з тобою до твого дяді.

Виходять.

СЦЕНА ТРЕТЯ

У церкві.

Входять дон Педро, Клавдіо, почет із свічками
та музиканти.

Клавдіо

То це каплиця в склепі Леонато?

Один з почту

Так, мій синьйоре.

К л а в д і о

(розгортає сувій і читає)

“Тебе убили злі слова, –
Лежиш ти, Геро, в домовині...
Та в нагороду смерть дала
Тобі безсмертну славу нині.
Й життя, що сором вбив тяжкий,
Воскресне в славі неземній!..”

(Вішає сувій).

Виси ж і їй складай хвалу,
Коли від туги я помру!..

Тепер співайте урочистий гімн.

Спів.

Прости, богине чиста – ніч,
Тим, хто убив невинну діву!
Вже відлетіла радість пріч,
І линуть наші тужні співи...
О північ, з нами плач, тужи!
Зітхать нам зойком поможи
Понурим, понурим...
Розкрийся, земле, розступись!
О встань, кохана, нам з'явись,
Понурим, понурим...

К л а в д і о

Нехай пером тобі земля!
Щорік тебе вшаную я.

Д о н П е д р о

Гасить свічки! Сіріє вже світанок...
Не чуть вовків. На заспаному небі
Займається на сході ясний ранок
І обганяє колисницю Феба.
Спасибі всім! Залиште нас. Прощайте!

К л а в д і о

Щасливо вам! Ідіть, часу не гайте.

Д о н П е д р о

Ходім. Змінити треба одяг цей,
Бо час уже іти до Леонато.

К л а в д і о

Пошли ж нам кращу долю, Гіменей,
Щоб так, як нині, більше не страждати!..

Виходять.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА

Кімната в будинку Леонато.

Входять Леонато, Антоніо, Бенедикт, Беатріче,
Урсула, чернець та Геро.

Чернець

Чи ж не казав я, що вона невинна?

Леонато

Так само, як і Клавдіо, і принц,
Які її винили помилково.
А Маргарита тут доклала рук,
Хоча і проти волі, як це видно
Тепер, коли ми справу розібрали.

Антоніо

Радію я, що вийшло все на добре.

Бенедикт

І я також, бо честь мені веліла
Від Клавдіо розплати вимагати.

Леонато

Ну, донечко моя, і всі ви, дами,
Ідіть в свою світлицю. А коли
Покличуть вас, – приходьте всі у масках.
І принц, і Клавдіо пообіцяли
Відвідати мене о цій годині. –
Ти, брате, знаєш, що тобі робити:
Ти станеш батьком братовій дочці
І віддаси її від себе Клавдійо.

Дама виходять.

Антоніо

Я все зроблю як слід, ви не турбуйтеся.

Бенедикт

Я мушу, отче, вас про щось просити...

Чернець

Про що, синьйоре?

Бенедикт

Зв'язати мене чи, може, розв'язати... –
Синьйоре Леонато мій, нарешті
Небога ваша глянула на мене
Прихильними очима.

Леонато

Так, то правда.

І цих очей позичила їй Геро.

Бенедикт

А я відплачую моїй коханій
Любовними очима.

Леонато

Я гадаю,

Ці очі ви одержали від мене.
Від Клавдіо й від принца. То чого ж
Бажаєте ви зараз?

Бенедикт

Ваша мова

Для мене загадкова, мій синьйоре.
Що ж до мого бажання, – я бажав би,
Щоб у бажаннях з вами ми зійшлись,
Щоб ви і нас сьогодні одружили, –
У чому, отче мій, потрібна нам
І ваша допомога.

Леонато

Серцем я

Таким бажанням вашим співчую.

Чернець

А я ладен подати вам допомогу.
Та ось і принц, і Клавдійо.

Входять дон Педро і Клавдіо з поштом.

Дон Педро

Вітаю вас, шляхетне товариство!

Леонато

Добривдень, принце! Клавдію, добридень!
Ми вас ждемо. Ну як, чи згодні ви
З дочкою мого брата одружитись?

Клавдіо

Хоч би вона була і ефіопка,
Я не зламаю слова.

Леонато

Брате мій,

Поклич її. Вже панотець готовий.

Антонію виходить.

Дон Педро

Добридень, Бенедикте! Що таке?
Ви виглядаєте, мов місяць лютий:
Зловісні хмари, бурі і мороз
Тьмарять обличчя вам. Скажіть, що сталося?

Клавдіо

Він згадає про дикого бика. –
Мужайсь! Ми позолотимо тобі
Так гарно роги, що зчаруєш ти
Європу всю, як за старих часів
Європу Зевс жагучий зчарував,
Як в образі бика коханцем став¹.

Бенедикт

О, мукав той славетний бик чудово!
Такий же, мабуть, бик покрив корову
У татка вашого – й теля вродилось,
До вас подібне в муканні на диво.

Повертається Антоніо, з ним дами в масках.

Клавдіо

За це я з вами порахуюсь потім;
А зараз мушу інший борг сплатити. –
Котру з цих дам призначено мені?

Антоніо

Оцю. Візьміть! Вона віднині ваша.

Клавдіо

Вона моя?.. – О, покажіть обличчя...

Леонато

Ні, ні! Аж доки ви не поклянетесь
Перед отцем святим звінчатись з нею.

Клавдіо

То дайте ж руку. Перед панотцем
Клянусь, що одружуся з вами я,
Якщо ви згодні взять мене за мужа.

Геро

(знімаючи маску)

Я, за життя, – дружина ваша перша;
Доки любили, – ви мій перший муж.

¹Європа – в грецькій міфології дочка фінікійського царя Агенора, яку закоханий в неї Зевс (Юпітер) викрав, обернувшись у бика.

К л а в д і о

Це – друга Геро?!

Г е р о

Так, це друга Геро!

Одна з ганьбою вмерла; я ж – жива,

І вірно, як живу, що я – невинна.

Д о н П е д р о

Колишня Геро! Геро та, що вмерла!

Л е о н а т о

Що мертвою була, мій ясний принц,

Аж поки наклеп жив.

Ч е р н е ц ь

Я поясню

Усе, що так дивує вас, пізніше;

Коли ми скінчимо святий обряд,

Про смерть її я розповім докладно.

Тим часом хай вас чудо не дивує.

А зараз всі ходімо до каплиці.

Б е н е д и к т

Стривайте, отче! – Хто тут Беатріче?

Б е а т р і ч е

Я відповім за неї.

(Знімає маску).

Що вам треба?

Б е н е д и к т

Ви любите мене?

Б е а т р і ч е

Як всіх, не більше.

Б е н е д и к т

Виходить, дядя ваш, і принц, і Клавдійо

Обдурені... А як у тім клялись!..

Б е а т р і ч е

Ви любите мене?

Б е н е д и к т

Як всіх, не більше.

Б е а т р і ч е

То Геро, Маргарита і Урсула

Обдурені... А як у тім клялись!..

Бенедикт

Вони клялись, що зсохли ви за мною.

Беатріче

Вони клялись, що ви мрете за мною.

Бенедикт

Брехня! – То ви не любите мене?

Беатріче

О ні!.. Хіба що з дружньої подяки...

Леонато

Та годі вам, небого! Певен я,
Що полюбили ви цього синьйора.

Клавдіо

А я клянусь, що любить він її!
Ось доказ! Писаний його рукою
Сонет кульгавий – витвір його мозку –
На честь принад синьйори Беатріче.

Геро

А ось і другий, вкрадений в кухні.
В нім власноручно виявля вона
Палку свою любов до Бенедикта.

Бенедикт

О чудеса! Наші власні руки свідчать проти наших
сердць!.. – Ну що ж поробиш! Я беру тебе; але, присягаюся
денним світлом, я беру тебе тільки з жалості.

Беатріче

Мені не хотілося б вам відмовляти: але присягаюся цим
сонячним днем, я згоджуюсь тільки тому, що друзі мої дуже
мене просять; а почасти ще й тому, щоб урятувати вам життя,
бо, кажуть, ви заслабли на сухоти.

Бенедикт

Годі! Я замкну вам уста!
(Цілує її).

Дон Педро

Як поживає Бенедикт жонатий?

Бенедикт

Знаєш, що я тобі скажу, принце? А те, що й ціла колегія
дотепників не висміє мене з мого настрою! Невже ти гадаєш, що
якась сатира чи епіграма може мене злякати? О ні! Якщо дотепи

можуть збити людину з пантелику, то вже нічого хорошого від неї й не сподівайся. Коротше кажучи: коли вже я вирішив одружитися, то й одружуся, що б там цілий світ проти цього не говорив. А через те не нагадуйте мені того, що я казав колись проти шлюбу, і не глузуйте з мене; людина-бо – істота мінлива, от і все!..– Що ж до тебе, Клавдію, то я мав намір всипати тобі добре; але скидається на те, що ми з тобою породичаємося, – ну, то живи собі на здоров'я і люби мою кузину.

Клавдіо

А я вже сподівався, що ти зречешся Беатріче, і лагодився вибити з тебе твоє єдине життя за таку подвійну гру. А тепер ти, безперечно, продовжуватимеш її, якщо кузина моя не наглядатиме за тобою як слід.

Бенедикт

Годі, годі, будьмо друзями! – А непогано було б потанцювати, доки ми ще не одружені, щоб дати полегкість нашим серцям і п'ятам наших наречених.

Леонато

Ще натанцюєтеся після шлюбу!

Бенедикт

Ні, ні! Вже краще до шлюбу, слово честі! – Грайте ж, музики! – Принце, ти чомусь смутний... Добудь собі дружину, добудь собі дружину! Найкращий посох той, який оправлено рогом.

Входить гонець.

Гонець

Мій принце! Брат ваш дон Хуан, що втік,
Вже впійманий; і тільки що його
Під вартою приведено в Мессіну!

Бенедикт

Забудьмо про нього до завтра; а я тим часом придумаю для нього славу кару. – Ей, починайте, флейти!

Танець.
Виходять.

ЗМІСТ

РОМЕО І ДЖУЛЬЄТТА.....	3
<i>Переклад П.Куліша в переробці М.Вороного. За сучасною редакцією.</i>	
БАГАТО ГАЛАСУ З НІЧОГО	115
<i>Переклад І.Стешенко</i>	

Літературно-художнє видання

НОВА ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА

ШЕКСПІР Вільям

**РОМЕО І ДЖУЛЬЄТТА
БАГАТО ГАЛАСУ З НІЧОГО**

Відповідальний редактор І. Чудінова

Коректор І.Барвінок

Макет Л.Фурта, М.Пожарова

Підписано до друку 10.08.98. Формат 84×108/32. Папір газетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Умов.-друк. арк. 11,41. Умов. фарб.-відб. 11,61. Обл.-вид. арк. 11,32. Тираж 1000. Замовлення № 8-23

“Альтерпрес”, 254112 Київ, вул. Шамрила, 23.

Свідоцтво № 13683555 від 28.02.1996 р.

Віддруковано ТОВ “Альтерпрес”, 254112 Київ, вул. Шамрила, 23.

Видавництво
«АЛЬТЕРПРЕС»
пропонує:

Г. СКАРЛАТО
ЗАХОПЛЮЮЧА
ГЕОГРАФІЯ

Навчальний посібник

У цьому навчальному посібнику безліч незвичайних історій та маловідомих фактів про нашу планету, оповідань про далекі мандрівки та пригоди, про таємниці й загадки стародавніх цивілізацій, про цікаві географічні відкриття та «закриття» і багато–багато іншого.

*Для учнів середніх й старших класів, студентів,
а також усіх, хто захоплюється географією.*

**З питань оптових поставок та бартера
звертатися за тел.:**

Підприємство «Основа»	(044) 228–24–34
Видавництво «Альтерпрес»	(044) 441–67–29; 441–67–32

Читайте
в серії
**НОВА ШКІЛЬНА
БІБЛІОТЕКА**

В. Шекспір
Ромео і Джульєтта
Багато галасу з нічого

В. Шекспір
Гамлет

Ж. Б. Мольєр
Тартюф
Міщанин-шляхтич

І. Кочерга
Світчине весілля
Ярослав Мудрий

Н. Гоголь
Вечера на хуторі
близ Диканьки

М. Куліш
Народний малахій
Мико Мазайло